

Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan laatiminen Suomen Paralympiakomitealle

Aino Linnamaa

Tekijä Aino Linnamaa	
Koulutusohjelma Liikunnan ja vapaa-ajan koulutusohjelma	
Opinnäytetyön nimi Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan laatiminen Suomen Paralympiakomitealle	Sivu- ja liitesivumäärä 59+20
<p>Tämän opinnäytetyön tarkoitus on esittää paraurheilun luokittelu ja eri vammaluokat selkeästi ja tiivisti sekä avata luokitteluun liittyviä periaatteita ja termejä. Työn toimeksiantajana toimii Suomen Paralympiakomitea, joka on valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille sekä elinsiirron saaneille ja dialyysissä oleville henkilöille.</p> <p>Työn tavoitteena on parantaa paraurheilun ja luokittelun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä, niin uusille urheilijoille, medialle, yleisölle kuin kenelle tahansa paraurheilusta kiinnostuneelle. Työssä perehdytään paraurheilun luokitteluun ja avataan luokittelukokonaisuutta muun muassa laji- ja urheilijaesimerkkien avulla. Valmista opasta on tarkoitus hyödyntää muun muassa Tokion kesäparalympialaisten viestinnässä, hyödyntäen paralympialaisten tuoma kasvanut medianäkyvyys.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuudessa perehdyttiin paraurheiluun ja luokitteluun sekä pohdittiin niiden nykytilannetta, haasteita ja suhdetta mediaan. Varsinainen produkti eli Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas haluttiin pitää tiiviinä, jotta se on lukijalle mahdollisimman selkeä. Opas koostuu kansilehdestä, johdannosta, teoriaosuudesta koskien luokittelun periaatteita, urheilijaesimerkeistä, paraurheilun ja luokittelun yleisimmistä käsitteistä, paralympialajien soveltuvat vammat -koonnista sekä takalehdestä.</p> <p>Opinnäytetyön teoriaosuus muodosti pohjan oppaan johdannelle ja teoriaosuuksille, joiden tarkoituksena on avata luokittelun pääpiirteitä lukijalle. Urheilijatarinoita varten oppaaseen haastateltiin kolmea urheilijaa, joiden tarinoiden tarkoitus on havainnollistaa luokittelua. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna Zoom -etäkousuohjelmiston välityksellä. Oppaan loppuun koottiin yleisimmät luokittelun ja paraurheilun termit ja käsitteet sekä koonnit kesä – ja talviparalympialajien soveltuvista vammoista. Lopuksi tehtiin oppaan visuaalinen ilme, joka mukailee Suomen Paralympiakomitean visuaalista ilmettä.</p> <p>Opasta ei vielä ole virallisesti julkaistu tai markkinoitu Suomen Paralympiakomitean nettisivuilla tai verkostoissa, joten oppaan todellinen hyötyarvo tulee esille vasta tulevaisuudessa. Opas on tarkoitus ottaa käyttöön keväällä 2021 ennen Tokion kesäparalympialaisia.</p>	
Asiasanat paraurheilu, luokittelu, paralympialaiset, media	

Sisällys

1	Johdanto	1
2	Paraurheilu.....	4
2.1	Kansainvälinen Paralympiakomitea.....	5
2.2	Suomen Paralympiakomitea	6
2.3	Paralympialaiset.....	7
2.4	Paraurheilu ja media	10
2.5	Paraurheilun nykytilanne, haasteet ja tulevaisuuden näkymät.....	17
3	Luokittelu.....	22
3.1	Soveltuvat vammat	23
3.2	Minimivammakriteeri	25
3.3	Vammaryhmät.....	26
3.4	Vammaluokat	27
3.5	Luokitteluprosessi	28
3.6	Luokittelu ja media	30
3.7	Luokittelun nykytilanne ja haasteet.....	33
4	Opinnäytetyöproduktin raportti	36
4.1	Työn tarkoitus ja tavoitteet	37
4.2	Työn vaiheet ja menetelmät	37
4.2.1	Teoriatausta ja kirjallisuuskatsaus.....	38
4.2.2	Aineistonkeruumenetelmät.....	39
4.2.3	Produktin koonti	41
4.3	Työn tuotos ja tulokset	42
5	Pohdinta ja johtopäätökset	44
5.1.1	Median vaikutus käsityksiin ja representaatioihin	45
5.1.2	Haastattelut osana opinnäytetyöprosessia ja produktia	47
5.1.3	Opinnäytetyöprosessin pohdintaa	48
5.1.4	Kehittämisehdotukset.....	50
	LÄHTEET	51
	LIITTEET	60
	Liite 1. Haastattelupohja esimerkkiurheilijoiden haastatteluihin	60
	Liite 2. Sähköpostin saateviesti haastateltaville urheilijoille	61
	Liite 3. Suostumuslomake haastatteluun	62
	Liite 4. Paraurheilun luokittelu pähkinäkuoressa -opas	63

1 Johdanto

Viimeisten vuosikymmenten aikana paraurheilun kiinnostus on kasvanut niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Osallistujamäärien ja medianäkyvyyden valossa kansainvälinen paralympialiike on yksi nopeimmin näkyvyyttään kasvattaneista urheiluliikkeistä. Nykyään urheilun suur tapahtumat kuten olympialaiset ja paralympialaiset ovat enenevässä määrin medialähtöisiä spektaakkeleita, jotka tavoittavat laajoja yleisöjä ympäri maailman. (Mashkovskiy & Brittain 2017; Purdue & Howe 2012b) Medialla on tärkeä rooli asenteiden muokkaajana, ja jo pitkään on ymmärretty, että media pystyy muokkaamaan yleisiä käsityksiä ja asenteita, sekä lisäämään tietoisuutta (Eriksson, Liikanen, Rannikko, Sihvonen & Torvinen 2017; Howe 2008).

Paralympialaisten ja paraurheilun kasvaneesta suosiosta huolimatta vammaisurheilun luokittelu on monille epäselvä ja jopa hämmentävä kokonaisuus (Martins Patatas, De Bosscher & Legg 2018; Tuominen 2015). Luokittelu on juuri se osa-alue, joka erottaa vammaisurheilun vammattomien urheilusta. Vammaisurheilun luokittelua voidaan verrata vammattomien painoluokkalajeihin (esim. paini, painonnosto ja nyrkkeily), sillä molemmissa tavoitteena on taata kaikille kilpailijoille tasapuoliset lähtökohdat, jossa lopputuloksen ratkaisevat urheilulliset tekijät. (Suomen Paralympiakomitea ry s.a.b) Luokittelun tarkoitus on jakaa urheilijat vamman ja toimintakyvyn mukaan eri vammaluokkiin ja näin saada eri tavalla vammautuneille kilpailijoille tasavertainen lähtötilanne kilpailuun (Tweedy & Vanlandewijck 2011). Paraurheilun ja paralympialaisten kannalta luokittelu on elintärkeää, koska ilman sitä paralympialaisia ei voisi olla (Howe 2008).

Luokittelu on paraurheilun yksi suurimmista haasteista ja keskustelunaiheista. Luokittelun ymmärtäminen on olennainen osa koko vammaisurheilun ymmärtämistä ja myös yksi vammaisurheilun seuraamiseen vaikuttavista tekijöistä. (Jaeken 2020; Martins Patatas, De Bosscher & Legg 2018) Luokittelun voidaan nähdä olleen aina osa paralympialaisten uutisointia mutta toistaiseksi paraurheilun koko kirjo ei ole päässyt mediassa esille. Esimerkiksi eri vammaluokkien erityispiirteitä ei ole juurikaan avattu ja mediassa on lähinnä käsitelty vain sitä, miten paljon missäkin vammaluokassa on kilpailijoita sekä urheilijoiden vaikeuksista voittoon tarinoita. (Howe 2008; Kokkonen 2020; Tuominen 2015) Tämä voi johtua siitä, että myös toimittajille paraurheilun luokittelu ja vammaluokat ovat vieraita, jolloin kynnys kirjoittaa ja avata niitä yleisölle on suuri. Sen vuoksi paralympialiikkeen ja sen toimijoiden keskeisenä tavoitteena olisi varmistaa, että tiedotusvälineet ymmärtävät paraurheilun luokittelua. (Mashkovskiy & Brittain 2017)

On äärimmäisen tärkeää, että katsojia opetetaan ymmärtämään paraurheilun luokittelua, jotta he oppivat arvostamaan eri vammaluokkien urheilijoiden tuloksia ja ymmärtävät niihin vaikuttavat tekijät. Esimerkiksi ratakelauksessa 100 metrin sprinttikisassa kaikki urheilijat kilpailevat pyörätuolilla samalla radalla mutta T54-luokan urheilijat tulevat noin 20-30 metriä aikaisemmin maaliin kuin T51-luokan urheilijat. Tietämättömälle katsojalle tämä voi näyttää siltä, että T54-vammaluokan urheilija on parempi, vaikka todellisuudessa T51-vammaluokan urheilija voi omata toimintakykynsä puitteissa korkeamman suorituskyvyn kuin T54-urheilija. Eroavaisuudet eri vammaluokkien tuloksissa johtuvat osakseen urheilijoiden toimintakyvystä, vammaluokassa T51 urheilevalla selkäydinvamma on korkeammalla nikamatasolla, eli toimintakyky on alhaisempi, kuin T54-vammaluokan urheilijalla. On siis selvää, että T54 -luokan urheilija on nopeampi, koska hänellä voi olla jopa 80% enemmän lihaksia käytössä kuin T51-luokan urheilijalla. (Apu 2020; Mashkovskiy & Brittain 2017)

Suomessa vammaisurheilun luokittelua, ja yleisesti vammaisurheilua, on tutkittu suhteellisen vähän mutta kansainvälisesti tutkimuksia löytyy laajemmin. Paralympialaisten kasvaneen suosion myötä tutkijat ovat tutkineet median suhdetta paraurheiluun ja paralympialaisiin, sekä syitä paralympialaisten jatkuvasti kasvaneelle suosiolle. Viimeisten vuosikymmenien aikana paraurheilun luokittelua on tutkittu ja käsitelty kansainvälisesti, niin fysiologian, median kuin inklusion näkökulmasta, mutta Suomessa muutamaa tutkijaa lukuun ottamatta aihetta ei ole laajemmin tutkittu tai käsitelty. Suomessa vammaistutkimukset käsittelevät yleensä vammaisten oikeuksia ja asemaa yhteiskunnassa, yhdenvertaisuutta, sekä vammaisten liikuntamahdollisuuksia ja esteettömyyttä, mutta eivät juurikaan tuo esille kilpa- ja huippu-urheilua. Lisäksi paraurheilukisojen yhteydessä tiedotusvälineet tuovat yleensä esille vain urheilijoiden vammaluokat sekä eri vammaluokkien kilpailijamäärät, vaikka asia ei ole niin yksinkertainen. (Kokkonen 2020; Tuominen 2015).

Nykyinen Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) luokittelukoodi astui voimaan vuoden 2017 alussa ja vuoden 2018 alusta lähtien IPC:n jäsenten on pitänyt noudattaa sitä omassa toiminnassaan. Elokuussa 2018 Suomessa julkaistiin Kansallinen luokittelukäsikirja (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018), joka perustuu kansainväliseen luokittelukoodiin (IPC Classification Code), joka on perusta lajikohtaisille ja kansallisille luokittelujärjestelmille. Luokittelukoodin uudistuksen myötä on ajankohtaista avata luokittelukokonaisuutta laajemmin myös yleisölle ja medialle, ja näin pyrkiä edesauttamaan vammaisurheilun ymmärrettävyyttä sekä lähestyttävyyttä.

Tämän produktiivisen eli toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena laadittiin Suomen Paralympiakomitealle Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas, jonka tarkoituksena on esittää paraurheilun luokittelu ja eri vammaluokat selkeästi ja tiivisti sekä avata luokitteluun liittyviä yleisiä käsitteitä ja termejä. Oppaassa paraurheilun luokittelua avataan muun muassa laji- ja urheilijaesimerkkien avulla. Oppaan tavoitteena on parantaa paraurheilun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä niin potentiaalisille uusille paraurheilijoille kuin suu-
relle yleisölle ja medialle. Lisäksi tavoitteena on kasvattaa tietoisuutta luokittelusta ja sitä kautta muokata käsityksiä vammaisurheilusta sekä lisätä paraurheilun uskottavuutta huippu-urheiluna. Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan on tarkoitus ilmestyä ennen vuoden 2021 Tokion kesäparalympialaisia, jotta sitä voidaan hyödyntää myös paralympialaisten viestinnässä. Vammaisurheilulle Tokion kesäparalympialaiset tarjoavat loistavan mahdollisuuden kasvattaa tietoisuutta niin luokittelusta kuin yleisesti vammaisurheilusta, sillä paralympialaiset ovat yksi vammaisurheilun suurimmista tapahtumista, keräten puoleensa huomattavaa mediahuomiota (Hellwege & Hallmann 2019; Mashkovskiy & Brittain 2017; Purdue & Howe 2012b).

2 Paraurheilu

Vammaisurheilu, vammaishuippu-urheilu, paraurheilu vai paralympiaurheilu? Käytössä on monenlaista termiä, joten on ymmärrettävää, ettei media tai yleisö aina tiedä mitä termiä käyttää missäkin tilanteessa. Suomen Paralympiakomitea on määritellyt, että vammaisurheilu on yleiskäsite vammaisten henkilöiden urheilusta ja liikunnasta. Sen sijaan vammaishuippu-urheilulla tarkoitetaan huipulle tähtäävää urheilua, jossa päämääränä on vammaisurheilijoiden menestyminen arvokilpailuissa. Paralympiaurheilu ja paraurheilu ovat periaatteessa synonyymejä vammaishuippu-urheilu sanalle, mutta niitä käytetään puhuttaessa paralympialajeista ja paralympialaisista, ja paraurheilijaksi voidaan kutsua urheilijaa, joka kilpailee paralympialajeissa. Lisäksi para-etuliitettä voivat käyttää paralympialaisten ohjelmassa olevat lajit, vaikkakin nykypäivänä para-etuliite on laajemmin valtavirtaistumassa myös paralajien ulkopuolelle. (Jaakkola 2018; Suomen Paralympiakomitea s.a.e) Pääsääntöisesti paraurheilussa kilpaillaan samoissa lajeissa kuin vammattomien urheilussa mutta paralajeja on sovellettu niin, että eri tavoin vammautuneet urheilijat voivat niihin osallistua, esimerkiksi istumalentopallossa säännöt ovat samat kuin lentopallossa mutta pelaaminen tapahtuu lattialla istuen, jolloin myös verkko on matalammalla. Huomioitavaa on, että jos lajin nimestä käy ilmi, että kyseessä on vammaisurheilulaji, vammais- tai para-etuliitettä ei tarvitse lisätä, esimerkiksi ratakelaus, boccia ja maalipallo. Vammaisurheilussa on kyse urheilusta, joten vammais-etuliitettä ei tule käyttää, mikäli sille ei ole tarvetta. (Suomen Paralympiakomitea s.a.e)

Tänä päivänä para-etuliite on laajemmin yleistymässä vammaisurheilun kentällä ja vammais-etuliite on vastaavasti väistymässä. Kansainvälinen Paralympiakomitea (IPC) ajaa voimakkaasti para-brändiä eteenpäin ja sen myötä monet lajit ovat muuttaneet nimensä, esimerkiksi kansainvälisesti istumalentopallosta puhutaan Para Volleyna. Suomessa Ratsastajainliitto on muuttanut nimensä Vammaisratsastuskomiteasta Pararatsastuskomiteaksi, vaikka iso osa ratsastusta harrastavista vammaisista henkilöistä ei voi saada paralympialaisiin oikeuttavaa luokitusta, sillä he eivät täytä luokittelun vaatimuksia. (Jaakkola 2018; Saari 13.5.2018) Yhtenä syynä para-etuliitteen valtavirtaistumiseen vammaisurheilussa voi olla se, että para-etuliite koetaan vähemmän leimaavana kuin vammaisnimike, ja osa paraurheilijoista vierastaakin vammais-etuliitteen käyttöä (Jaakkola 2018; Saari 13.5.2018). Tähän voi vaikuttaa muun muassa 'vammainen' sanan stigma, jolla on helppo negatiivinen kaiku, vaikka virallisissa yhteyksissä sanaa käytetäänkin neutraalisti. Lisäksi sana 'vammainen' voi myös hämmentää ihmisiä, sillä aina ei ole selvää, käytetäänkö sitä loukkaavana vai neutraalina ilmaisuna, koska sanaa on käytetty myös haukku-

masanana epävirallisissa konteksteissa (Kannisto 2019; Kaskinen 2019). Sanaan 'vammainen' liitetään usein negatiivisia mielleyhtymiä, joten para-etuliitteen käyttö ja valtavirtaistuminen vammaisurheilussa voi mahdollisesti vähentää vammaisiin henkilöihin helposti liitettäviä stereotypioita ja ennakkoluuloja, kuten passiivisuus ja kyvyttömyys, joiden ei nähdä olevan osa urheilumaailmaa (Kannisto 2019; Peers 2009). Tässä työssä tullaan pääsääntöisesti käyttämään termiä paraurheilu, sillä työn pääpaino on vammaishuippu-urheilussa ja paralympialaisissa, ja myös sen vuoksi, että para-etuliite on valtavirtaistumassa ja sen käytön voidaan olettaa lisääntyvän myös tulevaisuudessa. (Jaakkola 2018)

Viimeisten vuosikymmenien aikana paralympialaisilla on ollut keskeinen rooli vammaisuuden kohdistuvien asenteiden muuttamisessa ja vammaisten ihmisten osallisuuden kasvattamisessa (Gold & Gold 2007). Paraurheilu, paralympialaiset ja menestyneet urheilijat voivat toimia asenteiden muokkaajina yhteiskunnassa ja muokata kuvaa koko vammaisuudesta, sekä siitä kuka vammaisen henkilö on ja mihin hän pystyy. Lisäksi tietoisuuden kasvaessa vammaishuippu-urheilu voi avata uusia liikkumisen mahdollisuuksia myös ruohonjuuritasolle, edistää liikuntapaikkojen esteettömyyttä sekä parantaa vammaisten asemaa yhteiskunnassa. Laajemmin vammaishuippu-urheilulla on kaupungeja ja koko yhteiskuntaa muokkaava vaikutus. (Kuorikoski & Juntunen 2018; Saari 20.10.2019)

2.1 Kansainvälinen Paralympiakomitea

Kansainvälinen Paralympiakomitea (International Paralympic Committee, IPC) on vuonna 1989 perustettu kansainvälinen voittoa tavoittelematon järjestö, joka hallinnoi maailmanlaajuisia paralympialiikettä. Kansainvälisellä Paralympiakomitealla on yli 200 jäsentä, joihin myös Suomen Paralympiakomitea kuuluu, ja lisäksi IPC toimii kansainvälisenä lajiliittona kymmenelle paralajille. Vuodesta 1999 lähtien sen pääkonttori on sijainnut Bonnissa Saksassa. Kansainvälinen Paralympiakomitea järjestää kesä- ja talviparalympialaiset yhdessä kisojen järjestelytoimikunnan sekä Kansainvälisen Olympiakomitean kanssa. (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.a; Suomen Paralympiakomitea s.a.a)

Vuonna 2001 Kansainvälinen Paralympiakomitea (IPC) ja Kansainvälinen Olympiakomitea (KOK) solmivat yhteistyösopimuksen teemalla "One bid, one city", joka tarjosi IPC:lle muun muassa pitkäaikaista taloudellista tukea, laajempaa medianäkyvyyttä ja lukuisia markkinointimahdollisuuksia. Lisäksi yhteistyösopimus varmisti, että paralympialaiset järjestetään olympiakisojen kanssa samassa kaupungissa ja samoilla suorituspaikoilla. Tutkijat ovat arvelleet, että alun perin KOK kiinnostui paralympialaisista 2000-luvun alussa,

sillä se halusi yhteistyön käynnistymisellä paikata Salt Lake Cityn hakuprosessin alla paljastuneen korruptioskandaalin aiheuttamaa imagohaittaa (Howe & Silva 2018; Saari 2020).

Vuonna 2003 IPC:n ja KOK:n yhteistyösopimusta muokattiin ja jatkettiin kestäväksi vuoteen 2012 asti, samalla siirtäen paralympialaisten televisiointi- ja markkinointivastuun Kansainväliseltä Paralympiakomitealta olympialaisten ja paralympialaisten järjestelytoimikunnalle. Tämän jälkeen kyseistä yhteistyösopimusta on jatkettu useampaan kertaan, joista tuorein on vuonna 2018 Pyeongchangin talvikisoissa allekirjoitettu sopimus, joka jatkaa kahden järjestön tiivistä yhteistyötä aina vuoteen 2032 asti. (Howe & Silva 2018; Kansainvälinen Olympiakomitea 2018; Legg, Fay, Wolff & Hums 2015; Saari 2020) Mikäli IPC:n ja KOK:n yhteistyö jatkaa tiivistymistään niin ei ole täysin pois suljettua, etteivätkö kyseiset järjestöt voisi yhdistyä tulevaisuudessa ja olympialaisia ja paralympialaisia järjestää yhtenä suurena urheilutapahtumana (Howe & Silva 2018; Legg ym. 2015; Saari 2020).

Yleisesti Kansainvälisestä Paralympiakomiteasta käytetään lyhennettä IPC, joka tulee järjestön englanninkielisestä nimestä International Paralympic Committee. Järjestön suomenkielisestä nimestä tulevaa lyhennettä KPK ei käytetä, vaan IPC -lyhenne on käytössä niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Sen sijaan Kansainvälisestä Olympiakomiteasta käytetään kansallisesti KOK -lyhennettä ja kansainvälisesti IOC -lyhennettä, joka tulee järjestön englanninkielisestä nimestä International Olympic Committee. Tässä työssä tullaan käyttämään Kansainvälisestä Paralympiakomiteasta lyhennettä IPC ja Kansainvälisestä Olympiakomiteasta KOK -lyhennettä.

2.2 Suomen Paralympiakomitea

Suomen Paralympiakomitea ry on vuonna 1994 perustettu vammaisurheilujärjestö. Nykyinen Suomen Paralympiakomitea aloitti toimintansa vuoden 2020 alussa, kun Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU sekä Suomen Paralympiakomitea yhdistyivät ja muodostivat koko suomalaisen vammaisurheilun ja -liikunnan kattavan järjestön (pois lukien kuolovammaisten urheilu ja liikunta). Suomen Paralympiakomitea on valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille sekä elinsiirron saaneille ja dialyysissä oleville henkilöille. Suomen Paralympiakomitean tehtävänä on kehittää ja koordinaida suomalaista vammaisurheilua ja -liikuntaa matalan kynnyksen harrastamisesta aina kansainväliseen huippu-urheiluun asti. Lisäksi Paralympiakomitea on yhteiskunnallinen vaikuttaja, joka vastaa paraurheilun kansainvälisestä vaikuttamisesta sekä sen viestinnästä ja mielikuvista Suomessa. (Suomen Paralympiakomitea ry s.a.g) Esimerkiksi mielikuvavaikuttamiseen liittyen Paralympiakomitea järjestää ympäri Suomea Para School Day

-teemakoulupäiviä, jossa oppilaat pääsevät kokeilemaan eri paralajeja. (Suomen Paralympiakomitea ry 2020a)

Suomen Paralympiakomitean tavoitteena on edistää yhdenvertaista liikunta- ja urheilukulttuuria Suomessa ja tuoda vammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat henkilöt esille muille yhteiskunnan sektoreille liikunnan ja urheilun kautta. Paralympiakomitea toimii myös vammaisten ja erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden edunvalvojana niin kilpaurheilussa kuin harrasteliikunnassa, muuan muassa edistäen harrastamisolosuhteita ja harrastamisen edellytyksiä. Monipuolisten harrastusmahdollisuuksien lisäksi Suomen Paralympiakomitean tavoitteena on varmistaa, että vammaisilla henkilöillä on mahdollisuudet tavoitella menestystä myös huippu-urheilussa. (Kummu 12.10.2020; Suomen Paralympiakomitea ry s.a.g)

2.3 Paralympialaiset

Paralympialaiset ovat kahden vuoden välein toistuva vammaisurheilun huippu-urheilutapahtuma, jossa kilpailee urheilijoita, joilla liikunta-, näkö- ja kehitysvammoja. Paralympialaisia hallinnoi Kansainvälinen Paralympiakomitea yhdessä Kansainvälisen Olympiakomitean ja kisojen järjestelykomitean kanssa. Kesäparalympialaisia on järjestetty vuodesta 1960 lähtien ja ensimmäiset talviparalympialaiset järjestettiin puolestaan vuonna 1976. Vuodesta 1988 lähtien kesä- ja talviparalympialaiset on järjestetty samoissa kaupungeissa ja kilpailupaikoissa kuin olympialaiset. Tällä hetkellä kesäparalympialaisissa kilpaillaan 22 lajissa ja talviparalympialaisissa kuudessa lajissa. Tokion kesäparalympialaisissa uusina lajeina paralympialaisiin tulevat taekwondo ja sulkapallo. Talvilajeista uusin tulokas on lumilautailu, jossa kilpailtiin ensimmäistä kertaa Sotshin talviparalympialaisissa vuonna 2014. Pääsy uutena lajina paralympialaisiin vaatii lajilta muun muassa laajaa harrastustoimintaa, kansainvälistä kilpailutoimintaa sekä kovia tuloksia urheilijoilta. (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.c; Purdue & Howe 2013; Suomen Paralympiakomitea s.a.d)

Paralympialaisten ja järjestäytyneen vammaisurheilutoiminnan katsotaan alkaneen toisen maailmansodan jälkeen, kun tuhannet sodassa vammautuneet nuoret miehet palasivat rintamalta kotiin. Liikuntaa ja urheilua käytettiin sodassa vammautuneiden kuntoutuksessa ja vuonna 1944 saksalaissyntyinen Sir Ludwig Guttman (1899–1980) perusti Englantiin Stoke Mandevillen sairaalaan selkäydinvammaisten vammaisliikuntakeskuksen, jossa Guttman ideoi alaraajahalvaantuneille erilaisia urheilumuotoja ja kuntoutusohjelmia. Vuonna 1948 samanaikaisesti vammattomien olympialaisten kanssa, Guttman järjesti ensimmäiset liikuntavammaisille tarkoitettut urheilukilpailut Stoke Mandevillissä. Tuolloin ki-

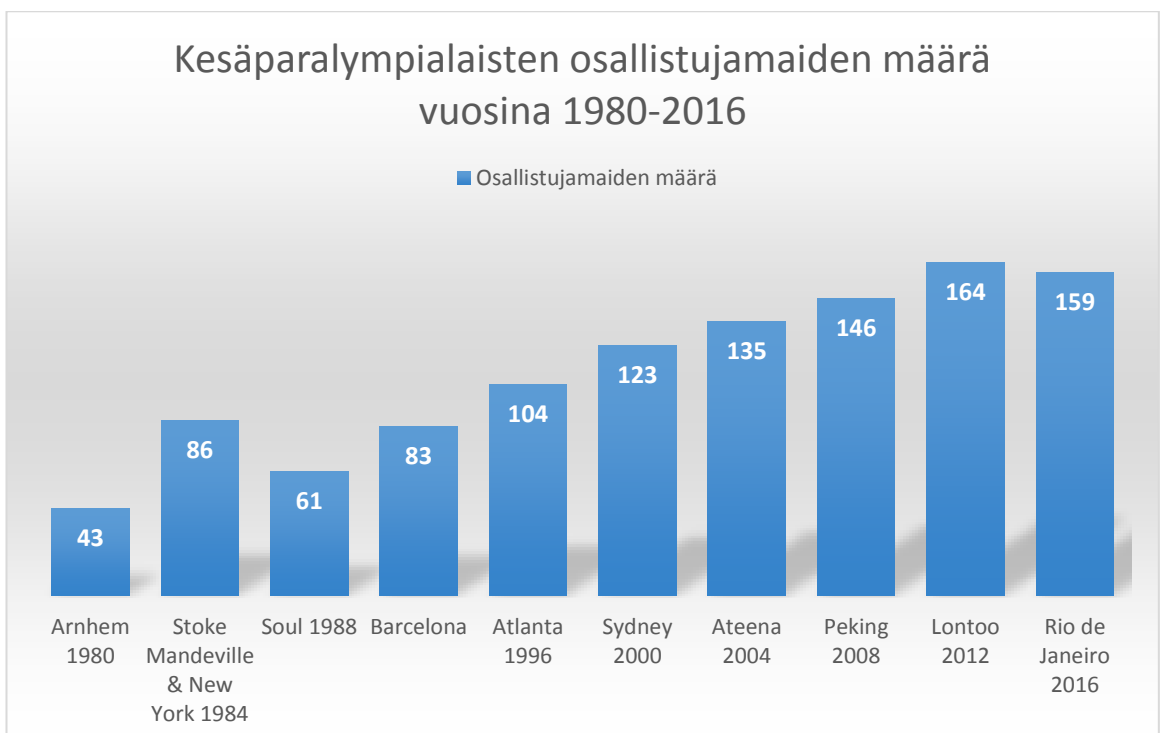
soihin saivat osallistua vain urheilijat, joilla oli selkäydinvamma. Näitä Stoke Mandevillessä järjestettyjä kilpailuja on yleisesti pidetty paralympialaisten edeltäjinä, joiden jälkeen toiminta alkoi vuosi vuodelta laajenemaan ja kansainvälistymään. (Jaeken 2020; Kauhanen 2014; Kummu 2006; Peers 2009 & 2012; Saari 2020; Suomen Paralympiakomitea s.a.f)

Ensimmäiset viralliset paralympialaiset järjestettiin Roomassa vuonna 1960 ja niihin osallistui yhteensä 400 urheilijaa 23 maasta. Tuolloin lajeina olivat muun muassa pöytätennis, yleisurheilu, koripallo, uinti, miekkailu ja jousiammunta, jotka ovat kaikki edelleenkin mukana kesäparalympialaisten lajiohjelmassa. Vuodesta 1960 lähtien kesäparalympialaisia on järjestetty joka neljäs vuosi. Talviparalympialaiset alkoivat vuonna 1976 Ruotsissa, jonka jälkeen myös talviparalympialaisia on järjestetty joka neljäs vuosi. Vuosikymmenten aikana paralympialaiset laajenivat selkäydinvammaisten kilpailuista kattamaan myös muiden liikuntavammaisten sekä näkö- ja kehitysvammaisten urheilun. (Kauhanen 2014; Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.c; Purdue & Howe 2012b; Saari 2020; Suomen Paralympiakomitea s.a.f)

Nykyaikaiset paralympialaiset ovat 60 vuoden olemassaolonsa aikana kasvaneet pienestä paikallisesta kisasta yhdeksi maailman suurimmista urheilutapahtumista, esimerkiksi Rio de Janeiron 2016 paralympialaisiin osallistui yhteensä 4 328 urheilijaa 159 eri maasta kilpaillen 22 eri paralympialajissa (kuvio 1 & 2). Nykyään paralympialaiset keräävät puoleensa huomattavaa mediahuomiota, Lontoon 2012 paralympialaisiin myytiin lähes 2,7 miljoonaa lippua ja televisiosta kisoja seurasi yli 3.8 biljoonaa ihmistä. Osallistujamäärien ja medianäkyvyyden valossa kansainvälinen paralympialiike onkin yksi nopeimmin näkyvyyttään kasvattaneista urheiluliikkeistä. (Bartsch, Oliver, Nitsch & Scherr 2018; Kummu 2006; Mashkovskiy & Brittain 2017; Purdue & Howe 2012b; Suomen Olympiakomitea 2019, 9)

Kuvio 1. Kesäparalympialaisten urheilijamäärät vuosina 1980-2016 (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.d)

Kuvio 2. Kesäparalympialaisten osallistujamaiden määrä vuosina 1980-2016 (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.d)

Nykyään paralympiaurheilijat ovat tärkeässä asemassa haastamaan vallitsevia ennakkoluuloja ja stereotyyppioita vammaisuudesta (Kannisto 2019). Sosiaalisen muutoksen mittareilla tarkasteltuna paralympialaisia voisikin pitää jopa suurimpana tapahtumana, sillä asenteiden muutoksen lisäksi paralympialaiset lisäävät kisakaupunkien esteettömyyttä, josta hyötyvät kisojen aikana paralympiaurheilijoiden lisäksi toimitsijat ja yleisö sekä kisojen jälkeen myös paikalliset asukkaat. (Kummu 2006; Kuorikoski & Juntunen 2018; Saari 20.10.2019; Saari 2020; Suomen Olympiakomitea 2019, 9) Kiinnostus ja arvostus paralympialaisia kohtaan on lisääntynyt niin Suomessa kuin maailmalla, joka näkyy muun muassa paraurheilijoiden aseman ja arvostuksen nousuna, mistä kertoo esimerkiksi Leo-Pekka Tähden valinta vuoden urheilijaksi 2016 (Saari 2020). Vaikka paraurheilun arvostus onkin noussut viime vuosina, niin silti paraurheilijan pitää edelleen tehdä ja saavuttaa enemmän kuin vammattoman urheilijan saadakseen tunnustusta ja arvostusta huippu-urheilijana. Esimerkiksi vuonna 2018 Pyeongchangin talviparalympialaisissa lumilautailun kultaa- ja pronssia voittanut Matti Suur-Hamari ei saavutuksistaan huolimatta mahtunut Vuoden Urheilija -listalla edes top 10 joukkoon (Urheilutoimittajain Liitto ry 2019). Tämä havainnollistaa hyvin kokonais kuvaa ja osoittaa sen kuinka pitkä matka paraurheilijoilla on vielä todelliseen yhdenvertaisuuteen ja arvostukseen. (Hänninen 2019)

2.4 Paraurheilu ja media

Paralympialaiset, vammaishuippu-urheilun johtava urheilutapahtuma, on viimeisten vuosikymmenien aikana kasvanut suureksi urheiluspektaakkeliiksi, joka kerää puoleensa huomattavaa mediahuomiota (kuvio 3). Nykyään urheilun suur tapahtumat, kuten olympialaiset ja paralympialaiset, ovat kasvavissa määrin medialähtöisiä spektaakkeleita, jotka tavoittavat laajoja yleisöjä ympäri maailman. (Howe 2008) Jo pitkään on ymmärretty, että mediassa on tärkeä rooli asenteiden muokkaajana sekä mahdollisuus muokata yleisiä käsityksiä ja lisätä tietoisuutta (Eriksson ym. 2017; Howe 2008). Esimerkiksi Lontoon 2012 paralympialaisten media- ja televisionäkyvyys Iso-Britannian Channel 4 -kanavalla on osoittanut, että mediarepresentaatiolla on mahdollista vaikuttaa positiivisesti siihen, kuinka ihmiset näkevät vammaisuuden ja kuinka vammaisuutta käsitellään mediassa. Ennen Lontoon 2012 kisoja, paralympialaisten medianäkyvyys oli suhteellisen pientä ja mitäänsanomatonta eikä mediassa laajemmin keskusteltu vammaisuudesta tai vammaisten oikeuksista, mutta nykyään aiheet nousevat useammin otsikoihin ja keskustelunaiheiksi. (Beacom, French & Kendall 2016, 43; Howe 2008, 135; McGillivray, O'Donnell, McPherson & Misener 2019)

Kuvio 3. Kesäparalympialaisten yhteenlaskettuja televisioyleisöjä vuosina 2000-2016 (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.d)

Eri lajien medianäkyvyyden ja mediassa esiintyvien esikuvien uskotaan usein vaikuttavan yleisön liikuntavalintoihin sekä eri lajien suosioon. Näiden vaikutusten kannalta merkityksellisiä eivät ole vain näkyvyyden huippuhetket, vaan myös arkisempi uutisointi ja pitkällä aikavälillä luotu uutiskuva. (Eriksson ym. 2017) Paraurheilun urheilu-uutisointi keskittyy pitkälti paralympialaisten ympärille sekä isoihin kansainvälisiin arvokilpailuihin, kuten paralympilaisurheilun ja -uinnin MM-kisoihin, jolloin paraurheilu saa enemmän tilaa lehtien urheilusivuilta (Purdue & Howe 2012b; Tuominen 2015). Paralympialaisten uutisointi alkaa usein vasta olympialaisten jälkeen, pari viikkoa ennen kuin paralympialaiset alkavat, jolloin kokonaisnäkyvyys jää suhteellisen pieneksi eikä tarjoa paraurheilulle mediajatkuvuutta kisojen ulkopuolella. Paralympialaisten ja arvokisojen ulkopuolella paraurheilijoista julkaisetaan satunnaisesti inspiroivia henkilökuvia, joiden pääpaino on urheilijan vammassa ja sen voittamisessa eikä urheilussa. Monille ihmisille paraurheilija on edelleen vammojensa kanssa taisteleva potilas eikä lahjakas ja kyvykäs huippu-urheilija. (Purdue & Howe 2012a&b)

Tutkijat esittävät, että väestö näkee paraurheilijat niin kuin media heitä kuvaa. Yleensä urheilutiedottaminen sisältää sekä positiivisia että negatiivisia elementtejä mutta paralympialaisten medianäkyvyys on melkein yksinomaan positiivista. On harvinaista, että paralympialaisten uutisointi toisi esiin urheilijoiden tappioita tai epäonnistumisia, sillä esimerkiksi

urheilijan heikkoa suoritusta ei mediassa kuvata epäonnistumisena vaan tyydyttävänä lopputuloksena, jossa "neljäs sija ei ole koskaan tuntunut näin hyvältä" (kuva 1). Kyseenalaiset kommentit sekä otsikot heijastavat uskomusta siitä, että pelkästään osallistuminen paralympialaisiin on urheilijalle voitto, mikä vähättelee paraurheilijoita ja paralympialaisten statusta huippu-urheiluna. (Hellwege & Hallmann 2019)

SuomiUrheilu » Liisa Lilja ylsi upeasti neljänneksi Rioissa – "Hienoa olla paras eurooppalainen"

Liisa Lilja ylsi upeasti neljänneksi Rioissa – "Hienoa olla paras eurooppalainen"

© 12.09.2016 13:13

Kuva 1. Esimerkkiotsikointi paralympialaisten yksinomaan positiivisesta medianäkyvyydestä (SuomiUrheilu 2016)

Medianäkyvyys paralympialaisten ympärillä on usein hyväntahtoista ja jopa holhoavaa, mikä vahvistaa paralympiaurheilun mytologiaa puhtaampana ja reilumpana urheiluna kuin olympiaurheilu (Hellwege & Hallmann 2019; Howe 2008, 135). Lisäksi paralympialaisten ja paraurheilun viestinnästä usein puuttuvat urheiluspesifit kommentit sekä informaatio lajin säännöistä ja luokittelusta, urheilijan taktiikoista sekä hänen aikaisemmista tuloksistaan ja ennätyksistään. Tämä saattaa osaltaan vaikuttaa siihen miksi paralympialaiset nähdään olympialaisia alempiarvoisina kisoina ja miksi ne saavat vähemmän huomiota urheilusuilla. (Hellwege & Hallmann 2019)

Paralympialaiset ja paraurheilijat ovat aliedustettuja urheilujournalismissa. Hellwegen ja Hallmannin (2019) tutkimuksen mukaan syy tähän voi olla, että useat journalistit uskovat, ettei väestö ole kiinnostunut paralympialaisista tai se, etteivät journalistit ota paralympialaisia tosissaan, koska he eivät näe sitä todellisena kilpa- ja huippu-urheiluna. Paralympialaisten rajallinen näkyvyys, niin kansainvälisesti kuin kansallisesti, sekä sen aiheuttama paralympiaesikuvien puute, saattaa vaikuttaa väestön näkemyksiin paraurheilusta sekä paraurheilijoiden pystyvyydestä. Paraurheilun näkyvyyden kasvaminen voisi lisätä kiinnostusta paralympialaisia ja paraurheilijoita kohtaan, mikä taas voisi johtaa siihen, että paraurheilijat saisivat ansaitsemansa tunnustuksen huippu-urheilijoina. (Hellwege & Hallmann 2019)

Tiedotusvälineillä on taipumusta keskittää huomio enemmän urheilijan vammaan kuin urheilullisiin kykyihin tai saavutuksiin (Beacom, French & Kendall 2016, 54). Vammaisuuden korostaminen paraurheilun kontekstissa vahvistaa stereotypiaa vammaisten henkilöiden

kyvyttömyydestä ja passiivisuudesta, minkä vuoksi edelleen paralympiaurheilijat nähdään helposti enemmän potilaina ja kuntoutujina kuin huippu-urheilijoina. Lisäksi vammaisuuden korostaminen paraurheilun kontekstissa saa yleisön tuntemaan myötätuntoa urheilijoita kohtaan heidän vammojensa takia, luoden tunteita kuten sääli tai sympatia, mikä vaikuttaa paralympiaurheilun uskottavuuteen huippu-urheiluna. (Hellwege & Hallmann 2019; Peers 2009) Paraurheilijat eivät nauti samanlaista arvostusta kuin vammattomat urheilijat ja jos nauttivatkin, niin arvostus, joka vammaisurheilijoihin kohdistuu, yhdistyy monesti urheilijan vammaisuuteen: ”hän on vammainen ja siitä huolimatta urheilija” (Hellwege & Hallmann 2019; Kannisto 2019).

Nykypäivänä median sitoutuminen sosiaalisesti vastuulliseen journalismiin tasapainoilee kaupallisuuden ja tarinoiden myymisen kanssa (Beacom, French & Kendall 2016, 59). Urheilu on kaupallisempaa kuin koskaan ennen, mikä vaikuttaa urheilun markkinointikulttuuriin sekä median toimintaan, jonka pyrkimyksenä on tuottaa lukijoita ja kuluttajia kiinnostavaa uutisointia ja mediasisältöä (Mutz & Meier 2016; Saine 2019). Urheilun kaupallistuminen on vaikuttanut myös siihen, kuinka paraurheilua kuvataan mediassa ja saanut aikaan niin sanotun supercrip -mallin. Tämä supercrip -malli tyypillisesti sisältää inspiroivia tarinoita paraurheilijoista, jotka sankarillisesti uhmaavat todennäköisyyksiä ja voittavat edessään olevat haasteet ja nousevat vaikeuksien kautta voittoon. (Hellwege & Hallmann 2019) Vaikeuksien voittaminen ja sankaruus tulevat usein oletuksesta, jossa vammainen henkilö kykenee vammastaan huolimatta tavoittelemaan unelmiaan ja tekemään jotakin positiiviseksi koettua. Tällaisen sankarivammaisuuden ilmeneminen voidaan nähdä olevan heijastusta ihmisten ja yhteiskunnan vammaisiin kohdistuvista matalista odotuksista. Juuri nämä matalat odotukset tekevät supercrip -mallista ja sankarivammaisuudesta ongelmallisen, sillä niissä pelkästään urheiluun osallistuminen nähdään sankarillisena tekona, jolloin urheilijan tulosta pidetään toissijaisena asiana. (Silva & Howe 2012, Randelin 2014)

McGillivray ym. (2019) mukaan nämä supercrip -mallin mukaiset sankaritarinat ja vaikeuksien kautta voittoon -kertomukset paraurheilijoista (kuva 2) antavat yleisölle mahdollisuuden unohtaa haasteet ja esteet, joita vammainen ihminen kohtaa ja sen sijaan tarjoavat yleisölle lohdullisen tarinan siitä, kuinka paraurheilija ei anna vammansa estää häntä (Hellwege & Hallmann 2019; Saari 3.4.2018). Hellwege & Hallmann (2019) tutkimuksen mukaan urheilijat haastavat supercrip -mallin, sillä he haluavat ensisijaisesti tulla tunnistetuiksi saavutuksistaan urheilussa eivätkä inspiroivina henkilökuvina vammaisuuden esteiden voittamisesta. Toisaalta osan urheilijoista mielestä olisi tärkeää, että katsojat ymmärtäisivät urheilijan vamman vaikutukset urheilusuoritukseen sekä vammaan liittyvät

haasteet, mutta heidänkin mielestään fokuksen pitäisi olla urheilusuorituksessa eikä urheilijan vammassa (Hellwege & Hallmann 2019).

Lapsesta asti pyörätuolissa istunut Amanda Kotaja lähti etsimään vapauden tunnetta, löysi sen Malesiasta – ja Pyhtäältä

24-vuotias ratakelauksen maailmanmestari Amanda Kotaja testasi uutta jalkatukea, jonka avulla hän nousi lentoon.

Raju kolari muutti nuoren urheilijan elämän – turvavyö katkaisi Sinin selkärangan

Lappilainen Sini Pyy on toipunut kahdeksan vuoden takaisesta rajusta kolarista. Nyt hän kilpailee paralympialaisissa.

Urheilu

Liisa Lilja sairastui 8-vuotiaana luusyöpään ja häneltä amputoitiin jalka – nyt hän valmistautuu Rion paralympialaisten triathloniin

23-vuotias Liisa Lilja tietää jo, milloin hänen uransa päättyy.

Liisa menetti jalan 8-vuotiaana, nyt hän on paratriathlonin maailmanmestari – ”Kun menetät jotain, tajuat, mihin sinusta todella on”

Paratriathlonin maailmanmestari Liisa Lilja on tottunut selviämään. Hän menetti jalan luusyövän takia 8-vuotiaana ja sanoi vanhemmilleen: ”ette saa auttaa minua, minun täytyy itse keksiä keinot selviytyä arkielämässä”.

Urheilu

Karatessa vammautunut Piispanen hakee Riosta kahta kultaa – ”Sitten olen kova jätkä”

Karatenäytöksessä vammautunut Toni Piispanen hakee ääriarajojaan

Kultamitalisti Matti Suur-Hamari karjui ambulanssissa onnettomuuden jälkeen – kipu pelotti: ”Koskaan ei kannata luovuttaa”

Vasemman jalan vienyttä moottoripyöräonnettomuus teki Matti Suur-Hamarista huippu-urheilijan. Maanantaina hän voitti kultaa paralympialaisissa.

Toni Piispanen halvaantui karatenäytöksessä – Kultaa paralympialaisista: ”Ei kannata antaa periksi!”

Kuva 2. Esimerkkejä suomalaismedioiden supercrip -mallin mukaisesta otsikoinnista

Paraurheilun supercrip -malli ei kuitenkaan ole ilmiönä uusi urheilun kentässä. Esimerkiksi varsinkin kaupallinen media monesti trivialisoi ja seksualisoi naisurheilijoita, minkä vuoksi päteviä naisurheilijoita vähätellään tai määritellään heidän ulkonäkönsä perusteella (Mutz & Meier 2016), samalla tavalla kuin paraurheilijoita määritellään heidän vammansa perusteella (Hellwege & Hallmann 2019; McGillivray ym. 2019). Naisurheilijoiden epäoikeudenmukaisen medianäkyvyyden piirteitä ovat muun muassa sukupuolen korostaminen, korostettu naisellisuus, työttömyys, henkilökohtaisen elämän korostaminen sekä urheilusaavutusten trivialisointi. Nämä laadulliset eroavaisuudet ovat vahingollisia, sillä ne luovat ja lisäävät stereotyyppisiä sukupuolirooleja ja vaikuttavat negatiivisesti näkemyksiin naisten pys-

tyvyydestä urheilijoina. (Fink 2015) Tämä naisurheilijoihin ulkonäköön ja sukupuolen korostamiseen perustava uutisointi kiinnittää supercrip -mallin tapaan huomion urheilun ulkopuolisiin tekijöihin, tehden urheilijoista ulkoisia objekteja ja yleisön viihdyttäjiä, joiden tavoitteena on myydä tarinoita. Nämä representaatiotyylit ovat muodostuneet osana urheilun kaupallistumista, ja ne molemmat ovat vahingollisia ja lisäävät eriarvoisuutta urheilussa (Beacom, French & Kendall 2016; Fink 2015; Mutz & Meier 2016). Toisaalta osa ihmisistä voi ymmärtää supercrip -representaatiot myös myönteisiksi, koska ne sisältävät ajatuksen superihmisestä sankaritekoiseen ja voivat tehdä paraurheilijasta inspiraation lähteen (Kannisto 2019).

Howen (2008) mukaan nykyisin paralympialaisiin kelpaavat vain ne, jotka näyttävät mediassa hyvältä. Tiedotusvälineitä on myös kritisoitu niin sanotun vammaishierarkian omaksumisesta, jossa se tarjoaa media-alustan niille vammaisuuden muodoille, jotka se katsoo yleisölle hyväksyttävimmiksi, kuten pyörätuoli- ja amputaatiourheilijat tai urheilijat, joiden vamma johtuu onnettomuudesta tai sairaudesta (Gold & Gold 2007; Howe 2008 & 2011). Howen (2011) mukaan tiedotusvälineillä on tapana korostaa urheilijoiden aerodynaamisia ja kevyitä kilpapyörätuoleja sekä biomekaanisesti ja ergonomisesti reagoivia proteeseja, ja näin muokata urheilijoista kyborgifoituja (cyborgified) hybridejä. Teknologiat, kuten pyörätuolit ja biomekaanisesti suunnitellut proteesijalat ovat parantaneet niistä hyötyvien urheilijoiden suorituskykyä, tuoden heidät lähemmäksi yleistä huippu-urheilun ideologiaa ja ympäristöä, jossa yleisö vaatii urheilijoilta poikkeuksellista suorituskykyä ja ominaisuuksia. (Howe 2011; McGillivray ym. 2019) Nämä suorituskykyä parantavat liikkumisvälineet sekä moderni teknologia ovat myös luoneet eriarvoisuutta vammaisryhmien sekä kehittyneiden ja kehitysmaiden välillä, sillä vauraammat maat saavat etulyöntiaseman kilpailuun (Howe 2011).

Purduen ja Howen (2013) mukaan CP-vammaiset ja vaikeasti vammaiset henkilöt on suljettu tiedotusvälineiden ja median ulkopuolelle, koska heidän ei katsota toimivan esteettisesti miellyttävällä tavalla, minkä vuoksi he eivät sovellu paralympialaisten imagoon vammaishuippu-urheiluna. Toisaalta yleisön voi olla vaikeampi erottaa ja ymmärtää CP-vammaisen urheilijan vammaa ja mieltää tätä paraurheilijaksi, sillä ulkoisesti urheilija ei välttämättä näytä eroavan vammattomista urheilijoista. Sen sijaan pyörätuoli- ja amputaatiourheilijoilla vamma on näkyvä, ja näin vamma on helpommin ymmärrettävissä ja urheilijat mielletävissä paraurheilijoiksi. Purdue ja Howen (2013) esittämä esteettisyyteen perustava ilmiö ei kuitenkaan ole uusi urheilun kentällä, sillä tutkimukset ovat osoittaneet, että vammattomien urheilijoiden puolella ulkonäöllisesti viehättävät naisurheilijat saavat enemmän mediahuomiota, huolimatta heidän urheilusuorituksestaan ja tasostaan (Jones

& Greer 2011; Trolan 2013). Esimerkiksi entinen tennispelaaja Anna Kournikova on kerännyt paljon mediahuomiota ulkonäöllään, vaikka hän ei ole ikinä henkilökohtaisesti voittanut yhtään ammattilaistennisturnausta (Trolan 2013). Urheilu on viimeisten vuosikymmenien aikana kaupallistunut ja avannut sitä kautta uusia mahdollisuuksia menestyneille urheilijoille mutta nämä mahdollisuudet eivät ole kuitenkaan kaikkien ulottuvissa, ja sitä kautta urheilun kaupallistuminen on lisännyt urheilun epätasa-arvoa (Mutz & Meier 2016). Myös paraurheilu on viimeisten vuosikymmenien aikana kaupallistunut ja ammattimaistunut (Saari 2020), joten ei ole yllättävää, että urheilun kaupallistumisen lieveilmiöt näkyvät myös paraurheilussa.

Purdue & Howen (2012) mukaan vähäinen medianäkyvyys urheilusivuilla sekä paraurheilun huippu-urheilustatuksen väheksyminen vaikuttaa paralympiaurheilijoiden mahdollisuuksiin saada sponsoreita ja yhteistyökumppaneita. Myös monet paralympiaurheilijat uskovat, että koska he eivät saa ansaitsemaansa tunnustusta saavutuksistaan, kuten olympiaurheilijat, heidän on vaikeampi saada sponsorointi- ja yhteistyösopimuksia (Hellwege & Hallmann 2019). Toisaalta parin viimeisen vuosikymmenen aikana yhteiskuntavastuun merkitys sponsoroinnissa on kasvanut (Nurmi 11.9.2015; Reini 2017), mikä taas voi vaikuttaa positiivisesti paraurheilun ja -urheilijoiden sponsorointimahdollisuuksiin sen puhtaasta ja vastuullisesta imagosta johtuen (Hellwege & Hallmann 2019; Howe 2008, 135). Esimerkiksi vuonna 2018 Sponsorointi & Tapahtumamarkkinointi ry valitsi Suomen Paralympiakomitean TOP3 sponsorointikohteen joukkoon. Vuonna 2018 Suomen Paralympiakomitean yhteistyökumppani JYSK tarjoutui maksamaan Berliinin paralympiaurheilun EM-kisojen urheilijoiden omavastuuosuudet, kun aihe oli noussut isosti otsikoihin urheilijan twiitin myötä (kuva 3). Suomen Urheiluliitto oli ennen kilpailukautta määrittänyt, että kaikki, jotka jäävät ilman mitaleita paralympiaurheilun EM-kisoissa, saavat maksaa kisamatkastaan 900 euroa. Tämä paraurheilijoiden omavastuukäytäntö herätti yleisössä ihmettelyä ja tuhtumusta, sillä samanlaista omavastuuta ei ollut käytössä vammattomien arvokisoissa aikuisten tasolla. Aihe nousikin nopeasti yhteiskunnalliseksi keskusteluksi yhdenvertaisuudesta ja maksamalla paraurheilijoiden omavastuuosuudet JYSK hyödynsi tilaisuuden osoittaa yrityksen yhteiskuntavastuuta. (Jalonen 14.9.2018; Suomen Paralympiakomitea 2018)

Ronja Pahaoja @RonjaOja · 22. elok. 2018

Eilisessä pituuskisassa en ollut tyytyväinen hyppyihini, mutta mitali kyllä maistuu. Nyt voi olla rennommin mielin, kun kisojen omavastuu tuli näin kuitattua. Säästin sievoisen summan. 😊 #pituushyppy #pronssi #emkiset

54

102

1,5 t.

Kuva 3. Ronja Pahaoja os. Oja twiitti paralyseisurheilun EM-kisojen omavastuun maksamisesta (Pahaoja 22.8.2018)

Paralympialaisten ja paraurheilijoiden tarinat kuuluvat urheilusivuille eivätkä lehtien kolumnipalstoille inspiroivina selviytymistarinoina. Tämä lisäisi paraurheilun kiinnostusta ja uskottavuutta huippu-urheiluna, sekä voisi potentiaalisesti muokata yleisön käsityksiä vammaisuudesta ja vammaisen henkilön pystyvyydestä, edesauttaen yhteiskunnassa vallitsevien stereotyyppien kumoamista. (Purdue & Howe 2012a) Paralympialaiset ja paraurheilun tapahtumat ovat mahdollisuuksia nostaa esille laajempia yhteiskunnallisia haasteita, kuten sosiaalista inklusiota, tasa-arvoa sekä vammaisten henkilöiden osallistamista (Bartsch ym. 2018; McGillivray ym. 2019).

2.5 Paraurheilun nykytilanne, haasteet ja tulevaisuuden näkymät

Paralympialiikettä on usein ylistetty sen vammaisia ihmisiä voimaannuttavasta vaikutuksesta ja yleinen luulo on, että kovatasoiset kilpailusuoritukset motivoivat vammaisia urheilun ja liikunnan pariin (Peers 2012). Purdue & Howe (2012) mukaan todellisuudessa mitä kilpaillumpaa paraurheilusta tulee, niin sitä kauempana se on tavallisesta vammaisesta henkilöstä ja hänen arjestaan. Kovatasoisten kilpailusuoritusten sijaan vammaisten henkilöiden ja varsinkin nuorten mukaan saamiseksi avainasemassa ovat kansalliset urheilujohjelmat, paikallistason rekrytointi, lajiesittelyt ja pätevät ohjaajat ja valmentajat. Puutteet

näissä johtavat siihen, ettei uusia motivoituneita urheilijoita saada mukaan, jolloin paraurheilun kärki on liian kapea. Lisäksi haasteelliseksi tilanteen tekee se, että samanaikaisesti, kun joudutaan priorisoimaan resursseja muutamille lajeille, niin mahdollisille uusille harrastajille olisi kuitenkin tarjottava koko vammaisurheilukentän lajikirjo. (Kummu 2006)

Jo nuorena iässä lapset kasvatetaan eri tavalla luoden heille erilaisia rooleja ja stereotyyppioita, jotka muokkaavat yksilön käsityksiä hänen mahdollisuuksistaan (Trolan 2013: Chalabaev, Sarrazin, Fontayne, Boiché & Clément-Guillotin 2013). Urheilussa nämä stereotyyppiat vaikuttavat odotuksiin sekä asenteisiin pystyvyydestä sekä kyvystä, ja voivat luoda näin myös osallistumisen esteitä (Chalabaev ym. 2013). Altistuminen paralympialaisille ja kanssakäyminen vammaisten ihmisten kanssa voisi opettaa yksilöitä tunnistamaan ja ymmärtämään, että me kaikki olemme yksilöitä, joilla on eroavaisuuksia sekä erilaisia kykyjä ja taitoja. Tämän tiedostaminen voi puolestaan auttaa muokkaamaan kuvia paralympiaurheilijoista, jotta heidät nähtäisiin ennemmin urheilumenestyksestään eikä vammansa esteiden voittamisesta. (Hellwege & Hallmann 2019)

Hellwege & Hallmann (2019) mukaan paraurheilun tulisi olla helpommin saavutettavaa myös ihmisille, joille ei ole vammaa, jotta he voisivat kehittää ymmärrystään eri paralajeista ja niiden säännöistä. Kansainvälisen Paralympiakomitean sekä kansallisten vammaisurheilujärjestöjen tulisi keskittyä erilaisiin koulutusohjelmiin kouluissa lisätäkseen tietoisuutta sekä rikkoakseen vallitsevia stereotyyppioita vammaisuudesta (Hellwege & Hallmann 2019). Tästä esimerkkinä on Suomen Paralympiakomitean koulukiertue Para School Day, jossa oppilaat pääsevät kokeilemaan eri paralympialajeja. Paralympiakomitea on järjestänyt Para School Day -liikuntapäiviä vuodesta 2010 alkaen, ja vuoden 2019 aikana kiertue tavoitti yli 25 000 oppilasta ympäri Suomen. (Suomen Paralympiakomitea s.a.c & 2020a)

Huippu-urheiluun liitetään usein myös ei-toivottuja vaikutuksia, kuten doping, korruptio, ottelumanipulaatio ja urheilijoiden loppuun palaminen sekä vaikeudet siirtyä urheilijan ammatista uudelle työuralle (Suomen Olympiakomitea 2019). Paraurheilun ammattimaistumisen ja taloudellisen kasvun myötä nämä lieveilmiöt ovat rantautuneet myös paraurheiluun. Esimerkiksi Yle Urheilun (2020) teettämän kyselyn mukaan 59 prosenttia kyselyyn vastanneista 2010-luvun suomalaisista paralympiakävijöistä kertoo kokeneensa urheilu-uransa aikana mielenterveyden häiriöitä, joista joka toinen oli harkinnut uransa lopettamista niiden takia (Kössö & Hirvonen 2020). Paineet pärjätä ovat paraurheilussa kovat, eikä huipulla pärjää ilman määrätietoista valmentautumista ja kokonaisvaltaista panostamista urheilu-uralle. Lisäksi paraurheilun kustannukset ovat korkeammat verrattuna vammattomiin

urheilijoiden, mikä saattaa lisätä urheilijan stressiä ja huolta uran jatkumisesta. Paraurheilun kustannuksia nostavat muun muassa kalliit välineet, avustajien tarve ja korkeammat kilpailuihin liittyvät kulut. Esimerkiksi kelaustuoli voi maksaa jopa tuhansia euroja. Nämä korkeat kustannukset vaikuttavat myös yleisesti vammaisten mahdollisuuksiin urheilla ja kokeilla eri lajeja, mikä lisää eriarvoisuutta. (Kummu 2006; Kössö & Hirvonen 2020)

Urheilu on viimeisten vuosikymmenien aikana kaupallistunut ja avannut sitä kautta uusia mahdollisuuksia menestyneille urheilijoille. Urheilun kaupallistuminen on lisännyt urasekä tienausmahdollisuuksia urheilijoille mutta nämä mahdollisuudet eivät ole kuitenkaan kaikkien ulottuvissa, ja sitä kautta urheilun kaupallistuminen on lisännyt urheilun epätasa-arvoa. (Mutz & Meier 2016) Paralympiaurheilun kaupallistumiseen on vaikuttanut muun muassa Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) tiivis yhteistyö Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) kanssa, jonka etuina ovat esimerkiksi pitkäaikainen taloudellinen tuki, paralympialaisten järjestäminen olympiakisojen kanssa samassa kaupungissa ja samoilla suorituspaikoilla, laajempi medianäkyvyys sekä lukemattomat kaupalliset bonukset ja markkinointi mahdollisuudet (Howe 2008).

Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) ja Kansainvälisen Olympiakomitean (KOK) yhteistyötä pohtiessa on tärkeää tiedostaa epätasapaino IPC:n ja KOK:n voimasuhteiden välillä. Samalla, kun tällaiset yhteistyösopimukset auttavat Kansainvälistä Paralympiakomiteaa taloudellisesti niin, ne myös vähentävät sen autonomiaa ja mahdollisuuksia vaikuttaa vammaisten asemaan niin urheilussa kuin yhteiskunnassa. Tällä hetkellä paralympialaisten hallinta, markkinointi, sponsorointi sekä televisiointioikeudet kuuluvat Kansainväliselle Olympiakomitealle sekä kisojen järjestelytoimikunnalle. Tällaiset yhteistyösopimukset muokkaavat helposti vammaisurheilun ja paralympialaisten rakennetta, sillä yhteistyö olympialiikkeen kanssa edellytti muun muassa paralympiakisojen virtaviivaistamista. Esimerkiksi markkinointi- ja mainontasyistä KOK vaati paralympialaisten osallistujamäärän rajoittamista 4300 urheilijaan. Käytännössä tämä tarkoittaa eri vammaluokkien yhdistämistä tai pienempien vammaluokkien karsimista, jolloin häviäjinä yleensä ovat vaikeavammaisat urheilijat ja naiset, koska heitä on vähemmän, jolloin heidän lajeistaan ja vammaluokistaan on helpompi karsia. (Howe & Silva 2018; Legg ym. 2015; Purdue & Howe 2012a&b; Saari 2020)

Inklusio on ollut pitkään yksi vammaisurheilun keskeisimmistä tavoitteista mutta myös yksi paralympialiikkeen ja paralympiaurheilun väitellyimmistä ja eniten keskustelua aiheuttavista aiheista. Inklusiolla tarkoitetaan toimintaa, jossa kaikki ovat yhdessä ja toiminta

on kaikille avointa eikä sulje ketään ulkopuolelle (Suomen Paralympiakomitea s.a.e). Yhteistyö KOK:n ja Kansainvälisen Paralympiakomitean välillä on edistänyt inklusiota, sillä se on edistänyt monien paralajien hallinnon integroitumista vammattomien vastaavan lajin järjestön alle, Suomessa muun muassa yleisurheilu-, uinti- sekä ratsastusliitto vastaavat myös lajinsa parapuolesta. Samanlaista lajien integroitumisilmiötä on ollut nähtävissä myös kansainvälisten lajiliittojen toiminnassa mutta toteutuuko inklusio todella näiden integraatioprosessien myötä. Yhteistyö KOK:n ja Kansainvälisen Paralympiakomitean välillä voidaan nähdä myös inklusiota edistäneenä toimenä mutta edistääkö se todellisuudessa inklusiota vai jättääkö se ulkopuolelleen ne, jotka eivät asetu perinteiseen huippu-urheilumuottiin. (Howe & Silva 2018; Legg ym. 2015)

Urheilua ja vapaa-ajan liikuntaa on pidetty yhtenä parhaista ympäristöistä inklusion edistämiseen, sillä se tuo esiin vammaisen henkilön kykyjä (Mashkovskiy & Brittain 2017) mutta Purduen ja Howen (2012) mielestä paralympialaiset ovat inklusion kannalta ongelmalliset kahdesta syystä. Ensinnäkin huippu-urheilun luonteeseen kuuluu, että jotkut ihmiset suljetaan aina kyvyn puutteen vuoksi ulkopuolelle ja toiseksi valtava määrä vammaisia urheilijoita suljetaan pois paralympialaisten sääntöjen takia, jossa luokittelun voidaan katsoa toimivan paralympialaisten portin vartijana. Toisaalta jos puhutaan täydellisestä inklusiosta, niin pitäisikö silloin paralympialaisissa olla omat kilpailuluokat myös vammattomille urheilijoille, jotka haluavat kilpailla paralympialaisissa. Vuosien varrella olympialaisissa on kilpaillut paraurheilijoita, joista yksi tunnetuimmista on eteläafrikkalainen kaksois-amputoitu Oscar Pistorius, joka kilpaili vuoden 2012 Lontoon olympialaisissa (Legg ym. 2015). Kuitenkaan vammattomia urheilijoita ei ole toistaiseksi nähty kilpailemassa paralympialaisissa, ainakaan olemassa olevien sääntöjen puitteissa. Mitä tapahtuisi, jos vammattomat urheilijat kilpailisivat omassa kilpailuluokassaan paralympialaisissa? Tällä hetkellä monissa paralajeissa on kelpoisuusperusteita, jotka eivät salli heidän tehdä niin, minkä voidaan katsoa rajoittavan yksilön oikeutta harrastaa ja kilpailla missä tahansa urheilulajissa. Kysymys onkin, että haetaanko paralympiaurheilussa ja paralympialaisissa täydellistä inklusiota, koska silloin pitäisi huomioida myös vammattomien urheilijoiden oikeus kilpailla paralympialaisissa ja paralajeissa kansainvälisellä tasolla. (Mashkovskiy & Brittain 2017)

Paraurheilu on ammattimaistunut ja kasvanut, mikä on tutkijoiden mukaan vienyt paralympialiikettä kauemmaksi vammaisliikkeestä ja sosiaalisen inklusion tavoitteesta. On hyvä tiedostaa, että huippu-urheilu on lähtökohtaisesti vastakkaista inklusiolle, sillä kilpailemiseen perustuva toiminta korostaa tuloksia, kyvykkyyttä ja eroja (Howe & Silva 2018; Purdue & Howe 2012a&b; Saari 2015). Kansainvälinen Paralympiakomitea ja paralympialiike

onkin ideologisen haasteen edessä; onko sen tavoitteena ensisijaisesti edistää inklusiota ja yhdenvertaisuutta, ja tuoda esiin laajasti eri vammaisurheilulajeja ja vammoja, vai tavoitella olympiaurheilun kaltaista huippu-urheiluasemaa. On mielenkiintoista seurata, että mikäli Kansainvälisen Paralympiakomitean ja KOK:n yhteistyö jatkaa tiivistymistään niin tulevatko olympia- ja paralympiakisat myös yhdistymään tulevaisuudessa. Mikä onkaan paralympialaisten ja paralympialiikkeen tulevaisuuden suunta, niin ei voi kiistää, etteikö Kansainvälinen Paralympiakomitea olisi vuosien varrella tehnyt paralympialaisista yhtä tunnetuimmista ja vaikuttavimmista keinoista edistää vammaisurheilua. (Gold & Gold 2007; Purdue & Howe 2012b)

3 Luokittelu

Paraurheilussa kilpailevilla urheilijoilla on vamma, joka aiheuttaa heille kilpailullista haittaa. Näin ollen paraurheiluun on pitänyt luoda systeemi, joka varmistaa, että urheilijan menestymisen ratkaisevat urheilulliset tekijät, kuten tekniset ja taktiset taidot, kunto, voima, kestävyys sekä keskittymiskyky, eikä urheilijan vamman vaikeusaste. Tätä systeemiä kutsutaan luokitteluksi. (Jaeken 2020; Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen ja Mononen 2018) Luokittelu on juuri se osa-alue, joka erottaa vammaisurheilun vammattomien urheilusta. Vammaisurheilun luokittelua voidaan verrata vammattomien painoluokkalajeihin (esim. paini, judo, painonnosto, nyrkkeily), sillä molemmissa tavoitteena on taata kaikille kilpailijoille tasapuoliset lähtökohdat, jossa lopputuloksen ratkaisevat urheilulliset tekijät. (Saarinen, Kauhanen ja Mononen 2018; Suomen Paralympiakomitea ry s.a.b)

Luokittelun tarkoituksena on selvittää, onko urheilijalla paralajeihin soveltuva vamma, sekä luokitella urheilijat vamman ja toimintakyvyn mukaan eri vammaluokkiin. Paralympialaisiin saavat osallistua vain ne urheilijat, joilla on paralympialajeihin soveltuva vamma ja vähintään lajikohtaisesti määritetty minimivamma, joka rajoittaa toimintakykyä niin, että urheilija ei pysty tasaväkisesti kilpailemaan vammattomien kanssa ja on näin oikeutettu saamaan luokituksen. Luokittelu ja urheilijan vammaluokka ovat aina lajikohtaisia, sillä lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilusuoritukseen on riippuvainen lajista. (Jaeken 2020; Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 5; Suomen Paralympiakomitea ry s.a.b)

Paralympialiikkeen alkuvuosina ja aina 1990-luvulle asti luokittelu oli medikaalista eli vammakeskeistä, jolloin urheilijan luokan määräsi urheilijan vamma eikä toimintakyky (Kummu 2006; Tweedy & Vanlandewijck 2011). Nykyään on siirrytty vammakeskeisestä luokittelusta toiminnalliseen luokitteluun, joka perustuu urheilijan toimintakykyyn. Siirtyminen vammakeskeisestä luokittelusta lajikohtaiseen toiminnalliseen luokitteluun alkoi 1970-luvun lopulla mutta siirtyminen oli hidasta johtuen erimielisyyksistä näiden kahden eri luokittelutavan eroista ja hyödyistä. Lopullinen siirtyminen vammakeskeisestä luokittelusta toiminnalliseen luokitteluun tapahtui vuonna 1989, kun Barcelonan 1992 kesäparalympialaisten järjestäjät, Kansainvälinen Paralympiakomitea sekä Barcelonan paralympialaisten järjestelykomitea, allekirjoittavat sopimuksen, jossa määrättiin, että kaikki vuoden 1992 Barcelonan paralympiakisoissa kisattavat paralympialajit oli toteutettava käyttäen lajikohtaista toiminnallista luokitusjärjestelmää. Tämä päätös nopeutti huomattavasti siirtymistä toiminnallisiin luokitusjärjestelmiin mutta haasteeksi muodostui, että päätöksen tekohetkellä monet

urheilulajit eivät olleet vielä aloittaneet kehittämään toiminnallisen luokittelun järjestelmään. Lyhyen aikataulun ja asiaankuuluvan tieteellisen näytön puuttuessa kehitetyt luokitusjärjestelmät perustuivat asiantuntijalausuntoihin eivätkä tieteellisesti tutkittuun tietoon. (Tweedy & Vanlandewijck 2011)

Luokittelu on paraurheilun yksi suurimmista haasteista ja keskustelunaiheista. Luokittelun ymmärtäminen on olennainen osa koko paraurheilun ymmärtämistä ja sitä kautta yksi paraurheilun seuraamiseen ja mielenkiintoon vaikuttavista tekijöistä. (Jaeken 2020) Paralympialaisten ja paraurheilun vähäisempää medianäkyvyyttä on perusteltu kisojen ja luokittelun monimutkaisuudella, joita sekä toimittajien että yleisön voi olla vaikea ymmärtää (Tuominen 2015). Eri vammat ja vamma-asteet tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän (Kummu 2006) ja lisäksi jokaisella lajilla on omat lajikohtaiset luokittelusääntönsä, koskien muun muassa lajiin soveltuvia vammoja ja minimivammakriteeristöä, niin ei ole ihme, että luokittelu voi ulkopuolisen silmiin vaikuttaa monimutkaiselta kokonaisuudelta. Luokittelun pääpiirteiden ja periaatteiden ymmärtäminen ei kuitenkaan ole niin monimutkaista kuin voisi kuvitella. Luokittelu on jossain määrin samankaltaista kuin urheilijoiden ryhmittely esimerkiksi iän, sukupuolen tai painon mukaan mutta paraurheilussa urheilijat luokitellaan vamman aiheuttaman toimintakykyrajoitteen mukaan (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018).

3.1 Soveltuvat vammat

Paraurheilussa urheilijat sijoitetaan eri vammaluokkiin vammansa ja toimintakykynsä perusteella tasavertaisen kilpailun mahdollistamiseksi. Kilpaillakseen paralympialaisissa urheilijalla tulee olla paralympiaurheiluun soveltuva vamma, joka kuuluu johonkin Kansainvälisen Paralympiakomitean IPC:n luokittelukoodin määrittelemistä kymmenestä soveltuvasta vammasta. IPC:n luokittelukoodi määrittää sen, ketkä urheilijat voivat kilpailla missäkin lajissa ja miten urheilijat ryhmitellään kilpailuihin. Jokainen paralympialaji määrittelee lajilleen luokittelusäännöt, määrittäen lajiin soveltuvat vammat. Luokittelu on aina lajikohtaista, sillä eri lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilusuoritukseen on riippuvainen lajista. Jotkut lajit sisältävät kaikki kymmenen soveltuvaa vammaryhmää, kuten uinti ja yleisurheilu. Osa lajeista on vain yhden vammaryhmän lajeja, kuten maalipallo, jossa kilpailee vain näkövammaisia urheilijoita, tai yhdistelmä eri vammaryhmiä kuten esimerkiksi pyöräily ja ratsastus. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 13-14)

Luokittelun voivat saada vain ne urheilijat, joilla on paralympiaurheiluun soveltuva vamma. Paralympiaurheilun luokitteluun kuuluvat vain ne vammat, jotka kuuluvat johonkin Kansainvälisen Paralympiakomitean IPC:n luokittelukoodin määrittelemistä kymmenestä soveltuvasta vammasta. Paralympiaurheilun luokittelun piiriin eivät kuulu esimerkiksi akuutit vammat, kipu (esim. CRPS eli monimuotoinen alueellinen kipuoireyhtymä), kuulon alentuma, nivelten yliliikkuvuus, lihasten alhainen lihasjänteisyys, aineenvaihduntahäiriöt, psykologiset ja psykosomaattiset häiriöt, tai näön alentuma, joka voidaan korjata silmälasilla. Yhden luokittelukelpoisen pysyvän vamman ilmeneminen on edellytys urheilijan luokittelulle ja kilpailuihin osallistumiselle. Mikäli urheilijalla ei ole todettua paralympialajeihin soveltuvaa vammaa tai vammaan johtavaa terveydentilaa, hänen ei ole mahdollista kilpailla paralympialajeissa kansainvälisellä tasolla. Kansallisella tasolla joissakin lajeissa voi olla mahdollista kilpailla avoimissa vammaisurheilun luokissa tai vammattomien kilpailuissa. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 13-14)

Kansallisen luokittelukäsikirjan (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018) sekä Kansainvälisen Paralympiakomitean luokitteluoppaiden (2015 & 2016) mukaan paralympialajit tarjoavat kansainvälisiä kilpa- ja huippu-urheilu mahdollisuuksia urheilijoille, joilla on vähintään yksi seuraavista fyysisistä, visuaalisista tai älyllisistä vammoista:

1. **Alentunut lihasvoima**, tarkoittaen lihasten tai lihasryhmien alentunutta voimaa, joka voi ilmetä esimerkiksi yhdessä raajassa, vartalon toisella puolella tai alaraajoissa. Vamman aiheuttajana voi olla esimerkiksi selkäydinvamma, selkäydintyrä tai polio.
2. **Nivelten alentunut passiivinen liikkuvuus**, tarkoittaen yhden tai useamman nivelen pysyvästi alentunutta tai pienentyntä liikerataa, joka voi johtua esimerkiksi arthrogrypoosista. Luokittelujärjestelmässä hyväksyttäviin vammoihin eivät kuulu nivelten liikkuvuus, nivelten epävakaus (esimerkiksi sijoiltaan mennyt olkapää) sekä äkilliset muutokset nivelten vähentyneissä liikealueissa (esimerkiksi niveltulehdus, niveleruma).
3. **Raajapuutos**, tarkoittaen luiden tai nivelten totaalista tai osittaista puutosta (raajapuutos) johtuen esimerkiksi traumasta (esimerkiksi onnettomuus tai luusyöpä) tai synnynnäisestä syystä (dysmelia).
4. **Raajojen pituuserolla** tarkoitetaan toisessa alaraajassa olevaa raajojen pituuseroa, johtuen traumasta tai perinnöllisestä puutoksesta.
5. **Lyhytkasvuisuus** eli lääketieteellisistä syistä (esim. achondroplasia tai kasvuhormonin puutos) johtuva alentunut kokonaispituus, johtuen ylä- ja alaraajojen tai vartalon epänormaaleista mittasuhteista.
6. **Hypertonia** eli poikkeava, kohonnut lihastonius ja lihasten alentunut venyvyys, johtuen neurologisesta sairaudesta kuten cp-vammasta, aivovammasta tai ms-taudista.

7. **Ataksia** on neurologinen oire, joka tarkoittaa tahdonalaisen lihastoiminnan koordinaatiohäiriötä. Ataksia johtuu neurologisesta sairaudesta kuten cp-vammasta, aivovammasta tai ms-taudista.
8. **Atetoosi** eli motorinen toimintahäiriö, joka aiheuttaa tahattomia liikkeitä ja vaikeuttaa kykyä pitää yllä symmetristä asentoa. Atetoosi voi johtua neurologisesta sairaudesta kuten cp-vamma, aivovamma tai ms-tauti.
9. **Näkövamma**, tarkoittaen alentunutta näkökykyä, joka johtuu silmän rakenteellisesta, näköhermon, -ratojen tai näköaivokuoren vammasta. Tyypillisiä näkövammoja ovat muun muassa putkinäkö ja näkökentässä olevat sumeat tai pimeät alueet. Usein myös kontrastien erottelukyky ja sopeutuminen valoon tai hämärään ja näiden vaihteluihin on heikentynyt.
10. **Kehitysvammalla** tarkoitetaan alentunutta kehitystä erityisesti yleiseen älykkyytsoon vaikuttavissa älyllisissä, kielellisissä, motorisissa ja sosiaalisissa kyvyissä. Kehitysvamma tulee olla todennettuna ennen 18 vuoden ikää.

(Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 13)

3.2 Minimivammakriteeri

Sen lisäksi, että urheilijalla tulee olla paralympiaurheiluun soveltuva vamma niin lajikohtaiset luokittelusäännöt määrittävät kuinka vaikea urheilijan vamman tai toimintakyvyn rajoitteen pitää olla, jotta urheilija voidaan luokitella kilpailukelpoiseksi kyseissä lajissa. Tätä kutsutaan minimivammakriteeristöksi. Lajikohtainen minimivammakriteeristö voi määrittää esimerkiksi maksimipituuden lyhytkasvuille urheilijoille tai amputaation tason urheilijalle, jolla on raajapuutos. Minimivammakriteereiden tulee perustua tieteelliseen tutkimukseen, jossa arvioidaan vamman tai toimintakyvyn rajoitteen vaikutusta kyseiseen urheilulajiin. Näin voidaan olla varmoja siitä, että toimintakyvyn rajoite vaikuttaa lajin suoritukseen. Minimivammakriteerit ovat aina lajikohtaisia, koska eri lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilu suoritukseen on riippuvainen lajista. Esimerkiksi vamma yläraajoissa vaikuttaa eri tavalla uinnin kuin juoksun urheilu suoritukseen. Tämän takia esimerkiksi urheilija voi täyttää minimivammakriteerit yhdessä lajissa, mutta ei jossain toisessa. Mikäli urheilija ei täytä minimivammavaatimuksia, se ei tarkoita sitä, etteikö urheilijalla olisi vammaa mutta kyse on urheilun säännöistä. Esimerkiksi henkilö, jolta on amputoitu yksi varvas, on teknisesti amputoitu (soveltuva vammatyyppi), niin kyseinen vamma ei kuitenkaan aiheuta riittävää toimintakyvyn rajoitusta juoksun urheilu suoritukseen, jolloin urheilija ei täytä paralympiaurheilun minimivammakriteereitä eikä näin voi saada lajin luokitusta. (Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.b; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 14; Tweedy & Vanlandewijck 2011)

3.3 Vammaryhmät

Urheilijat luokitellaan kolmessa eri vammaryhmässä: liikuntavammaiset, näkövammaiset ja kehitysvammaiset urheilijat. Näissä kaikissa vammaryhmissä on omat vammaluokansa ja lisäksi jokaisella on omat luokittelujärjestelmänsä. Liikuntavammaiset ovat paralympialaisten suurin vammaryhmä, sillä Kansainvälisen Paralympiakomitean IPC:n luokittelukoodista kahdeksan kymmenestä soveltuvasta vammatyypistä on liikuntavammatyyppejä; alentunut lihasvoima, nivelten alentunut passiivinen liikkuvuus, raajapuutos, raajojen pituusero, lyhytkasvuisuus, hypertonia, ataksia ja atetoosi. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016)

Näkövammaiseksi paralympialaisissa voidaan luokitella urheilija, jolla on keskeinen puutos näkökentässä. Urheilija, jonka näkö voidaan korjata silmä- tai piilolinsseillä, ei voi päästä paralympialaisten luokittelujärjestelmään. Näkövammaisten luokittelun tekee aina silmälääkäri ja kaikki luokitukset määräytyvät urheilijan parhaan silmän ja parhaan korjauksen mukaan. (Suomen Paralympiakomitea s.a.b & e)

Näkövammaluokat:

B1 = sokea tai erittäin alhainen näkökyky.

B2 = vaikeasti heikkonäköinen, B2 urheilijoilla on parempi näkökyky kuin näkövammaluokan B1 urheilijoilla.

B3 = heikkonäköinen, näkövammaluokan B3 urheilijoilla on lievin kilpailukelpoinen näkövamma.

Kehitysvammaiseksi paralympialaisissa voidaan luokitella urheilija, jolla on alentunut kehitys erityisesti yleiseen älykkyystasoon vaikuttavissa älyllisissä, kielellisissä, motorisissa ja sosiaalisissa kyvyissä ja jonka kehitysvamma on todennettu ennen 18 vuoden ikää. Kehitysvammaisten urheilijoiden historia paralympialaisissa on lyhyt, johtuen muun muassa luokitteluvaikeuksista ja siihen liittyvistä väärinkäytöksistä. Kehitysvammaiset pääsivät mukaan paralympialaisiin vuonna 1996 Atlantan kesäkisoihin, mutta luokittelun väärinkäytösten vuoksi tie nousi pystyyn jo Sydneyssä vuonna 2000. Kisojen jälkeen selvisi, että kehitysvammaisten miesten koripallokultaa voittaneen Espanjan joukkueesta vain kaksi joukkueen 12 pelaajasta oli kehitysvammaisia. Lisäksi jälkikäteen tehdyissä tarkistuksissa selvisi, että muissakin lajeissa kehitysvammaisten sarjoissa oli ollut väärinkäytöksiä, mikä johti kehitysvammaisten urheilijoiden pois sulkemiseen kansainvälisestä paralympialiikkeestä. (Kummu 2006; Suomen Paralympiakomitea s.a.f; Saari 2015)

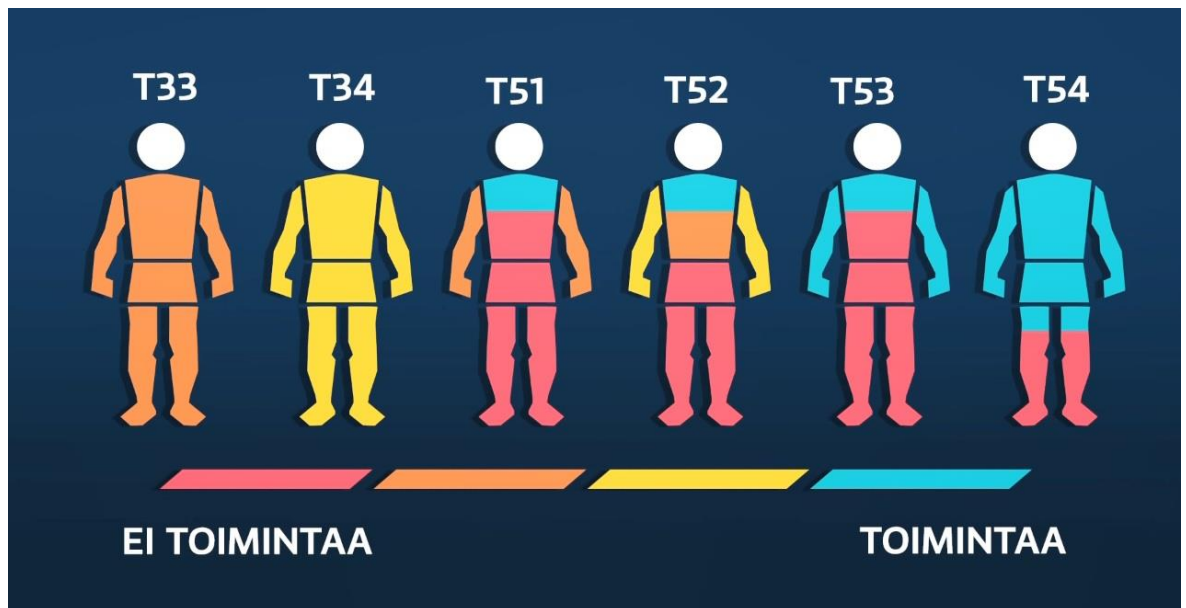
Kehitysvammaiset urheilijat palasivat paralympialiikkeeseen Lontoon 2012 paralympialaisiin, mistä lähtien kehitysvammaiset ovat kilpailleet kesäparalympialaisissa kolmessa eri lajissa; uinnissa, yleisurheilussa sekä pöytätenniksessä, mutta talviparalympialaisissa kehitysvammaiset eivät ole mukana. Suurin osa kehitysvammaisista urheilijoista toimii Special Olympics -liikkeen parissa, jossa kehitysvammaisille urheilijoille on tarjolla niin kansallista kuin kansainvälistä kilpailutoimintaa. (Saari 2015; 2020) Sen sijaan kuurot eivät kilpaile paralympialaisissa, vaan heille järjestetään omat kisat, jotka kantavat nimeä ”Deaflympics” (Tuominen 2015).

3.4 Vammaluokat

Paralympialaisiin saavat osallistua urheilijat, joilla on paralympialajeihin soveltuva vamma ja vähintään lajikohtaisesti määritelty minimivamma, joka rajoittaa urheilijan toimintakykyä niin että urheilija ei pysty tasaväkisesti kilpailemaan vammattomien urheilijoiden kanssa. Mikäli urheilijalla on paralympialajeihin soveltuva vamma, luokittelija arvioi täyttyykö lajin minimivammakriteeri ja missä luokassa urheilija tulee kilpailemaan. Vammaluokka on kategoria, joka jakaa urheilijat eri ryhmiin riippuen vamman vaikutusasteesta urheilusuoritukseen. Vammaluokka ryhmittelee urheilijat, joilla on saman tyyppiset toimintakyvyn rajoitteet samaan luokkaan, jotta kilpailu olisi mahdollisimman tasapuolista. Tästä syystä vammaluokka ei välttämättä sisällä vain yhden vammatyypin urheilijoita vaan samaan vammaluokkaan voi kuulua eri vammatyypien urheilijoita. Esimerkiksi alaraajahalvaantuneet urheilijat ja urheilijat, joiden molemmat jalat on amputoitu polven yläpuolelta kilpailevat samassa vammaluokassa yleisurheilussa, sillä heidän vammoillaan on vastaavanlainen vaikutus 1 500 metrin ratakelauksen urheilusuoritukseen. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018)

Vammaluokat ovat aina lajikohtaisia, esimerkiksi suomalainen paraurheilija Sini Pyy kilpailee maastohiihdossa vammaluokassa LW11, kun taas pyöräilyssä Pyy kilpailee käsipyöräluokassa H4. Vammaluokkien kirjaimet kertovat urheilijan lajin, esimerkiksi parayleisurheilussa urheilijan vammaluokka sisältää joko T tai F kirjaimen riippuen siitä kilpaileeko urheilija rata- vai kenttälajissa, T = track (rata) ja F = field (kenttä). Vammaluokkien numerot kertovat vamman vaikeusasteen, jossa pätee sääntö mitä pienempi luku, sitä vaikeampi vamma. Esimerkiksi parayleisurheilussa kelauksen vammaluokassa T51 urheilevalla selkäydinvamma on korkeammalla nikamatasolla, eli toimintakyky on alhaisempi, kuin T54 vammaluokan urheilijalla. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016) Suomalaisista kelaajista Toni Piispanen kilpailee vammaluokassa T51 ja Leo-Pekka Tähti luokassa T54, mikä tarkoittaa, että Piispanen vamma on vaikeampi ja korkeammalla selkärangan

nikamissa kuin Tähten (kuva 4). Sekä Piispanen että Tähti ovat omassa vammaluokassaan maailmanhuippuja mutta erot urheilijoiden toimintakyvyssä selittävät miksi Leo-Pekka Tähten 100m ennätys on 13,63 sekuntia ja Toni Piispanen 20,21 sekuntia. (Leo-Pekka Tähti s.a.; Toni Piispanen s.a.)

Kuva 4. Parayleisurheilun kelausluokkien toimintakyvyn kuvaus. Kuvakaappaus Yle Urheilun Espoon GP-lähetyksestä. (Yle Urheilu 5.8.2020)

Paraurheilun joukkuelajeissa pelaajille on jaettu pisteitä, jotka kuvaavat urheilijan toimintakykyä. Pienempi pistemäärä tarkoittaa vaikeampaa vammaa toimintakyvyssä kuin korkeampi pistemäärä. Joukkueen kentällä olevien pelaajien pistemäärä ei saa ylittää tiettyä maksimi pistemäärää, jotta voidaan taata tasavertainen kilpailu joukkueiden välillä. Esimerkiksi pyörätuolikoripallossa urheilijat on jaettu kahdeksaan eri vammaluokkaan: 1, 1.5, 2, 2.5, 3, 3.5, 4 ja 4.5. Tasavertaisen kilpailun takaamiseksi kentällä olevien pelaajien kokonaispistemäärä ei saa ylittää 14 pistettä ja kentällä saa olla maksimissaan 5 pelaajaa. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016)

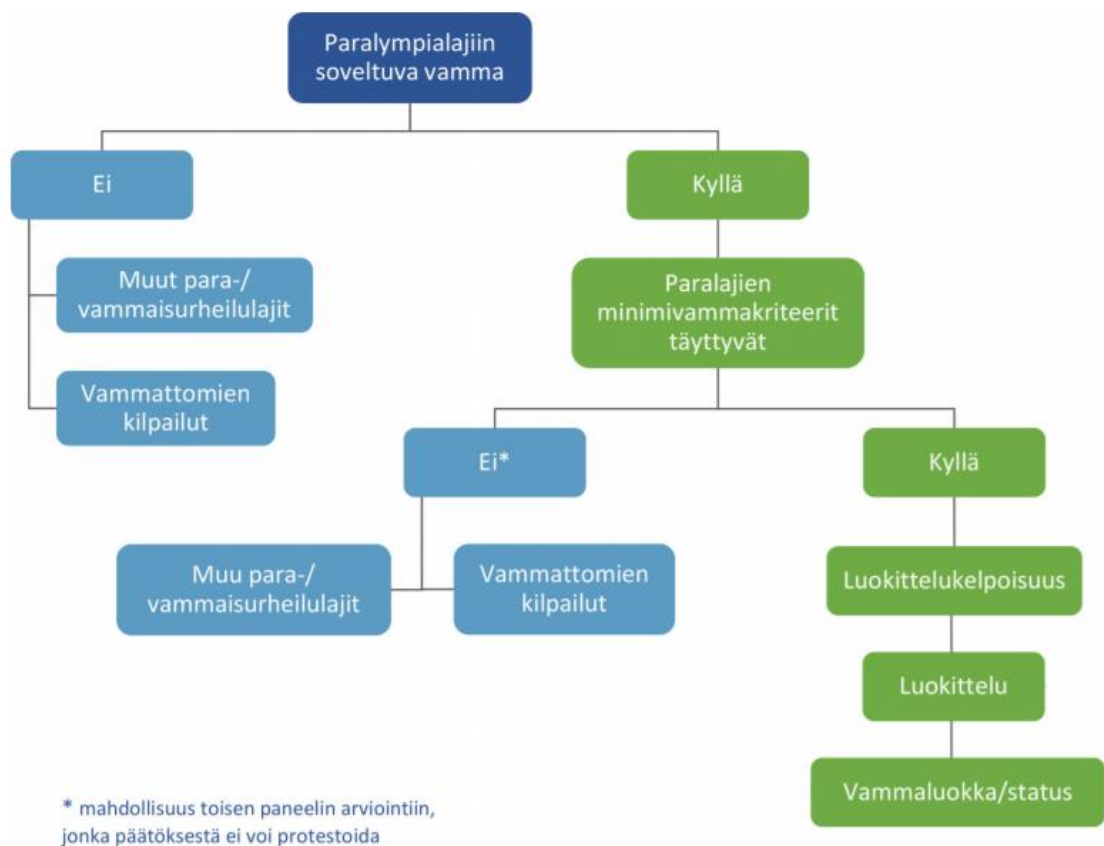
3.5 Luokitteluprosessi

Eri lajeissa ja vammaryhmissä käytetään omia lääketieteellisiä luokittelukriteereitä ja -menetelmiä. Lajista ja lajin vaatimuksista riippuen eri lajeissa on vaihteleva määrä vammaluokkia, esimerkiksi yleisurheilussa on yhteensä 52 vammaluokkaa, näkövammaisten lajissa maalipallossa on kolme vammaluokkaa ja joissakin urheilulajeissa, kuten paravoi-manostossa ei ole vammaluokkia, vaan lajin luokittelu perustuu minivammakriteeristöön,

soveltuviin vammoihin sekä painoluokkiin (Mashkovskiy & Brittain 2017). Urheilijoiden luokittelu tapahtuu erilaisten testien avulla, joissa on tarkoituksena testata ja arvioida urheilijan vamman aiheuttama toiminnallinen haitta-aste kyseisessä lajissa. Esimerkiksi liikuntavammaisen urheilijan testauksessa testataan nivelliikkuvuuksia, koordinaatiota ja tarpeen mukaan mitataan esimerkiksi amputoidun tyngän pituuksia. Näkövammaisten luokittelu perustuu silmien lääketieteelliseen tutkimukseen sekä urheilijan näkökykyyn. Kehitysvammaisten luokittelussa keskitytään kognitiivisten taitojen testaukseen, kuten päättelykykyyn ja muistin testaukseen. (Kansainvälinen Paralympiakomitea 2015 & 2016; Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018; Suomen Paralympiakomitea s.a.b)

Urheilijoiden luokittelun suorittavat terveydenhuollon ammattilaiset ja lajiasiantuntijat, jotka ovat käyneet läpi lajikohtaiset luokittelukurssit ennen luokittelijaksi ryhtymistä. Luokittelija voi olla lajitekninen asiantuntija, lääketieteellinen asiantuntija tai näiden yhdistelmä. Näkövammaisten luokittelun tekee aina silmälääkäri ja kaikki luokitukset määräytyvät parhaan silmän ja parhaan korjauksen mukaan. Näkövammaiseksi paralympialaisissa voidaan luokitella urheilija, jolla on keskeinen puutos näkökentässä. Urheilija, jonka näkö voidaan korjata silmä- tai piilolinseillä normaaliksi, ei voi päästä paralympialaisiin. Kehitysvammaisten henkilöiden luokittelun tekee psykologi, ja kehitysvamma tulee olla todennetuna ennen 18 vuoden ikää. (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018; Suomen Paralympiakomitea s.a.b)

Kun luokittelijat luokittelevat urheilijaa, he selvittävät onko urheilijalla paralympiaurheiluun soveltuva vamma, onko urheilijan vamma riittävä kyseessä olevaan lajiin (minimivammakriteeristö) ja viimeiseksi mikä on oikea vammaluokka urheilijalle, huomioiden vamman aiheuttamat rajoitteet urheilijan toimintakyvyssä. Luokitteluprosessi (kuvio 4) sisältää tyypillisesti joko fyysisen (liikuntavammaiset), visuaalisen (näkövammaiset) tai kognitiivisen (kehitysvammaiset) arvioinnin, lajiteknisen arvioinnin sekä kilpailusuorituksen havainnoinnin. Monesti luokittelutiimi vaatii, että urheilijan suoritusta havainnoidaan kilpailutilanteessa ennen kuin urheilijan vammaluokan lopullista määrittämistä, jotta voidaan varmistua urheilijan toimintakyvystä. Tästä syystä useimmiten urheilija luokitellaan tiettyjen kilpailuiden yhteydessä, sillä kilpailutilanteessa ja lajisuorituksessa luokittelija pystyy paremmin havainnoimaan urheilijan vamman vaikutusta toimintakykyyn kuin fyysisissä testeissä. Joskus voi käydä niin, että urheilija ei saa ollenkaan luokittelua, jolloin hän ei myöskään saa kilpailuoikeutta tai joskus urheilija voidaan myös luokitella väärään luokkaan. (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018)

Kuvio 4. Luokitteluprosessin vaiheet (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 16)

Lisäksi urheilija voidaan luokitella uransa aikana useampaan kertaan, esimerkiksi jos urheilijan vamma on muuttuva tai se etenee, urheilija on luokiteltu ennen 18 vuoden ikää tai lajin luokittelusäännöt muuttuvat. Luokittelussa käytetään niin sanottua statusta kuvaamaan, onko urheilijan luokittelu pysyvä vai tullaanko se tekemään uudelleen. Kansallisessa luokittelukäsikirjassa (Saarinen, Kauhanen ja Mononen 2018) luokittelun statukset on esitetty seuraavasti:

- N (NEW) = uusi urheilija
- C / P (CONFIRMED / PERMANENT) = luokittelu on pysyvä
- R (REVIEW) = luokittelu tullaan tekemään uudelleen joko seuraavissa kilpailuissa tai tiettyä ajankohtana, esimerkiksi R 2021 tarkoittaisi, että luokittelu tehdään uudelleen vuonna 2021. (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018, 15)

3.6 Luokittelu ja media

Viimeisten vuosikymmenten aikana paraurheilun kiinnostus on kasvanut niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Osallistujamäärien ja medianäkyvyyden valossa kansainvälinen paralympialiike on yksi nopeimmin näkyvyyttään kasvattaneista urheiluliikkeistä. Kasva-

neesta suosiosta huolimatta vammaisurheilun luokittelu on monille epäselvä ja jopa hämentävä kokonaisuus. Luokittelun monimutkaisuuden on nähty olevan yksi syy sille, miksi paralympialaiset ovat kehittyneet hitaasti olympialaisten kaltaiseksi kaupalliseksi urheiluspektaakkeliksi. (Saari 20.10.2019; Tuominen 2015) Eri vammat ja vamma-asteet tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän (Kummu 2006) ja lisäksi jokaisella lajilla on omat lajikohtaiset luokittelusääntönsä (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018), niin ei ole ihme, että luokittelu voi ulkopuolisen silmiin vaikuttaa monimutkaiselta kokonaisuudelta (Martins Patatas, De Bosscher & Legg 2018).

Luokittelun voidaan nähdä olleen aina osa paralympialaisista uutisointia, sillä luokittelu on yksi vammaisurheilun mahdollistavista tekijöistä, mutta toistaiseksi paraurheilun koko kirjo ei ole päässyt mediassa esille, esimerkiksi eri vammaluokkien erityispiirteitä ei ole juuri-kaan avattu ja mediassa on lähinnä tuotu esiin vain eri vammaluokkien kilpailijamäärät sekä kerrottu urheilijan vammaluokka avaamatta sitä ja luokittelua laajemmin. (Kokkonen 2020; Tuominen 2015) Tämä voi johtua siitä, että myös toimittajille paraurheilun luokittelu ja vammaluokat ovat vieraita, jolloin kynnys kirjoittaa ja avata niitä isolle yleisölle on suuri. Yksinkertaisuudessaan paraurheilun luokittelussa on kyse urheilijoiden jakamisesta eri ryhmiin riippuen vamman vaikutusasteesta urheilusuoritukseen, jolloin urheilijat, joilla on saman tyyppiset toimintakyvyn rajoitteet kilpailevat samassa vammaluokassa tasapuolisen kilpailun takaamiseksi (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018). Todellisuudessa luokittelu on paljon moniulotteisempi kokonaisuus, jota harvoin käsitellään mediassa. (Howe 2008)

On äärimmäisen tärkeää, että katsojia opetetaan ymmärtämään paraurheilun luokittelua, jotta he oppivat arvostamaan eri vammaluokkien urheilijoiden tuloksia ja ymmärtävät niihin vaikuttavat tekijät (Mashkovskiy & Brittain 2017). Toistaiseksi media ei ole tuonut esiin esimerkiksi mitä vaatii harjoittelu eri vammaryhmissä, tai mitä haasteita urheilijan vamma voi aiheuttaa harjoittelussa ja lajisuorituksessa. Todellisuudessa vaikeamman vamma-asteen vammaluokissa valmentajan tai avustajan on oltava paikalla kaikissa harjoituksissa, jotta urheilija pystyy harjoittelemaan systemaattisesti ja tehokkaasti huipputasolla ja esimerkiksi käymään kuntosalilla tai pääsemään kelaustuoliin. (Kokkonen 2020) Tämä vaatii suuren panostuksen koko tiimiltä ja todennäköisesti myös isomman tiimin urheilijan ympärille, jotta harjoittelu monta kertaa viikossa on mahdollista. Vammaisurheilun huipulla ei pärjää ilman määrätietoista valmentautumista ja kokonaisvaltaista panostamista urheilu-uralle (Kummu 2006). Huipulle päästäkseen tarvitaan valmentaja, joka tuntee lajin ominaispiirteet ja osaa huomioida paraurheilun erityispiirteet, kuten vamman vaikutukset arkeen, harjoitteluun ja levon tarpeeseen, ja ymmärtää myös paraurheilun luokittelua. Valitettavasti

vammaisurheilussa valmentajan löytyminen voi olla haastavampaa kuin vammattomien urheilussa, mikä luo haasteita ja lisää eriarvoisuutta. (Martins Patatas, De Bosscher & Legg 2018; Suomen Paralympiakomitea 2020b, Tillaeus 2019)

Vaikka yleinen kiinnostus paraurheilua kohtaan on lisääntynyt, niin medialla on taipumusta keskittyä tiedotuksessaan vähiten vammaisiin urheilijoihin, joiden esitykset vastaavat läheisimmin yleistä käsitystä siitä, miltä huippu-urheilun pitäisi näyttää. Urheilussa mitataan ja ymmärretään edelleen vain absoluuttisia arvoja, minkä vuoksi vähiten vammaista urheilijaa pidetään nopeamman aikansa vuoksi aina kyvykkäämpänä urheilijana kuin vaikeavammaista urheilijaa, vaikka paraurheilussa asia ei ole niin mustavalkoinen. Esimerkiksi miesten 400 metrin kelauskisassa Rio 2016 -olympialaisissa T51-vammaluokassa aika oli keskimäärin noin 1 minuuttia 20 sekuntia ja T54-vammaluokassa noin 47 sekuntia. Tietämättömälle katsojalle molemmat kilpailutapahtumat näyttävät samanlaisilta, kaikki urheilijat kilpailevat kelaustuolilla saman radan ympäri, mutta T54-luokan urheilijat ovat lähes kaksi kertaa nopeampia kuin T51-luokan urheilijat. Tämä voi johtaa siihen, että T54-vammaluokan urheilijoita pidetään automaattisesti parempina ja kovempina urheilijoina kuin T51-luokan urheilijoita. Todellisuudessa T51-vammaluokan urheilija voi treenata vähintään yhtä kovaa tai kovempaa kuin T54-vammaluokan urheilija ja omata toimintakykynsä suhteutettuna korkeamman suorituskyvyn kuin T54-luokan urheilija. Luokittelun ja eri vammaluokkien eroavaisuuksien ymmärryksen lisääminen auttaisi vaikeavammaisia urheilijoita saamaan ansaitsemansa mediahuomion ja arvostuksen urheilijoina. Paralympialiikkeen ja sen toimijoiden keskeinen tavoite on sen vuoksi varmistaa, että tiedotusvälineet ymmärtävät paraurheilun luokittelua, koska medialla on mahdollisuus muokata yleisön käsityksiä eri vammaluokkien urheilijoista sekä paraurheilusta. (Mashkovskiy & Brittain 2017)

Luokittelu on elintärkeää, koska ilman sitä paralympialaisia ei voisi olla. Luokittelu ei kuitenkaan näy mediassa, mikä vaikuttaa yleisön ymmärrykseen paraurheilusta ja asettaa paraurheilijat eriarvoiseen asemaan, jossa urheilijat lievimmällä vammalla saavat eniten mediahuomiota sekä arvostusta huippu-urheilijoina. Esimerkiksi vuonna 2019 vuoden parhaaksi yleisurheilijaksi ja parayleisurheilijaksi valittu Toni Piispanen jäi ilman Vuoden Urheilija -ehdokkuutta, vaikka T51-luokassa kilpaileva Piispanen oli Dubain MM-kisojen paras suomalainen 100 metrin kullallaan ja 200 metrin hopeallaan. Sen sijaan ratakelaaajat Amanda Kotaja ja Leo-Pekka Tähti olivat ehdolla Vuoden Urheilija -palkinnon saajaksi. (Smolander-Slotte & Hyyppä 2019) Absoluuttisesti mitattuna Piispanen 100 metrin aika on hitaampi kuin Tähdän mutta eri vammaluokkien aikojen vertailu on sama kuin vertaisi pai-

nonnoston eri painoluokkien tulosten eroja. Esimerkiksi miesten 61kg sarjan yhteistuloksen maailmanennätys on 318kg, kun taas +109kg sarjassa se on 484kg, eivätkä kyseiset tulokset ole sinällään vertailukelpoisia keskenään. (Kansainvälinen Painonnostoliitto IWF 2019)

3.7 Luokittelun nykytilanne ja haasteet

Luokittelu on vammaisurheilussa iso keskustelunaihe niin yleisön, median, urheilutoimijoiden kuin urheilijoiden keskuudessa. Yleisö ja media eivät välttämättä ymmärrä luokittelua ja eri vammaluokkien eroavaisuuksia, ja sen takia pitävät luokittelua monimutkaisena kokonaisuutena. Sen sijaan osa vammaisurheilukentän toimijoista saattaa nähdä paraurheilun luokittelun jopa negatiivisena asiana, sillä heidän mielestään se ei ole tarpeeksi inklusiivinen. Lisäksi osa paraurheilijoista voi kokea ja mieltää luokittelun epäreiluna systeeminä, joka ei takaa tasavertaisia lähtökohtia kilpailulle ja sisältää niin sanottuja harmaita alueita, jotka mahdollistavat väärinkäytökset ja vilpin. Tästä esimerkkinä Sydneyn 2000 paralympialaisissa esiintyneet kehitysvammaisten sarjojen väärinkäytökset, jossa kilpaili urheilijoita, joilla ei ollut kehitysvammaa. (Kummu 2006; Suomen Paralympiakomitea s.a.f; Saari 2015) On selvää, että luokittelu herättää paljon keskustelua ja mielipiteitä niin paraurheilun sisällä kuin ulkopuolella, sillä luokittelu on olennainen osa paraurheilua ja kilpailun mahdollistava tekijä (Howe 2008).

Paraurheilussa luokittelu ja urheilijoiden vammaluokat ovat murrosvaiheessa, sillä urheilun kaupallistumisen paineet pyrkivät tehostamaan paralympialaisia vähentämällä vammaluokkien määrää sen ohjelmassa. Tämä herättää huolta epäreilun kilpailun luomisesta sekä naisten ja vaikeasti vammaisten urheilijoiden vähenemisestä. (Jones & Howe 2005, 133) Eri vammat ja vamma-asteet tekevät vammaisurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän, joten kilpailujen järjestämisen kannalta on ymmärrettävää, ettei jokaisella vammalla ja vamma-asteella ole omaa kilpailuluokkaa (Kummu 2006). Jopa nykyisellä systeemillä kilpailujen järjestäminen on logistisesti haastavaa, johtuen luokitusjärjestelmästä ja useista eri vammaluokista. Esimerkiksi vuoden 2000 paralympiakisoissa Sydneyssä yleisurheilussa oli viisitoista 100 metrin finaalikilpailua miehille ja 11 naisille, verrattuna olympialaisten kahteen kilpailuun, miesten ja naisten kilpailuun. (Jones & Howe 2005, 134) Tästä syystä ei ole yllättävää, että osana Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) ja Kansainvälinen Olympiakomitean (KOK) yhteistyötä, KOK haluaisi virtaviivaistaa paralympialaisten ohjelmaa yhdistämällä tai karsimalla vammaluokkia. Tämä tekisi paralympialaisista markkinoitavamman tuotteen, mutta samalla se toimisi vastoin paralympialiikkeen arvoja ja sulkisi ulkopuolelleen mahdollisesti vaikeasti vammaiset urheilijat ja naiset, koska

heitä on vähemmän, jolloin heidän lajeistaan on helpompi karsia. (Howe 2008; Howe & Silva 2018; Saari 2020)

Luokittelun tavoitteena on sijoittaa toimintakyvyltään samanlaiset urheilijat samaan vammaluokkaan, jotta voidaan varmistaa, että urheilijan menestymisen ratkaisevat urheilulliset tekijät eikä vamman haitta-aste. Käytännössä tämä on kuitenkin vaikeaa, sillä esimerkiksi kestävyys ja vahvuus ovat ominaisuuksia, jotka ovat kehitettävissä harjoittelulla. Koska urheilusuoritukseen vaikuttavat monet tekijät, voi luokitteluprosessissa olla hyvin vaikea erottaa harjoittelulla kerrytettyä taitoa ja suoritustasoa varsinaisesta vamman aiheuttamasta toiminnallisesta kyvystä. (Jones & Howe 2005; Mashkovskiy & Brittain 2017) Suurin haaste toiminnallisen luokitusjärjestelmän käytössä onkin, että se perustuu luokittelijan näkemykseen vamman haitta-asteesta urheilijan toimintakykyyn eikä se ota huomioon mahdollisia harjoitteluvaikutuksia urheilijan kykyyn ja taitoihin. (Jones & Howe 2005, 138)

On hyvin tiedossa, että luokittelu ja urheilijan vammaluokka vaikuttavat urheilijan mahdollisuuksiin saavuttaa menestystä lajissaan (Mashkovskiy & Brittain 2017; Tweedy & Vanlandewijck 2011). Kun kansainvälisellä tasolla medianäkyvyys ja kilpailupalkkiot kasvavat jatkuvasti, niin kisaus teeskennellä vaikeampaa vammaa tai toimittaa väärennettyjä lääkärintodistuksia menestyksen kannalta suotuisamman vammaluokituksen saamiseksi voi kasvaa (Kummu 2006; Saari 20.10.2019). Kehitysmaissa, joissa vammaisten oikeudet eivät toteudu, paralympiamentitys ja kilpailupalkkiot voivat turvata urheilijalle ja hänen perheelleen toimeentulon sekä turvallisemman elämän, esimerkiksi Intiassa paraurheilija voi saada paralympiavoitostaan jopa miljoona dollaria (Piispanen 5.10.2020). Kasvavat kilpailupalkkiot ja medianäkyvyys lisäävät houkutusta väärinkäytöksiin, jolloin menestystä haetaan hinnalla millä hyvänsä (Apu 2020; Tweedy & Vanlandewijck 2011). Paraurheilun ammattimaistuminen, kaupallistuminen ja laajeneminen ovat tuoneet mukanaan myös muita huippu-urheilun lieveilmiöitä, kuten dopingin (Kummu 2006; Tuominen 2015). Doping on noussut 2000-luvulla vammaisurheilun yhdeksi huolenaiheista, vaikka toistaiseksi suurimmassa osassa paralajeista doping ei ole ollut ongelma. Suurin dopingongelma on ollut penkkipunnerruksessa, johon Kansainvälinen Paralympiakomitea (IPC) on tehnyt erillisen antidopingohjelman kitkeäkseen dopinginkäytön sieltä pois. (Kummu 2006)

Luokittelun suurimmiksi haasteiksi voidaan katsoa nykyiset luokitusjärjestelmät, jotka empiiristen tutkimuksien sijaan perustuvat edelleen pienen joukon kokeneita luokittelijoita tekemiin arvioihin. Tämän seurauksena toiminnallisissa luokitusjärjestelmissä käytettyjen menetelmien pätevyyttä ja luokittelun luotettavuutta voidaan kyseenalaistaa paraurheilun

kentällä. Paralympialiikkeen uskottavuuden kannalta olisi oleellista, että luokittelu perustuisi tutkittuihin faktoihin, sillä se parantaisi luokittelun läpinäkyvyyttä ja luotettavuutta, kun luokittelun tulokset olisivat tieteellisesti perusteltavissa. (Saari 20.10.2019; Tweedy & Vanlandewijck 2011) Tieteellisen tutkimuksen perustuva luokittelu takaisi myös sen, että urheilijat voisivat olla varmoja, että urheilijan menestyksen ratkaisevat urheilulliset tekijät eikä vamma tai sen haitta-aste. Luokittelututkimuksen kehittyminen voi kuitenkin olla aikaa vievä ja kallis prosessi, joka voi monissa tapauksissa vaatia useita vuosia ennen edes alustavien tulosten saamista ja julkaisemista. (Saari 20.10.2019; Mashkovskiy & Brittain 2017)

4 Opinnäytetyöproduktin raportti

Tämän opinnäytetyöproduktin toimeksiantajana toimi Suomen Paralympiakomitea, joka on valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille sekä elinsiirron saaneille ja dialyysissä oleville henkilöille. Suomen Paralympiakomitean tehtävänä on kehittää ja koordinoita suomalaista vammaisurheilua ja -liikuntaa matalan kynnyksen harrastamisesta aina kansainväliseen huippu-urheiluun saakka. Lisäksi Paralympiakomitea vastaa paraurheilun kansainvälisestä vaikuttamisesta sekä sen viestinnästä ja mielikuvista Suomessa. Suomen Paralympiakomitean tavoitteena on edistää yhdenvertaista liikunta- ja urheilukulttuuria Suomessa ja tuoda vammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat henkilöt esille muille yhteiskunnan sektoreille liikunnan ja urheilun kautta. (Kummu 12.10.2020; Suomen Paralympiakomitea ry s.a.g)

Työskentelin Suomen Paralympiakomiteassa vuosina 2017-2019, jolloin aihe opinnäytetyöhön alkoi jo muodostua. Vammaisurheilun luokittelun ymmärtäminen vaikuttaa niin yleisön kuin median tavoittamiseen ja kiinnostukseen, vammaisurheilun lähestyttävyyteen sekä siihen, kuinka paraurheilu ja paraurheilijat nähdään (mm. Hellwege & Hallmann 2019). Koska luokittelu on olennainen osa paraurheilua ja sen ymmärtämistä, Suomen Paralympiakomitea halusi opinnäytetyön käsittelevän luokittelua ja edesauttavan sen viestintää kansallisesti. Yhdessä toimeksiantajan kanssa päädyttiin työstämään opas, joka ilmestyisi ennen Tokion kesäparalympialaisia, jolloin sitä voisi hyödyntää paralympialaisten viestinnässä. Paraurheilulle Tokion kesäparalympialaiset tarjoavat loistavan mahdollisuuden kasvattaa tietoisuutta niin luokittelusta kuin yleisesti paraurheilusta, sillä paralympialaiset ovat vammaisurheilun yksi suurimmista tapahtumista ja ne keräävät puoleensa huomattavaa mediahuomiota (mm. Hellwege & Hallmann 2019; Mashkovskiy & Brittain 2017; Purdue & Howe 2012b).

Hakiessani ja tutkiessani paraurheiluun ja luokitteluun liittyviä tutkimuksia huomasin, että Suomessa vammaisurheilun luokittelua, ja yleisesti vammaisurheilua, on tutkittu suhteellisen vähän mutta kansainvälisesti tutkimuksia löytyy laajemmin. Paralympialaisten kasvaneen suosion myötä tutkijat ovat alkaneet tutkimaan median suhdetta paraurheiluun ja paralympialaisiin, sekä syitä paralympialaisten kasvaneelle suosiolle. Parin viimeisen vuosikymmenen aikana paraurheilun luokittelua on tutkittu ja käsitelty kansainvälisesti, niin fysiologian, median kuin inklusion näkökulmasta, mutta Suomessa muutamaa tutkijaa lukuun ottamatta aihetta ei ole laajemmin tutkittu tai käsitelty. Suomessa vammaistutkimukset käsittelevät yleensä yhdenvertaisuutta sekä vammaisten oikeuksia ja asemaa yhteiskunnassa, eivätkä juurikaan tuo esille paraurheilua.

Nykyinen Kansainvälisen Paralympiakomitean (IPC) luokittelukoodi astui voimaan vuoden 2017 alussa ja vuoden 2018 alusta lähtien jäsenten on pitänyt noudattaa sitä omassa toiminnassaan. Elokuussa 2018 Suomessa julkaistiin Kansallinen luokittelukäsikirja (Saari- nen, Kauhanen & Mononen 2018), joka perustuu kansainväliseen luokittelukoodiin (IPC Classification Code) ja toimii paralajien perustana lajikohtaisille ja kansallisille luokittelujär- jestelmille. Luokittelukoodin uudistuksen myötä on ajankohtaista avata luokittelukokonai- suutta myös laajemmin suurelle yleisölle ja medialle, ja näin vaikuttaa vammaisurheilun ymmärrettävyyteen sekä lähestyttävyyteen. Tämän produktiivisen eli toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena laadittiin Suomen Paralympiakomitealle Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas, jonka tarkoituksena on esittää paraurheilun luokittelu ja eri vam- maluokat selkeästi ja tiivistä.

4.1 Työn tarkoitus ja tavoitteet

Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaassa paneudutaan paraurheilun luokitte- luun. Oppaan tarkoituksena on esittää luokittelu sekä eri lajien vammaluokkia selkeässä ja tiiviissä muodossa muun muassa laji- ja urheilijaesimerkkien avulla. Oppaassa avataan yleisiä luokitteluun ja paraurheiluun liittyviä periaatteita, sääntöjä ja termejä. Oppaan ta- voitteenä on parantaa paraurheilun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä sekä kasvattaa tietoisuutta luokittelusta, ja sitä kautta muokata käsityksiä vammaisurheilusta ja lisätä pa- raurheilun uskottavuutta huippu-urheiluna. Odotan, että Paraurheilun luokittelu pähkinän- kuoressa -opas edesauttaa ja parantaa paraurheilun luokittelun ymmärrettävyyttä ja sitä kautta tekee vammaisurheilusta lähestyttävämpää, jolloin sen on mahdollista tavoittaa entistä suurempia yleisöjä. Toivon myös, että opas olisi kansallisten medioiden käytössä To- kion kesäparalympialaisissa, jolloin he voisivat myös omassa tiedotuksessaan avata luo- kittelua, ja näin mahdollistaa entistä suurempien yleisöjen tavoittamisen.

4.2 Työn vaiheet ja menetelmät

Tässä osiossa käydään läpi Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas produktin työn vaiheita ja menetelmiä. Oppaan sisällössä tärkeässä osassa olivat vuonna 2018 il- mestynyt kansallinen luokittelukäsikirja (Saari- nen, Kauhanen & Mononen 2018) sekä tie- tysti urheilijahaastattelut ja niistä muodostetut esimerkit luokittelusta ja eri vammaluokista. Yhdessä toimeksiantajan kanssa päätettiin, että opas tullaan pitämään tiiviinä pakettina, joten oppaassa ei esitellä kaikkien 27 paralympialajin vammaluokkia. Oppaassa luokitte- lua havainnollistetaan muutaman laji- ja urheilijaesimerkin avulla, mutta oppaan lopusta löytyvät myös koonnit kesä- ja talviparalympialajien soveltuvista vammoista.

Ajatus opinnäytetyöhön alkoi muodostua työskennellessäni Suomen Paralympiakomiteassa vuosina 2017-2019, jolloin huomasin paraurheilun luokittelun olevan polttava puheenaihe varsinkin urheilijoiden keskuudessa mutta samalla aihe, josta ei puhuttu paraurheilun ulkopuolella. Ehkä siksi, että yleisesti paraurheilun luokittelua on pidetty monimutkaisena kokonaisuutena, jota ihmisten on vaikea ymmärtää (mm. Martins Patatas, De Bosscher & Legg 2018; Tuominen 2015). Todellisuudessa luokittelu ei ole niin monimutkainen kokonaisuus mutta sitä ei vain ole toistaiseksi avattu yleisölle, jotta he olisivat voineet lisätä ymmärrystään aiheesta (Howe 2008). Tämä voi johtua siitä, että myös toimittajille paraurheilun luokittelu ja vammaluokat ovat vieraita, jolloin kynnyks kirjoittaa ja avata niitä yleisölle on suuri. Tähän haasteeseen Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa - opas pyrkii antamaan yhden apukeinon lisätä myös toimittajien ja tiedotusvälineiden tietämystä.

4.2.1 Teoriatausta ja kirjallisuuskatsaus

Lopulliseen produktityyppisen opinnäytetyön aiheeseen päädyttiin loppuvuodesta 2019 mutta johtuen Tokion kesäparalympialaisten siirtymisestä COVID19 -viruksen aiheuttaman epidemian takia, myös oppaan ilmestymisajankohta siirtyi. Johtuen poikkeuksellisesta keväästä, opinnäytetyöproduktin toteutus päätettiin siirtää syksyyn 2020. Toimeksiantajan puolelta opinnäytetyölle ei tullut mitään ehdotonta tai selkeää valmistumisajankohdtaa. Tavoitteena oli kuitenkin saada työ palautettu syksyn 2020 toiselle opinnäytetyöseminaarin kierrokselle 25.10.2020 mennessä. Kirjallinen työ aloitettiin keräämällä tietoperustaa ja teoriataustaa valitusta aihealueesta eli paraurheilusta ja sen luokittelusta sekä näiden suhteesta mediaan ja yleisöön. Alustavia lähteitä oli jo kerätty opinnäytetyön suunnitelmaa tehtäessä, ja tätä listaa käytettiin hyödyksi myös varsinaisen opinnäytetyön teoriaosuuden rakentamisvaiheessa.

Suurin osa teoriataustasta koottiin hyödyntäen englanninkielisiä tutkimuksia ja artikkeleita, sillä suomeksi aihealueesta ei löytynyt laajemmin ajankohtaisia tutkimuksia. Valtaosa työn teoriaosuudessa käytetyistä tutkimuksista oli julkaistu vuoden 2010 jälkeen, mikä on mielestäni oleellinen tekijä työn validiteetin kannalta. Tämä siksi, että paraurheilu ja paralympialaiset ovat kasvaneet nopeasti 2000 -luvun alusta lähtien ja varsinkin Lontoon 2012 paralympialaisten jälkeen medianäkyvyys on kasvanut ja paraurheilu kaupallistunut, joiden myötä myös paralympiakisojen rakenne on muuttunut. Näin ollen, kun työssä käsitellään paraurheilun ja luokittelun suhdetta mediaan, on tärkeää, että teoriaosuudessa käytetään tutkimuksia, jotka pystyvät kuvaamaan ja selittämään näitä aiheita ajankohtaisesti.

Paraurheilua, luokittelua sekä sen suhdetta mediaan on tutkinut paljon professori David Howe, joka on itsekin entinen paralympiaurheilija. Howe kilpaili yleisurheilussa keskipitkillä matkoilla T38-vammaluokassa, jossa kilpailee urheilijoita, joilla on jokin neurologinen vamma (esim. CP-vamma). Howe on varmasti yksi niistä tutkijoista, jotka ovat laajimmin käsitelleet paraurheilua, paralympialaisia, luokittelua sekä niiden suhdetta mediaan. Esimerkiksi tämän työn teoriaosuudessa käytettiin yhteensä kahdeksaa artikkelia, jotka Howe oli kirjoittanut tai oli ollut mukana kirjoittamassa. Lisäksi hänen tutkimuksistaan löytyi paljon hyviä lähteitä tämän työn teoriataustan työstöä varten. Opinnäytetyön teoriaosassa sekä varsinaisessa Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaassa tärkeässä osassa olivat myös kansallinen luokittelukäsikirja (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018) sekä Kansainvälisen Paralympiakomitean luokitteludokumentit, kuten Explanatory guide to Paralympic classification (2015).

4.2.2 Aineistonkeruumenetelmät

Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaaseen oli alun perin tarkoituksena valita mukaan 4-6 esimerkkiurheilijaa mutta yhdessä toimeksiantajan kanssa päädyttiin rajaamaan urheilijoiden määrää, ja lopulta oppaan esimerkkiurheilijoiksi valittiin kolme urheilijaa; ratakelaaajat Toni Piispanen ja Amanda Kotaja sekä paratriathlonisti Liisa Lilja. Urheilijoiden valintaan vaikutti muun muassa urheilijoiden tunnettuus, lajin suosio ja medianäkyvyys, esimerkiksi ratakelaaajat ovat varmasti yksiä tunnetuimpia paraurheilijoita Suomessa. Toni Piispanen on T51-vammaluokan urheilija ja Amanda Kotaja T54-vammaluokan, mikä tarkoittaa, että ratakelauksessa heidän vammaluokkiensa välillä urheilijoiden toimintakyvyssä ovat suurimmat erot. Näin ollen vammaluokkien eroavaisuuksia on selkeämpi ja helpompi tuoda esiin, kuin esimerkiksi eroavaisuuksia T51- ja T52-luokan urheilijoiden välillä. Lisäksi esimerkkiurheilijaksi valikoitui paratriathlonisti Liisa Lilja, joka on vaihtanut urheilu-uransa aikana lajiaan, johtuen sekä lajien luokituksista sekä hänen ominaisuuksistaan urheilijana. Lilja vaihtoi uinnista triatloniin vuonna 2014, sillä hänen kestävyysominaisuuksillaan sekä vammaluokituksellaan hänellä oli paremmat menestymismahdollisuudet triathlonissa kuin uinnissa (mm. Lilja 14.10.2020).

Tässä työssä aineistonhankintamenetelmänä käytettiin haastattelumenetelmää. Aluksi suunnitelmassa oli lähettää Webropol -kysely produktiin mukaan valituille urheilijoille, mutta syyskuun alussa toimeksiantajan kanssa pidetyssä Teams -etäpalaverissa päädyttiin toteuttamaan oppaan aineistonhankinta haastattelumenetelmällä. Yhdessä toimeksiantajan kanssa todettiin haastattelun olevan urheilijaystävällisempi vaihtoehto verrattuna avoimia kysymyksiä sisältävälle Webropol -kyselylle, sillä monille ajatukset on helpompi sanoittaa kuin kirjoittaa. Haastattelun todettiin olevan parempi vaihtoehto myös työn tavoitteiden

vuoksi, sillä tavoitteena oli saada tietoa haastateltavien urheilijoiden mielipiteistä, kokemuksista, käsityksistä ja ajatuksista koskien paraurheilua ja sen luokittelua. Aineistonhankintamenetelmänä haastattelu mahdollistaa laajemmat vastaukset, sillä se antaa mahdollisuuden perusteluihin, lisäkysymyksiin ja kysymysten suuntaamisen haluttuun aihealueeseen. Haastattelun etuna on myös se, että ihmiset voi olla helpompi motivoida mukaan haastatteluun kuin esimerkiksi 30 min kestävän kyselyn täyttämiseen.

Aineistonhankintamenetelmänä haastattelu vie haastattelijalta enemmän aikaa kuin kysely, sillä se vaatii haastatteluun käytetyn ajan lisäksi enemmän etukäteisvalmisteluja sekä perehtymistä valittuun aihealueeseen ja haastateltavaan. Lisäksi haastattelun koonti on työläämpää kuin kyselyn vastauksien yhteenvetäminen. Toisaalta haastattelu mahdollistaa paremmin kokonaisvaltaisten, monipuolisten ja syvällisten vastauksien hankkimisen. Haastattelu luo myös kyselyä paremmin luottamusta haastattelijan ja haastateltavan välille, mikä on mielestäni tärkeä tekijä, kun puhutaan haastateltavan henkilökohtaisista kokemuksista, mielipiteistä ja ajatuksista. Tässä työssä haastattelumuotona oli puolistrukturoitu haastattelu eli teemahaastattelu, sillä se mahdollistaa vastausten moninaisuuden ja avoimuuden, mutta kuitenkin etukäteen rajatuista aiheista tai aihealueista. Tässä työssä haastattelun teemoina olivat paraurheilu ja sen luokittelu, jotka muodostivat myös opin- näytetyön teoreettisen viitekehyksen. Haastatteluja varten luotiin haastattelupohja (liite 1), joka sisälsi ohjeistavia kysymyksiä valituista teemoista mutta haastatteluissa kysymyksillä ei ollut tarkkaa esittämisjärjestystä eikä haastattelu ollut sidottu pelkästään kyseisiin kysymyksiin.

Produktiin mukaan valittuihin urheilijoihin oltiin yhteydessä 2. lokakuuta 2020 toimeksiantajalta saatujen sähköpostiosoitteiden kautta. Urheilijoille lähetetyssä viestissä (liite 2) kerrottiin, että opinnäytetyöprodukti toteutetaan osana Haaga-Helia ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan tutkintoa. Lisäksi avattiin produktin tavoitteita ja tarkoitusta sekä esitettiin haastattelupyynnö. Urheilijoille kerrottiin mitä aiheita haastattelussa tullaan käsittelemään, jotta he voivat varautua haastatteluun, tai jotta he voivat halutessaan kieltäytyä haastattelusta. Lisäksi urheilijoille lähetettiin sähköpostin liitteenä suostumuslomake haastatteluun (liite 3). Tässä työssä haastatteluihin osallistuvilta urheilijoita tarvittiin suostumuslomake, sillä haastattelut eivät olleet anonyymejä, koska urheilijoiden nimeä, kuvaa sekä haastattelumateriaalia hyödynnettiin Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaassa sekä opinnäytetyössä.

Haastattelut toteutettiin yksilohaastatteluina Zoom -etäkokousohjelmiston välityksellä viikojen 41-42 aikana. Haastattelupohja (liite 1) toimi haastatteluja ohjaavana materiaalina.

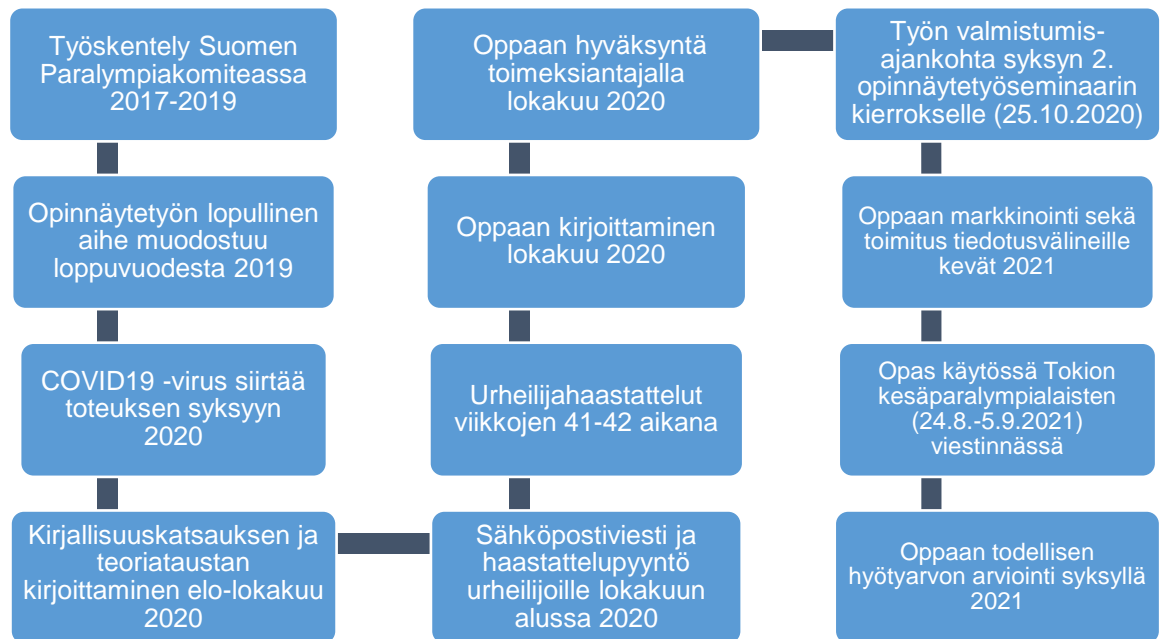
Haastattelut sujuivat luontevasti kaikkien urheilijoiden kanssa ja kestivät keskimäärin noin puolitoista tuntia. Haastattelut tallennettiin Zoom -ohjelmistoon, jotta haastatteluhetkellä oli mahdollista keskittyä 100% haastateltavaan urheilijaan eikä muistiinpanojen kirjoittamiseen. Kaikki urheilijat kertoivat avoimesti vammastaan, arjestaan sekä ajatuksistaan luokitteluun sekä paraurheiluun liittyen. Lisäksi haastatteluissa keskusteltiin median tavasta esittää vammaisuutta ja käsiteltiin yleisesti vammaisten asemaa Suomessa ja muualla maailmassa. Henkilökohtaisesti koin, että haastattelut olivat opinnäytetyöprojektin parasta antia. Sain uutta näkökulmaa ja tietoa paraurheilusta ja eri lajien luokittelusta, sekä paljon uusia ajatuksia, jotka täydensivät teoriaosuuden pohdintojani.

4.2.3 Produktin koonti

Haastatteluiden pohjalta luotiin urheilijoista esimerkkitarinat, joissa käsiteltiin muun muassa urheilijoiden vammaluokkia ja niiden erityispiirteitä sekä urheilijoiden vamman vaikutuksia arkeen ja urheilusuoritukseen. Tehdyt urheilijatarinat lähetettiin haastatelluille urheilijoille luettavaksi, tarkistettavaksi ja hyväksyttäväksi, ja niitä muokattiin urheilijoiden huomioiden ja toiveiden mukaan. Urheilijoiden esimerkkitarinoiden tarkoitus on havainnollistaa luokittelua sekä selventää esimerkiksi miksi Amanda Kotaja (T54-vammaluokka) kelaa 100 metriä nopeammin kuin Toni Piispanen (T51-vammaluokka). Haastatteluiden ja esimerkkitarinoiden jälkeen kirjoitettiin oppaan johdanto sekä teoriaosuudet soveltuvista vammoista, minimivammakriteereistä ja vammaluokista, joiden tarkoituksena on avata luokittelun pääpiirteitä lukijalle, joita sitten oppaassa olevat urheilijoiden tarinat havainnollistavat ja täydentävät. Oppaan loppuun koottiin luokittelun ja paraurheilun yleisimmät termit ja käsitteet sekä koonti paralympialajien soveltuvista vammoista. Viimeiseksi tehtiin oppaan visuaalinen ilme, joka mukaili Suomen Paralympiakomitean brändi-ilmettä, muun muassa fontin, logon sekä kulmamuotojen osalta, jotka lähetti Paralympiakomitean viestintäpäällikkö Leena Kummu.

Valmis Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas lähetettiin toimeksiantajalle kommentoitavaksi ja hyväksyttäväksi. Arviointipalaveri pidettiin 29.10.2020, jossa mukana olivat Suomen Paralympiakomitean kehittämispäällikkö Katja Saarinen, viestintäpäällikkö Leena Kummu sekä paralympiaurheilun asiantuntija Kati Kauhanen. Palaverissa opasta päädyttiin tiivistämään entisestään ja nimi muutettiin Paraurheilun luokittelu yksinkertaistettuna -oppaasta Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaaksi, sillä se koettiin selkeämmäksi ja kuvaavammaksi. Arviointipalaverissa toimeksiantajalta saatu palaute oli positiivista ja oppaan todettiin vastaavan asetettuja tavoitteita ja palvelevan suunniteltua tarkoitusta, vaikka varsinainen käytännön toimivuus selviääkin vasta myöhemmin.

Johtuen koronaviruksesta, joka siirsi Tokion kesäparalympialaiset vuoteen 2021, Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan taitto, painattaminen, julkaiseminen, jakelu ja markkinointi jäävät toimeksiantajan vastuulle. Oppaan lopullinen arviointi ja toimivuus osana Tokion paralympialaisten viestintää tulee tapahtumaan syksyllä 2021. Opinnäytetyön tekijän valmistumisajankohdasta johtuvista syistä, käytännön toimivuuden arviointi ei tule ole olemaan osa tätä opinnäytetyötä. Tästä huolimatta mielestäni opinnäytetyöprosessi (kuvio 5) oli onnistunut ja uskon Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan palvelevan suunniteltua tarkoitusta.

Kuvio 5. Yhteenveto opinnäytetyöprosessin pääpiirteistä

4.3 Työn tuotos ja tulokset

Tämän produktiivisen eli toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyi Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas (liite 4), jossa käsitellään paraurheilun luokittelua ja eri lajien vammaluokkia. Mielestäni opas on tiivis ja selkeä, ja siinä luokittelu ja sen periaatteet on esitetty helposti ymmärrettävässä muodossa. Oppaan visuaalinen ilme on toteutettu Suomen Paralympiakomitean brändiohjeistusta ja visuaalista ilmettä mukailen. Lisäksi oppaassa on käytetty Paralympiakomitean kuvapankista löytyviä urheilijoiden kuvia, jotka täydentävät oppaan visuaalista ilmettä ja tekevät siitä miellyttävämmän lukea.

Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas sisältää kansilehden, sisällysluettelon, johdannon, teoriaosuuden luokittelun perusteista ja periaatteista, paraurheilijoiden tarinat,

terminologia -osuuden paraurheilun ja luokittelun yleisimmistä termeistä, koonnin paralympialajien soveltuvista vammoista sekä takalehden. Johdannossa kerrotaan pääpiirteittäin luokittelusta, jota sitten oppaan teoriaosuudessa avataan lukijalle laajemmin. Oppaan teoriaosuudessa käsitellään luokittelun sääntöjä ja periaatteita koskien paraurheilun soveltuvia vammoja, minimivammakriteerejä sekä eri vammaluokkia. Teoriaosuuksien jälkeen tulevat haastateltujen paraurheilijoiden tarinat, jotka havainnollistavat ja täydentävät teoriaosuudessa avattuja luokittelun sääntöjä ja periaatteita. Oppaan loppuun on koottu terminologia -osuus, joka selventää yleisimpiä paraurheilun ja luokittelun käsitteitä sekä koonti paralympialajien soveltuvista vammoista.

5 Pohdinta ja johtopäätökset

Tämän produktiivisen eli toiminnallisen opinnäytetyön tuloksena syntyi Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas (liite 4), jossa kerrotaan paraurheilun luokittelusta sekä eri lajien vammaluokista tiiviisti ja selkeästi. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimi Suomen Paralympiakomitea. Oppaan tavoitteena on parantaa paraurheilun ymmärrettävyyttä sekä lähestyttävyyttä niin potentiaalisille uusille paraurheilijoille kuin suurelle yleisölle ja medialle. Lisäksi tavoitteena on kasvattaa tietoisuutta luokittelusta ja sitä kautta muokata käsityksiä, yleisiä asenteita ja stereotyyppioita vammaisurheilusta sekä lisätä paraurheilun uskottavuutta huippu-urheiluna.

Mielestäni Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas on tärkeä, sillä tietääkseni ennen sitä on ilmestynyt suomeksi vain yksi paraurheilun luokittelua käsittelevä opas, kansallinen luokittelukäsikirja (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018), joka on ensisijaisesti tarkoitettu luokittelun kansallisille toimijoille eli lajiliitoille, luokittelijoille, valmentajille, urheilijoille sekä urheilijoiden tukihenkilöille. Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas on suomenkielinen luokitteluopas, joka havainnollistaa paraurheilun luokittelua ja sen periaatteita, muun muassa erilaisten laji- ja urheilijaesimerkkien avulla. Opas on ensisijaisesti suunnattu median ja tiedotusvälineiden käyttöön sekä edistämään Suomen Paralympiakomitean viestintää mutta se tarjoaa hyvää tietoa kaikille paraurheilun luokittelusta kiinnostuneille.

Työn teoriaosuudesta hyödynnettiin paljon englanninkielisiä tutkimuksia ja artikkeleita, sillä tiedonhakuprosessia huomasin, että suomeksi paraurheilua ja luokittelua on tutkittu suhteellisen vähän. Toisaalta paralympialaiset ovat kansainvälinen urheilutapahtuma, joten mielestäni työn lopputuloksen ja luotettavuuden kannalta oli hyvä, että teoriaosudessa paraurheilun ja luokittelun ilmiöitä käsiteltiin hyödyntäen laajasti kansainvälisiä lähteitä. Lisäksi suurin osa teoriaosuuden lähteistä oli julkaistu vuoden 2010 jälkeen, mikä on mielestäni oleellinen tekijä työn teoriaosuuden ajankohtaisuuden ja validiteetin kannalta, sillä paraurheilu ja paralympialaiset ovat kasvaneet nopeasti 2000 -luvun alusta lähtien ja varsinkin Lontoon 2012 paralympialaisten jälkeen paraurheilun medianäkyvyys on lisääntynyt. Tämän työn teoriaosuudessa käsiteltiin paraurheilun ja luokittelun nykytilannetta ja suhdetta mediaan, joten oli tärkeää, että teoriaosuudessa käytettiin tutkimuksia, jotka pysyvät kuvaamaan ja selittämään näitä aiheita ajankohtaisesti.

Kuten työn teoriaosuudessa tuli esille, luokittelu on paraurheilun mahdollistava tekijä, mutta silti sitä on tuotu mediassa vain rajallisesti esille. Luokittelua on monesti pidetty monimutkaisuutena kokonaisuudessa, vaikka yksinkertaisuudessaan siinä on kyse urheilijoiden sijoittamisesta luokkiin vamman aiheuttaman toimintakykyrajoitteen mukaan, samalla tavalla kuin urheilijat ryhmitellään esimerkiksi iän, sukupuolen tai painon mukaan. Eri vammat ja vamma-asteet tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän ja lisäksi jokaisella lajilla on omat lajikohtaiset luokittelusääntönsä, koskien muun muassa lajiin soveltuvia vammoja ja minimivammakriteeristöä, niin ei ole ihme, että ulkopuolisen silmiin luokittelu voi vaikuttaa monimutkaiselta kokonaisuudelta. Yksinkertaisuudessaan luokitteluun ja eri vammaluokkiin pätee kuitenkin sääntö, mitä pienempi luku, sitä vaikeampi vamma.

Kysyessäni haastatelluilta urheilijoilta (Toni Piispanen, Amanda Kotaja ja Liisa Lilja) luokittelusta ja mediasta niin kaikki vastasivat, että media ja yleisö eivät vielääkään ymmärrä luokittelua ja vammaluokkia. Paratriathlonisti Liisa Lilja olisi myös sitä mieltä, että syy miksi media ja yleisö eivät ymmärrä paraurheilun luokittelua, on se, että he eivät halua ymmärtää sitä. Ratakelaajat Piispanen ja Kotaja taas kertoivat, että katsojat ovat selvästi koko ajan kiinnostuneempia paraurheilusta ja haluaisivat ymmärtää enemmän luokittelua. Molemmat urheilijat olivat saaneet asiaan liittyen henkilökohtaisesti palautetta ja myös kuulleet, että Ylelle oli tullut positiivisesti palautetta siitä, että katsojat haluaisivat ymmärtää paraurheilun luokittelua ja pyytäneet Yleä lähetyksissään selventämään eri vammaluokkia. Näin ollen mielestäni Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaalle on selvästi kysyntää ja tarvetta, sekä yleisön että tiedotusvälineiden näkökulmasta.

5.1.1 Median vaikutus käsityksiin ja representaatioihin

Luokittelun ja sitä kautta paraurheilun monipuolisuuden ymmärtäminen voisi mahdollisesti muuttaa ihmisten käsitystä paraurheilijoista homogeenisenä ryhmänä, joka kulminoituu Suomessa pitkälti ratakelauksen ja erityisesti Leo-Pekka Tähden ympärille. Useissa tutkimuksissa (mm. Gold & Gold 2007; Howe & Silva 2018; Jones & Howe 2005; Peers 2009; Purdue & Howe 2012a, 2012b & 2013) tuotiin esille yleisön yksipuolinen käsitys paraurheilusta ja paraurheilijoista. Tämän yksipuolisen käsityksen muodostumiseen on vahvasti vaikuttanut media, jonka tapa tuoda paraurheilua esille luo helposti kuvan, että yhden vammaisen urheilijan huomioiminen tarkoittaisi koko paraurheilun kentän kattamista. Myös kaikki kolme haastateltua urheilijaa olivat sitä mieltä, että yleisöllä on toistaiseksi kaipa näkemys paraurheilijoista ja paraurheilusta sekä yleisesti myös vammaisista ihmisistä.

Paraurheilijat ovat erittäin heterogeeninen ryhmä, jossa on urheilijoita monista eri lajeista erilaisilla vammoilla ja vamma-asteilla, mutta tämä ei tule mediassa esille. Urheilijoiden erilaiset toimintakyvyt ja vamma-asteet, ja sen myötä myös eri vammaluokat voivat olla tiedostusvälineille vieras aihe, minkä vuoksi tiedostusvälineillä on tapana tuoda esille vain absoluuttisesti nopeimman ajan tekevä urheilija. Tämä kulminoituu Suomessa moninkertaiseen paralympiavoittajaan ja Vuoden Urheilija 2016 -palkinnon voittaneeseen Leo-Pekka Tähteen. Tietysti Tähti on tehnyt merkittävän urheilu-uran ja ollut monta vuotta paraurheilun uranuurtaja ja suunnannäyttäjää, ja ansainnut ehdottomasti saamansa mediahuomion mutta haasteeksi muodostuu muiden paraurheilijoiden ja -lajien puuttuminen mediasta. Jos toimittajat ja media ymmärtäisivät paremmin luokittelua ja eri vammaluokkia, he voisivat ja osaisivat tuoda esille monipuolisemmin eri lajien ja vammaluokkien urheilijoita, myös vaikeasti vammaisten urheilijoiden vammaluokista, ja näin laajentaa yleisön käsitystä paraurheilusta sekä ylipäänsä vammaisuudesta. Tästäkin syystä Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas on mielestäni tarpeellinen, ajankohtainen ja tärkeä.

Varsinkin Purduen ja Howen (2012a, 2012b & 2013) tutkimuksien mukaan CP-vammaiset ja vaikeasti vammaiset urheilijat on suljettu tiedotusvälineiden ja median ulkopuolelle, koska heidän ei nähdä soveltuvan paralympialaisten huippu-urheilu imagoon. Sen sijaan mediassa korostetaan pyörätuoli- ja amputaatiourheilijoita, joiden pyörätuolit ja biomekaanisesti suunnitellut proteesijalat ovat tuoneet heidät lähemmäksi yleistä huippu-urheilun ideologiaa. Lisäksi tutkimuksien mukaan enemmän huomiota mediassa saavat myös urheilijat, joiden vamma johtuu onnettomuudesta tai sairaudesta, sillä tämä tarjoaa yleisölle draamankaarta ja tarinan vaikeuksien voittamisesta. (Gold & Gold 2007; Howe 2008 & 2011) Edellä mainitut seikat huomioiden, oli jälkikäteen mielenkiintoista huomata, että myös Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaaseen valitut urheilijat olivat pyörätuoli- ja amputaatiourheilijoita, joista kaksi oli vammautunut tapaturmaisesti tai sairaudesta johtuen.

Oppaan lähestyttävyyden kannalta oli tärkeää, että kohdeyleisö tuntisi oppaassa olevat paraurheilijat, joten oppaaseen haluttiin valita tunnettuja ja mediassa esillä olleita urheilijoita. Tämä tunnettuuden perusteella tehty rajausten pienensi urheilijavaihtoehtojen määrää ja sulki automaattisesti joitakin paraurheilijoita pois. Näin ollen on ymmärrettävää ja tutkimuksia (Gold & Gold 2007; Howe 2008 & 2011) mukailevaa, että oppaaseen mukaan valitut urheilijat olivat pyörätuoli- ja amputaatiourheilijoita, sillä medialla on tapana nostaa heitä enemmän esille. Lisäksi mukaan haluttiin valita ensisijaisesti kesäparalympialajeissa kilpailevia urheilijoita, koska opasta on tarkoitus käyttää osana Tokion kesäparalympialais-

ten viestintää. Edellä mainitut seikat huomioiden urheilijavalinnat olivat mielestäni perusteltuja ja palvelivat oppaan tavoitteita sekä valittua kohdeyleisöä, vaikka ne mukailivatkin median omaksumaa vammaishierarkiaa.

5.1.2 Haastattelut osana opinnäytetyöprosessia ja produktia

Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opasta varten haastateltiin kolmea paraurheilijaa; Toni Piispanen, Amanda Kotaja ja Liisa Lilja. Haastattelut eivät olleet anonymoimattomia, koska urheilijoiden nimeä, kuvaa sekä haastattelumateriaalia käytettiin oppaassa sekä opinnäytetyössä, joten haastatteluita varten tarvittiin urheilijoita suostumuslomake haastatteluun osallistumisesta. Haastattelu oli tiedonkeruumenetelmänä työn tavoitteiden kannalta paras vaihtoehto, sillä tavoitteena oli saada tietoa haastateltavien urheilijoiden mielenkiinnosta, kokemuksista, käsityksistä ja ajatuksista koskien paraurheilua ja sen luokittelua. Haastattelu toteutettiin puolistrukturoituna teemahaastatteluna, jonka teemoina olivat paraurheilu ja sen luokittelu.

Aineistonkeruumenetelmänä haastattelu mahdollisti monipuolisten ja erilaisten vastauksien keräämisen, joissa tulivat laajasti esiin haastateltujen urheilijoiden ajatukset ja käsitykset valituista teemoista. Lisäksi uskon, että vastauksien monipuolisuuteen ja laajuuteen vaikutti se, että haastatellut urheilijat olivat minulle ennestään tuttuja, sillä työskentelin Suomen Paralympiakomiteassa vuosina 2017-2019. Mielestäni tämä vaikutti positiivisesti haastatteluiden vuorovaikutukseen, sillä urheilijoiden oli mahdollisesti luonnollisempi puhua ennestään tutulle henkilölle. Lisäksi kysymyksen kohdentaminen oli helpompaa, koska tunsin urheilijat ja tiesin mitä kysyä, koska omasin hyvät pohjatiedot urheilijoista sekä paraurheilusta ja luokittelusta. Mielestäni edellä mainitut tekijät lisäsivät haastatteluiden ja koko työn luotettavuutta, sillä aihealueen ja urheilijoiden tuttuus vähensi todennäköisyyttä väärille johtopäätöksille ja mahdollisti monipuolisemmat vastaukset.

Haastattelut toteutettiin yksilöhaastatteluina Zoom -etäkokousohjelmiston välityksellä viikkojen 41-42 aikana. Haastattelut kestivät keskimäärin noin puolitoista tuntia, ja ne tallennettiin hyödyntäen Zoomin nauhoitusominaisuutta. Haastatteluiden tallentaminen mahdollisti keskittymisen haastateltavaan urheilijaan ja loi näin rennomman keskusteluilmapiirin. Lisäksi haastattelujen tallentaminen lisäsi prosessin luotettavuutta, koska urheilijoiden vastauksiin oli mahdollista palata uudestaan. Myöhemmin haastattelut litteroitiin, mikä oli aikaa vievä prosessi mutta mielestäni kuitenkin tärkeä vaihe luotettavan lopputuloksen ja laadukkaan loppuaineiston kannalta. Haastattelujen litterointi ei ollut pakollinen vaihe, koska kyseessä ei ollut laadullinen tutkimus mutta mielestäni litterointi mahdollisti laadukkaiden kirjoitusten tekemisen. Haastatteluaineistojen pohjalta luotiin noin sivun mittaiset

kirjoitukset jokaisesta urheilijasta, joissa tuotiin esille paraurheilun luokittelua, urheilijan vammaluokkaa ja sen erityispiirteitä. Tavoitteena oli, että jokaisessa kirjoituksessa havainnollistettaisiin luokittelun periaatteita, jotta kirjoitukset täydentäisivät Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan teoriaosuudessa avattuja luokittelun sääntöjä ja periaatteita. Mielestäni tässä onnistuttiin ja opas oli kokonaisuudessaan yhtenäinen, selkeä ja tiivis paketti.

Lisäksi oppaan kirjoituksissa tavoitteena oli välttää käyttämästä opinnäytetyön teoriaosuuksissa käsiteltyä supercrip -mallia, jossa paraurheilija esitetään sankarivammaisena, joka vammastaan huolimatta voittaa edessään olevat esteet ja nousee vaikeuksien kautta voittoon. Mielestäni tässä onnistuttiin hyvin, sillä urheilijatarinat keskittyivät luokitteluun, eivätkä urheilijoiden vammaan tai vammautumiseen. Haastattelujen pohjalta luodut kirjoitukset lähetettiin urheilijoille sekä toimeksiantajalle luettavaksi ja hyväksyttäväksi ennen niiden lisäämistä Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaaseen. Kokonaisuudessaan haastattelut olivat prosessissa työläs vaihe mutta myös tärkeä ja oleellinen vaihe työn lopputuloksen kannalta. Mielestäni haastatteluiden pohjalta tehdyt urheilijoiden esimerkkitarinat tekivät oppaasta persoonallisemman ja helpommin lähestyttävän, sillä omalla tavallaan urheilijat antoivat oppaalle kasvot.

5.1.3 Opinnäytetyöprosessin pohdintaa

Opinnäytetyöprosessi sekä Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan kirjoittaminen ja rakentaminen olivat mielestäni kokonaisuudessaan onnistunut prosessi. Uskon, että tähän vaikutti suuresti toimiva vuorovaikutus niin toimeksiantajan, opinnäytetyön ohjaavan opettajan kuin haastatteluiden urheilijoiden kanssa. Alkuperäiseen opinnäytetyön suunnitelmaa tehtiin prosessin aikana muutamia muutoksia, esimerkiksi oppaaseen valittavien urheilijoiden määrää vähennettiin, tiedonkeruumenetelmänä Webropol -kysely vaihdettiin haastattelumenetelmään ja lisäksi oppaan nimeä vaihdettiin pariin kertaan. Mielestäni tehdyt muutokset sujuvoittivat ja selkeyttivät prosessia, ja tekivät opinnäytetyöstä sekä oppaasta tiiviit ja selkeät paketit, jotka palvelivat työn tarkoitusta ja tavoitteita. Uskon, että opinnäytetyöprosessin sujuvuuteen vaikutti positiivisesti myös työhistoriani ja -kokemukseni Suomen Paralympiakomiteassa, sillä aihealueina luokittelu ja paraurheilu olivat ennestään tuttuja, kuten myös toimeksiantajan yhteyshenkilöt, joiden kanssa opinnäytetyötä ja opasta työstettiin. Mielestäni prosessi oli kokonaisuudessaan onnistunut ja toimiva, jossa suurimmilta ongelmilta ja virheiltä säästyttiin. Prosessin lopputuloksena syntyi tarkoitusta ja tavoitteita palveleva Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas, johon toimeksiantaja oli erittäin tyytyväinen.

Opinnäytetyöprosessi oli opettavainen sekä näkemystäni avartava ja kasvattava kokemus. Olen tyytyväinen, että toimeksiantajani toimi Suomen Paralympiakomitea, joka oli ensimmäinen työharjoittelupaikkani, ja myöhemmin myös ensimmäinen työpaikkani urheilujärjestökentällä. Aiemmat kokemukseni paraurheilun parissa sekä opinnäytetyöprosessissa kertynyt tietoausta ovat vahvistaneet asiantuntijuuttani, ja koen omaavani monipuolisen käsityksen paraurheilusta ja sen luokittelusta. Opinnäytetyön tekeminen ja työskentely paraurheilun kentällä ovat olleet opettavaisia ja silmiä avaavia kokemuksia, jotka ovat laajentaneet näkemyksiäni. Olen oppinut havaitsemaan ja analysoimaan paremmin yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita, jotka muokkaavat käsityksiämme ja ajatuksiamme vammaisuudesta ja vaikuttavat tapoihimme puhua vammaisuudesta.

Maailman terveysjärjestön (Maailman terveysjärjestö WHO 2015) mukaan globaalisti 1000 miljoonalla ihmisellä eli 15% maapallon väestöstä on jonkinasteinen vamma. WHO:n mukaan noin joka seitsemäs ihminen on vammaisen mutta silti monet ihmiset eivät edes tiedä kuka vammaisen ihminen on, ja siitä huolimatta vammaisuudesta muodostetaan negatiivisia stereotyyppioita. Paljon ajatellaan, että vammautuminen tai vammaisuus on hyvän elämän este, mikä vaikuttaa ihmisten odotuksiin sekä asenteisiin vammaisten ihmisten pystyvyydestä sekä kyvykkyydestä. Liisa Lilja (14.10.2020) sanoi haastattelussaan havainnollistavasti sanojen merkityksellisyydestä:

”Monesti vielä sanotaan, että kuinka moni kärsii vammaisuudesta, mutta miksi me muka kärsitään? Sehän olisi kauheeta jos mä aloittaisin graduni sanomalla, että Suomessa on miljoona kärsivää ikäihmistä. Sanat muokkaavat meidän käsityksiämme ja ajatuksiamme, ja se miten me luodaan tämmöstä negatiivista kuvaa vammaisuudesta, pitäisi muuttaa.”

Jo nuorena iässä lapsille opetetaan erilaisia rooleja ja stereotyyppioita, jotka muokkaavat yksilön käsityksiä hänen mahdollisuuksistaan (mm. Trolan 2013). Jos yhteiskunta luo ja lisää käsityksiä vammaisten ihmisten pystymättömyydestä, niin silloin luodaan myös vammaisille ihmisille osallistumisen esteitä ja heikennetään vammaisten asemaa yhteiskunnassa. Paralympialaiset ja paraurheilijat voivat auttaa ihmisiä huomaamaan ja ymmärtämään, että me kaikki olemme yksilöitä, joilla on eroavaisuuksia sekä erilaisia kykyjä ja taitoja, ja näin edesauttaa sekä vaikuttaa olemassa olevien stereotyyppioiden ja käsityksien muuttumiseen (Hellwege & Hallmann 2019).

Paraurheilijoiden haastattelut olivat ehdottomasti opinnäytetyöprosessin parasta antia, sillä sain keskusteluista niin paljon mielenkiintoisia ajatuksia ja silmiä avaavia huomioita, jotka täydensivät teoriaosuuden pohjalta syntyneitä pohdintojani. Opinnäytetyöprosessi

opetti kriittisesti arvioimaan ja analysoimaan kokonaisuuksia ja yhdistämään muun muassa yhteiskunnan ja urheilun toimintakentän ilmiöitä sekä pohtimaan niiden vaikutuksia toisiinsa, esimerkiksi kasvaneen mediahuomion ja paraurheilun kaupallistumisen vaikutuksia paraurheilijoiden elämään ja asemaan yhteiskunnassa. Opinnäytetyöprosessista teki itselleni merkityksellisen työn tärkeys ja ajankohtaisuus sekä erityisesti myöhemmin myös urheilijoilta saatu palaute työn tärkeydestä sekä kiitokset aiheen valinnasta.

Opinnäytetyöprosessin yhtenä heikkoutena voidaan nähdä Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaan toimivuuden ja sen arvioinnin puuttuminen, jolloin on vaikea tietää oppaan todellista toimivuutta sekä asetettujen tavoitteiden lopullista toteutumista. Toimivuuden arvioinnin puuttuminen on kuitenkin ymmärrettävää, sillä opasta oli tarkoitus käyttää osana Tokion kesäparalympialaisten viestintää ja arvioida oppaan todellista toimivuutta paralympialaisten jälkeen, mutta koronavirusepidemia siirsi Tokion kesäparalympialaiset vuoteen 2021. Tästä huolimatta oppaan alustava arviointi tehtiin yhdessä toimeksiantajan kanssa 29.10.2020 mutta lopullinen arviointi ja oppaan toimivuus osana Tokion paralympialaisten viestintää tehdään syksyllä 2021.

5.1.4 Kehittämisehdotukset

Jatkokehittämisehdotuksena Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -oppaalle sekä paraurheilun ja luokittelun viestinnälle olisivat parayleisurheilun kelausluokkien toimintakyvyn kuvauksen (kuva 4) mukaisten kuvien yleistymisen eri paralajeihin. Kyseiset kuvat havainnollistaisivat urheilijoiden toimintakykyä eri lajeissa ja auttaisivat katsojia ymmärtämään eri vammaluokkia sekä eri vammojen ja vamma-asteiden vaikutuksia urheilijoiden toimintakykyyn ja sitä kautta myös tuloksiin. Näitä toimintakykykuvia näytettäisiin ja tuotaisiin esille esimerkiksi paraurheilun arvokisojen yhteydessä, niin printtimediassa kuin televisiolähetyksissä. Lisäksi luokittelun viestinnän tehostamiseksi olisi tärkeää luoda muitakin visuaalisia materiaaleja kuvaamaan luokittelua, kuten lyhyitä sosiaaliseen mediaan sopivia videoita, joiden avulla olisi mahdollista tavoittaa laajoja yleisöä suhteellisen kustannustehokkaasti. Paraurheilun luokittelu pähkinänkuoressa -opas oli hyvä askel eteenpäin luokittelun viestinnässä mutta luokittelun ja eri vammaluokkien eroavaisuuksien ymmärryksen lisääminen vaatii jatkuvia toimintoja ja aktiivista vaikuttamista.

LÄHTEET

Apu. 2020. Toni Piispanen halvaantui karatenäytöksessä – Kultaa paralympialaisista: ”Ei kannata antaa periksi!”. Apu.fi. Luettavissa: <https://www.apu.fi/artikkelit/toni-piispanen-halvaantui-karatenaytoksessa-kultaa-paralympialaisista-ei-kannata-antaa-periksi>. Luettu: 11.11.2020.

Bartsch, A., Oliver, M.B., Nitsch, C. & Scherr, S. 2018. Inspired by the Paralympics: Effects of Empathy on Audience Interest in Para-Sports and on the Destigmatization of Persons With Disabilities. *Communication Research*, 45, 4, s.525–553. Luettu 2.9.2020.

Beacom, A., French, L. & Kendall, S. 2016. Reframing Impairment? Continuity and Change in Media Representations of Disability Through the Paralympic Games. *International Journal of Sport Communication*, 9, 1, s.42-62. Luettu: 7.9.2020.

Chalabaev, A., Sarrazin, P., Fontayne, P., Boiché, J. & Clément-Guillotin, C. 2013. The influence of sex stereotypes and gender roles on participation and performance in sport and exercise: Review and future directions. *Psychology of Sport & Exercise*, 14, 2, s.136–144. Luettu: 17.9.2020.

Eriksson S., Liikanen V., Rannikko A., Sihvonen S. & Torvinen P. 2017. Vammaisuus suomalaisen sanomalehden ruumiinkulttuureissa. *Liikunta & Tiede*, 53, 6, s.56–62. Luettu: 17.9.2020.

Fink, J.S. 2015. Female athletes, women’s sport, and the sport media commercial complex: Have we really “come a long way, baby”? *Sport Management Review*, 18, 3, s.331–342. Luettu: 18.9.2020.

Gold, J.R. & Gold, M.M. 2007. Access for all: the rise of the Paralympic Games. *Journal of the Royal Society for the Promotion of Health*, 127, 3, s.133-141. Luettu: 6.10.2020.

Hellwege, A. & Hallmann, K. 2019. The Image of Paralympic Athletes: Comparing the Desired and Perceived Image of Paralympic Athletes. *Journal of Global Sport Management*, 5, 2, s.128-146. Luettu: 17.9.2020.

Howe, P. D. 2008. FROM INSIDE THE NEWSROOM: Paralympic Media and the 'Production' of Elite Disability. *International Review for the Sociology of Sport* 43, 2, s.35-150. Luettu: 31.8.2020.

Howe, P. D. 2011. Cyborg and Supercrip: The Paralympics Technology and the (Dis)empowerment of Disabled Athletes. *Sociology*, 45, 5, s.868–882. Luettu: 7.10.2020.

Howe, P.D. & Silva, C. F. 2018. The fiddle of using the Paralympic Games as a vehicle for expanding [dis]ability sport participation. *Sport in Society*, 21, 1, s.125-136. Luettu: 1.9.2020.

Hänninen, H. 2019. Leo-Pekka Tähdestä tuli vuoden urheilija, mutta se vaati pitkän taistelun: Vammaisurheilijalta vaaditaan paljon enemmän kuin muilta. Luettavissa: <https://motiivilehti.fi/lehti/artikkeli/leo-pekka-tahdesta-tuli-vuoden-urheilija-mutta-se-vaati-pitkan-taistelun-vammaisurheilijalta-vaaditaan-paljon-enemman-kuin-muilta/>. Luettu: 10.11.2020.

Jaakkola, L. 2018. Para-etuliite valtaa alaa vammais-etuliitteeltä urheiluviestinnässä. Suomen Paralympiakomitea. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/ajankohtaista/uutiset/6358-para-etuliite-valtaa-alaa-vammais-etuliitteelta-urheiluviestinnassa>. Luettu 18.9.2020.

Jaeken, D. 2020. Classification in the Paralympics: the relationship between impairment and participation. *Developmental Medicine & Child Neurology*, Invited Editorial. Luettu: 11.9.2020.

Jalonen, H. 14.9.2018. Voisiko urheilusponsorointi olla arvostusperusteista?. Arvoa urheilusta -blogi. Luettavissa: <https://www.csb.fi/arvoa-urheilusta-hanke/voisiko-urheilusponsorointi-olla-arvostusperusteista/>. Luettu: 10.11.2020.

Jones, A. & Greer, J. 2011. 'You Don't Look Like an Athlete: The Effects of Feminine Appearance on Audience Perceptions of Female Athletes and Women's Sports'. *Journal of Sport Behavior*, 34, 4, s.358–367. Luettu: 17.9.2020.

Jones, C. & Howe, P.D. 2005. The Conceptual Boundaries of Sport for the Disabled: Classification and Athletic Performance. *Journal of Philosophy of Sport*, 32, 1, s.133–146. Luettu: 11.9.2020.

Kannisto, I. 2019. YHDELLÄ JALALLA MAAILMANMESTARIKSI: Horjuvatko vammaisuuden stereotypit Facebookissa?. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta. Luettavissa: <https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/116159/Kannistolda.pdf?sequence=2&isAllowed=y>. Luettu: 2.10.2020.

Kansainvälinen Olympiakomitea. 2018. IOC AND IPC TO PARTNER UNTIL 2032. Luettavissa: <https://www.olympic.org/news/ioc-and-ipc-to-partner-until-2032>. Luettu 18.9.2020.

Kansainvälinen Painonnostoliitto IWF. 2019. World records. Luettavissa: https://www.iwf.net/new_bw/results_newbw/world-records-newbw/. Luettu: 5.10.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.a. About the International Paralympic Committee. Luettavissa: <https://www.paralympic.org/ipc/who-we-are>. Luettu: 25.9.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.b. Classification. Luettavissa: <https://www.paralympic.org/classification>. Luettu: 23.8.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.c. History of the Paralympic Movement. Luettavissa: <https://www.paralympic.org/ipc/history>. Luettu: 25.9.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea s.a.d. Paralympic Games (vanha nettisivu). Luettavissa: <https://oldwebsite.paralympic.org/paralympic-games>. Luettu: 25.9.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea. 2015. Explanatory guide to Paralympic classification: Paralympic summer sports. Bonn, Germany. Luettavissa: https://www.paralympic.org/sites/default/files/document/150915170806821_2015_09_15%2BExplanatory%2Bguide%2BClassification_summer%2BFINAL%2B_5.pdf. Luettu: 12.9.2020.

Kansainvälinen Paralympiakomitea. 2016. Explanatory guide to Paralympic Classification: Paralympic winter sports. Bonn, Saksa. Luettavissa: https://www.paralympic.org/sites/default/files/document/160211172359750_2016%2B02%2BWinter%2BExplanatory%2BGuide%2B.pdf. Luettu: 13.9.2020.

Kaskinen, M. 2019. Elämä vammautumisen jälkeen: Muutos ja identiteetti fyysisesti vammautuneiden naisten kertomuksissa. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, historian ja etnologian laitos. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/63255/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201903251940.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 6.10.2020.

- Kauhanen, T. 2014. Kohti Rioa – Viestintäkampanjan ja sosiaalisen median strategian laatiminen Suomen Paralympiakomitealle. Opinnäytetyö. Haaga-Helia ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutusohjelma. Luettavissa: <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/84002/file.pdf?sequence=1>. Luettu 17.9.2020.
- Kokkonen, J. 2020. Ratakelaaja Toni Piispanen: Poikkeusaika rassaa urheilijoiden korvien väliä. Liikunta & Tiede -lehti 3. Luettavissa: https://www.lts.fi/media/liikunta-tiede-lehden-artikkelit/3_2020/lt_3_2020-45-47.pdf. Luettu: 23.8.2020.
- Kotaja, A. 9.10.2020. Paraurheilija. Haastattelu. Helsinki.
- Kummu, L. 2006. Kummajaisesta huippu-urheiluksi. Suomen vammaisurheilun historia 1960–2005. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto, liikunta- ja terveystieteiden tiedekunta. Luettavissa: https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/9681/URN_NBN_fi_jyu-2006357.pdf?sequence=1. Luettu; 27.9.2020.
- Kummu, L. 12.10.2020. Viestintäpäällikkö. Suomen Paralympiakomitea ry. Sähköposti. Helsinki.
- Kuorikoski, T. & Juntunen, R. 2018. Suomen Paralympiakomitean ja Suomen Vammaisurheilu ja -liikunta VAU:n lausunto hallituksen esityksestä valtion budjetiksi. Suomen Paralympiakomitea ry & Vammaisurheilu ja -liikunta VAU ry. Helsinki. Luettavissa: <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaistuMetatieto/Documents/EDK-2018-AK-211449.pdf>. Luettu: 24.8.2020.
- Kössö, T. & Hirvonen, H. 2020. Ylen kysely paralympiakävijöille: Yli puolet vastaajista on kärsinyt mielenterveyden häiriöstä – epäasiallinen kohtelu yksi yleisimmistä syistä ongelmien taustalla. Yle Urheilu. Luettavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-11576781>. Luettu: 4.10.2020.
- Legg, D., Fay, T. Wolff, E. & Hums, M. 2015. The International Olympic Committee–International Paralympic Committee Relationship: Past, Present, and Future. *Journal of Sport and Social Issues*, 39, 5, s.371–395. Luettu 15.9.2020.
- Leo-Pekka Tähti s.a. Saavutukset. Luettavissa: <https://www.leopekkatahti.fi/saavutukset/>. Luettu: 1.10.2020.

Lilja, L. 14.10.2020. Paraurheilija. Haastattelu. Helsinki.

Maailman terveysjärjestö WHO. 2015. WHO global disability action plan 2014–2021: better health for all people with disability. Luettavissa: https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/199544/9789241509619_eng.pdf;jsessionid=47FE625CCACDA8AE39D7D0BCC9BBEAF0?sequence=1. Luettu: 23.10.2020.

Martins Patatas, J., De Bosscher, V. & Legg, D. 2018. Understanding parasport: an analysis of the differences between able-bodied and parasport from a sport policy perspective. *International Journal of Sport Policy and Politics*, 10, 2, s. 235-254. Luettu: 15.11.2020.

Mashkovskiy, E. & Brittain, I. 2017, 'The Evolution of classification and technical rules in parasports: extending the frontiers.' *Acta Universitatis Carolinae Kinanthropologica*, 53, 1, s.5-20. Luettu 17.9.2020.

McGillivray, D., O'Donnell, H., McPherson, G. & Misener, L. 2019. Repurposing the (Super)Crip: Media Representations of Disability at the Rio 2016 Paralympic Games. *Communication & Sport*, s.1-30. Luettu: 16.9.2020.

Mutz, M. & Meier, H. E. 2016. Successful, sexy, popular: Athletic performance and physical attractiveness as determinants of public interest in male and female soccer players. *International Review for the Sociology of Sport*, 51, 5, s.567–580. Luettu: 18.9.2020.

Nurmi, P. 11.9.2015. Vastuullisuuden merkitys kasvaa. Arvoa urheilusta -blogi. Luettavissa: <https://www.csb.fi/arvoa-urheilusta-hanke/vastuullisuuden-merkitys-kasvaa/>. Luettu: 10.11.2020.

Pahaoja, R. 22.8.2018. Eilisessä pituus kisassa en ollut tyytyväinen hyppyihini, mutta mitali kyllä maistuu --. Twitter-viesti @RonjaOja. Luettavissa: <https://twitter.com/RonjaOja/status/1032281941679255552>. Luettu: 25.9.2020.

Peers, D. 2009. (Dis)empowering Paralympic histories: absent athletes and disabling discourses. *Disability & Society*, 24, 5, s.653-665. Luettu: 17.9.2020.

Peers, D. 2012. Patients, Athletes, Freaks: Paralympism and the Reproduction of Disability. *Journal of Sport and Social Issues*, 36, 3, s.295–316. Luettu 17.9.2020.

Piispanen, T. 5.10.2020. Paraurheilija. Haastattelu. Helsinki.

Purdue, D. E. J. & Howe, P. D. 2012a. See the sport, not the disability: exploring the Paralympic paradox. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 4,2, s.189-205. Luettu: 7.9.2020.

Purdue, D. E. J. & Howe, P. D. 2012b. Empower, Inspire, Achieve: (Dis)Empowerment and the Paralympic Games. *Disability & Society* 27, 7, s.903–916. Luettu: 16.9.2020.

Purdue, D. E. J. & Howe, P. D. 2013. Who's In and Who Is Out? Legitimate Bodies Within the Paralympic Games. *Sociology of Sport Journal*, 30, 1, s.24-40. Luettu 16.9.2020.

Randelin, E. 2014. Uhri vai sankari? Vammaisuuden diskurssit Helsingin Sanomissa. Pro gradu -tutkielma. Helsingin yliopisto, käyttäytymistieteiden laitos. Luettavissa: <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/45297/uhrivais.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 6.10.2020.

Reini, J-M. 2017. YHTEISKUNTAVASTUUN TOTEUTTAMINEN URHEILUN KAUTTA – Case HC Ässä Pori Oy. AMK-opinnäytetyö. Turun ammattikorkeakoulu, liiketalouden koulutusohjelma. Luettavissa: https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/138818/Reini_Juha-Matti.pdf?sequence=1. Luettu: 10.11.2020.

Saari, A. 2015. Kehitysvammaisten urheilijoiden mukaan tulo paralympialaisiin on ollut mutkainen tie. *Vammaisurheilu ja -liikunta lehti*. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/uutinen/1777-kehitysvammaisten-urheilijoiden-mukaan-tulo-paralympialaisiin-on-ollut-mutkainen-tie>. Luettu: 4.10.2020.

Saari, A. 3.4.2018. Sankarit ja esikuvat. Näköalapaikalta -blogi. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/ajankohtaista/blogit/5884-sankarit-ja-esikuvat>. Luettu: 23.8.2020.

Saari, A. 13.5.2018. Miksi vammaisuudesta puhuminen on niin hankalaa?. Näköalapaikalta -blogi. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/ajankohtaista/blogit/5990-miksi-vammaisuudesta-puhuminen-on-niin-hankalaa>. Luettu: 10.10.2020.

Saari, A. 20.10.2019. Uusi Paralympiakomitea: Askel taaksepäin, jotta päästään joskus eteenpäin. Näköalapaikalta -blogi. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/ajankohtaista/blogit/7647-uusi-paralympiakomitea-askel-taaksepaein-jotta-paeaestaeen-joskus-eteenpaein>. Luettu: 23.8.2020.

Saari, A. 2020. Paralympialaiset nousivat suurten joukkoon. Liikunta & Tiede. Luettavissa: <https://www.lts.fi/liikunta-tiede/artikkelit/paralympialaiset-nousivat-suurten-joukkoon.html>. Luettu: 17.9.2020.

Saarinen, K., Kauhanen, K. & Mononen, K. 2018. Kansallinen luokittelukäsikirja. Suomen Paralympiakomitea ry. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/images/tiedostot/kansallinen-luokittelukasikirja.pdf>. Luettu: 16.6.2020.

Saine, A. 2019. "AAMU ALKAA AINA SILLÄ, ETTÄ ETSIN JALKANI": Vammaisurheilijoiden ruumiillisuuden esittäminen Rion paralympiauutisoinnissa Ylen verkkosivuilla. Pro gradu- tutkielma. Turun yliopisto, humanistinen tiedekunta. Luettavissa: https://www.utu-pub.fi/bitstream/handle/10024/146894/Saine_Annika_opinnayte.pdf?sequence=1&isAllowed=y. Luettu: 10.11.2020.

Silva, C. F. Howe, D. P. 2012. The (In)validity of Supercrip Representation of Paralympian Athletes. Journal of Sport and Social Issues, 36, 2, s.174–194. Luettu: 18.9.2020.

Smolander-Slotte, R. & Hyyppä, E. 2019. Vuoden yleisurheilijaksi valittu Toni Piispanen jätettiin pois Vuoden urheilija -ehdokaslistalta: "Olihan se vähän ihmetys". Yle Urheilu. Luettavissa: <https://yle.fi/urheilu/3-11115343>. Luettu: 5.10.2020.

Suomen Olympiakomitea. 2019. Olympia- ja paralympiaselvitys: selvitys Suomen edellytyksistä hakea ja järjestää olympialaiset ja paralympialaiset. Helsinki. Luettavissa: <https://www.olympiakomitea.fi/uploads/2019/04/5a2ba346-olympiaselvitys.pdf>. Luettu 23.8.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.a. Kansainvälinen Paralympiakomitea. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/paralympiakomitea/yhteistyoverkostot/kansainvalinen-paralympiakomitea>. Luettu: 16.9.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.b. Luokittelu. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/urheilu/luokittelu>. Luettu: 29.9.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.c. Para School Day. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/liikunta/para-school-day>. Luettu: 5.10.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.d. Paralympialajit. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/urheilu/paralympialaiset/paralympialajit>. Luettu: 17.9.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.e. Terminologiaa. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/paralympiakomitea/medialle/terminologiaa>. Luettu 4.10.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.f. Vammaisurheilun historiaa. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/paralympiakomitea/historiaa/vammaisurheilun-historiaa>. Luettu: 4.10.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry s.a.g. Yleisesti Paralympiakomiteasta. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/paralympiakomitea/yleisesti-paralympiakomiteasta>. Luettu: 16.9.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry. 2018. Suomen Paralympiakomitean yhteistyökumppani JYSK korvaa parayleisurheilijoiden omavastuuosuudet. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/uutinen/7880-suomen-paralympiakomitean-yhteistyokumppani-jysk-korvaa-parayleisurheilijoiden-omavastuuosuudet>. Luettu: 10.11.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry. 2020a. Para School Day tuo vammaisuutta tutummaksi kouluihin – Toyota mukana kehittämässä ja tukemassa kiertuetta. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/uutinen/8053-para-school-day-tuo-vammaisuutta-tutummaksi-kouluihin-toyota-mukana-kehittaemaessa-ja-tukemassa-kiertuetta>. Luettu: 5.10.2020.

Suomen Paralympiakomitea ry. 2020b. Miten olla ylpeä paravalmentaja suomalaisessa urheilussa?. Luettavissa: <https://www.paralympia.fi/uutinen/8243-miten-olla-ylpeae-paravalmentaja-suomalaisessa-urheilussa>. Luettu: 11.11.2020.

SuomiUrheilu. 2016. Luettavissa: <https://www.suomiurheilu.com/2016/09/liisa-lilja-ylsiupeasti-neljanneksi-riossa-hienoa-olla-paras-eurooppalainen/>. Luettu: 10.10.2020.

Toni Piispanen s.a. Minä. Luettavissa: http://www.tonipiispanen.fi/?page_id=152. Luettu: 1.10.2020.

Tillaeus, J. 2019. 21-vuotias EM-mitalisti löysi valmentajan pitkän etsinnän jälkeen – kaikki eivät ole yhtä onnekkaita: "Urheilijamme ovat lähinnä vanhempiensa valmennuksessa". Yle Uutiset. Luettavissa: <https://yle.fi/uutiset/3-10880321>. Luettu: 11.11.2020.

Trolan, E. J. 2013. The impact of the media on gender inequality within sport. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 91, s.215–227. Luettu: 19.9.2020.

Tuominen, T. 2015. Paralympialaiset suomalaislehdissä: Barcelonan 1992 ja Lontoon 2012 paralympiauutisointi Helsingin Sanomissa, Iltalehdessä ja Urheilulehdessä. Pro gradu -tutkielma. Jyväskylän yliopisto, liikuntakasvatuksen laitos. Luettavissa: <https://jyx.jyu.fi/bitstream/handle/123456789/48205/URN%3aNBN%3afi%3ajyu-201512224125.pdf?sequence=1&isAllowed=y>. Luettu: 6.10.2020.

Tweedy, S. M. & Vanlandewijck, Y. C. 2011. International Paralympic Committee position stand—background and scientific principles of classification in Paralympic sport. *Br J Sports Med*, 45, 1, s.259–269. Luettu 16.9.2020.

Urheilutoimittajain Liitto ry. 2019. Vuoden Urheilija 2018: Iivo Niskanen. Luettavissa: <http://www.urheilutoimittajat.fi/uutiset/7321/vuoden-urheilija-2018-iivo-niskanen>. Luettu: 10.11.2020.

Yle Urheilu 5.8.2020. Ylen yleisurheilukesä: Espoon GP. Video. Katsottavissa: <https://areena.yle.fi/1-50530442>. Katsottu: 29.8.2020.

LIITTEET

Liite 1. Haastattelupohja esimerkkiurheilijoiden haastatteluihin

Toni Piispanen & Amanda Kotaja

1. Mikä on lajisi ja vammaluokkasi?
2. Milloin Sinut on luokiteltu ensimmäisen kerran?
3. Onko vammaluokkasi muuttunut urheilu-urasi aikana?
4. Millainen/mikä on vammasi?
5. Miten vammasi vaikuttaa arkeesi?
6. Miten vammasi vaikuttaa harjoitteluusi ja urheilusuoritukseesi?
7. Millainen on normaali treenipäiväsi? Kerro esimerkki arkipäivästäsi.
8. Millaisia erityispiirteitä Sinun vammaluokassasi olevilla urheilijoilla on?
9. Entä Sinun vammaluokkasi verrattuna muihin yleisurheilijoihin ja kelaajiin?
10. Miten uskot yleisön ja media ymmärtävän vammaisurheilun luokittelun?
11. Miten näet luokittelun osana huippu-urheilu?

Liisa Lilja

1. Mikä on lajisi ja vammaluokkasi?
2. Millainen/mikä on vammasi?
3. Milloin Sinut on luokiteltu ensimmäisen kerran uinnissa? Entä triathlonissa?
4. Onko vammaluokkasi muuttunut urheilu-urasi aikana?
5. Miksi vaihdoit lajia?
6. Millaisia erityispiirteitä Sinun vammaluokassasi olevilla urheilijoilla on?
7. Miten vammasi vaikuttaa arkeesi?
8. Miten vammasi vaikuttaa harjoitteluusi ja urheilusuoritukseesi?
9. Millainen on normaali treenipäiväsi? Kerro esimerkki arkipäivästäsi.
10. Miten uskot yleisön ja media ymmärtävän vammaisurheilun luokittelun?
11. Miten näet luokittelun osana huippu-urheilua?

Liite 2. Sähköpostin saateviesti haastateltaville urheilijoille

Tervehdys,

Olen tekemässä opinnäytetyötä osana Haaga-Helia ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan tutkintoa. Opinnäytetyö toteutetaan 'Paraurheilun luokittelu ja käsitteet selkokielellä -opas' produktina, jossa tullaan käsittelemään paraurheilun luokittelua ja eri vamma-luokkia. Oppaan tavoitteena on parantaa paraurheilun ja luokittelun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä, niin uusille urheilijoille, medialle, suurelle yleisölle kuin kenelle tahansa paraurheilusta kiinnostuneille. Oppaassa on tarkoitus hyödyntää muutamaa urheilija-esimerkkiä havainnollistamaan luokittelua sekä tuomaan esille eri urheilulajien ja urheilijoi-den vammaluokkien eroavaisuuksia.

Haluaisin Sinut yhdeksi esimerkkiurheilijaksi oppaaseen. Aineiston keruu toteutetaan haastattelemalla, joka vallitsevan koronatilanteen vuoksi toteutetaan etähaastatteluna. Haastattelussa tullaan käsittelemään muun muassa paraurheilua, luokittelua sekä urheilijan vammaa ja sen vaikutuksia arkeen ja urheiluun. Haastattelun vastausten pohjalta luodaan urheilijakohtaiset tarinat ja esimerkit oppaaseen, joten huomioithan ettei haastattelu ole anonymi.

Olisi hienoa saada Sinut mukaan tähän opinnäytetyöproduktiin, joten sopisiko haastattelu esimerkiksi ensi viikolle? Liitteenä suostumuslomake haastatteluun osallistumisesta, jonka allekirjoittaessasi suostut mukaan haastatteluun sekä annat luvan käyttää nimeäsi, kuvaasi, vastauksiasi sekä haastattelumateriaalia Haaga-Helia ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä, joka tullaan julkaisemaan Theseus -tietokannassa, sekä Paraurheilun luokittelu ja käsitteet selkokielellä -oppaassa ja muussa Suomen Paralympiakomitean viestinnässä.

Iso kiitos jo etukäteen ajastasi sekä yhteistyöstä!

Mikäli haluat lisätietoja opinnäytetyöaiheesta tai tulevasta oppaasta, niin ole yhteydessä, kerron mielelläni lisää!

Ystävällisin terveisin,

Aino Linnamaa

Liite 3. Suostumuslomake haastatteluun

SUOSTUMUSLOMAKE HAASTATTELUUN

Haaga-Helian ammattikorkeakoulun liikunnan ja vapaa-ajan tutkinnon opinnäytetyönä toteutettavassa Paraurheilun luokittelu ja käsitteet selkokielellä -opas produktissa tullaan käsittelemään paraurheilun luokittelua ja vammaluokkia sekä selkeyttämään paraurheiluun ja luokitteluun liittyviä yleisiä käsitteitä ja termejä. Oppaassa hyödynnetään urheilija-esimerkkejä havainnollistamaan luokittelua sekä tuomaan esille eri urheilulajien ja urheilijoiden vammaluokkien eroavaisuuksia. Oppaan urheilijaesimerkkien aineiston keruu toteutetaan haastattelemalla. Haastattelussa tullaan käsittelemään muun muassa paraurheilua, luokittelua sekä urheilijan vammaa sekä sen vaikutuksia arkeen ja urheiluun. Haastattelun vastauksien pohjalta luodaan urheilijakohtaiset tarinat ja esimerkit oppaaseen, joten haastattelut eivät ole anonyymeja.

Paraurheilun luokittelu ja käsitteet selkokielellä -oppaan tavoitteena on parantaa paraurheilun ja luokittelun ymmärrettävyyttä, saavutettavuutta ja lähestyttävyyttä, niin uusille urheilijoille, medialle, suurelle yleisölle kuin kenelle tahansa paraurheilusta kiinnostuneelle. Opinnäytetyön toimeksiantajana toimii Suomen Paralympiakomitea, joka on valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille sekä elinsiirron saaneille ja dialyysissä oleville henkilöille.

Allekirjoittamalla tämän lomakkeen suostut mukaan haastatteluun sekä annat luvan käyttää nimeäsi, kuvaasi, vastauksiasi sekä haastattelumateriaalia Haaga-Helia ammattikorkeakoulun opinnäytetyössä, joka tullaan julkaisemaan Theseus -tietokannassa, sekä Paraurheilun luokittelu ja käsitteet selkokielellä -oppaassa ja muussa Suomen Paralympiakomitean viestinnässä.

Aika ja paikka:

Allekirjoitus

Nimenselvennys:

Sisällys

Johdanto	1
Soveltuva vamma	2
Minimivammakriteeri.....	4
Vammaluokka	5
Toni Piispanen: "Huipulla vaaditaan 110%"	7
Amanda Kotaja haluaa olla lajinsa kärjessä	8
Liisa Lilja: "Vammaluokka on lajikohtainen"	9
Terminologia	11
Kesäparalympialajien soveltuvat vammat.....	13
Talviparalympialajien soveltuvat vammat	14

Johdanto

Luokittelu on juuri se osa-alue, joka erottaa vammaisurheilun vammattomien urheilusta. Vammaisurheilun luokittelua voidaan verrata vammattomien painoluokkalajeihin (esim. paini, judo, painonnosto, nyrkkeily), sillä molemmissa tavoite on sama, taata kaikille kilpailijoille tasapuoliset lähtökohdat, jossa lopputuloksen ratkaisevat urheilulliset tekijät.

Eri vammat ja vamma-asteet tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän ja lisäksi jokaisella lajilla on omat lajikohtaiset luokittelusääntönsä, koskien muun muassa lajiin soveltuvia vammoja ja minimivammakriteeristöä, niin ei ole ihme, että ulkopuolisen silmiin luokittelu voi vaikuttaa monimutkaiselta kokonaisuudelta. Luokittelun pääpiirteiden ja periaatteiden ymmärtäminen ei kuitenkaan ole niin monimutkaista kuin voisi kuvitella. Luokittelu on jossain määrin samankaltaista kuin urheilijoiden ryhmittely esimerkiksi iän, sukupuolen tai painon mukaan, mutta paraurheilussa urheilijat luokitellaan vamman aiheuttaman toimintakykyrajoitteen mukaan.

Paralympialaisiin saavat osallistua vain urheilijat, joilla on paralympialajeihin soveltuva vamma ja vähintään lajikohtaisesti määritelty minimivamma, joka rajoittaa urheilijan toimintakykyä niin, että urheilija ei pysty tasaväkisesti kilpailemaan vammattomien urheilijoiden kanssa. Mikäli nämä ehdot täyttyvät niin urheilija sijoitetaan hänen toimintakykynsä mukaiseen vammaluokkaan. Muun muassa näitä kolmea kokonaisuutta; soveltuvat vammat, minimivammakriteeristö sekä vammaluokat, avaamme ja havainnollistamme tässä oppaassa laji- ja urheilijaesimerkkien avulla.

Tässä oppaassa paneudutaan paraurheilun luokitteluun. Tarkoituksena on esittää luokittelun periaatteet yksinkertaistetussa muodossa havainnollistavien esimerkkien avulla. Oppaan tavoitteena on parantaa paraurheilun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä niin yleisölle, medialle kuin potentiaalisille uusille paraurheilijoille.

Soveltuva vamma

Kilpaillakseen paralympialaisissa urheilijalla tulee olla paralympiaurheiluun soveltuva vamma, joka kuuluu johonkin Kansainvälisen Paralympiakomitean IPC:n luokittelukoodin määrittelemistä kymmenestä soveltuvasta vammasta.

Paralympiaurheilun luokittelun piiriin eivät kuulu esimerkiksi akuutit vammat, kuulon alentuma, nivelten yliliikkuvuus, aineenvaihduntahäiriöt tai näön alentuma, joka voidaan korjata silmälasilla.

Luokittelun tarkoituksena on selvittää, onko urheilijalla paralajeihin soveltuva vamma, sekä luokitella urheilijat vamman ja toimintakyvyn mukaan eri vammaluokkiin. Yhden luokittelukelpoisen pysyvän vamman (soveltuva vamma) ilmeneminen on edellytys urheilijan luokittelulle ja kilpailuihin osallistumiselle. Mikäli urheilijalla ei ole todettua paralympialajeihin soveltuva diagnoosia tai vammaan johtavaa terveydentilaa, hänen ei ole mahdollista kilpailla paralympialajeissa kansainvälisellä tasolla. Alla esimerkki paratriathloniin soveltuvista vammoista:

Paratriathlon

Soveltuvat vammat:

Alentunut lihasvoima	✓	Hypertonia	✓
Nivelten alentunut passiivinen liikkuvuus	✓	Ataksia	✓
Raajapuutos	✓	Atetoosi	✓
Raajojen pituusero		Näkövamma	✓
Lyhytkasvuisuus		Kehitysvamma	

Paratriathlonissa saavat kilpailla urheilijat, joilla on yksi yllä olevista merkityistä ja tummennetuista lajiin soveltuvista vammoista. Näin ollen lyhytkasvuiset urheilijat sekä urheilijat raajojen pituuserolla tai kehitysvammalla eivät voi saada luokitusta paratriathloniin.

Jotkut lajit sisältävät kaikki kymmenen soveltuva vammaryhmää, kuten uinti ja yleisurheilu. Osa lajeista on vain yhden vammaryhmän lajeja, kuten maalipallo ja judo, joissa kilpailee vain näkövammaisia urheilijoita, tai yhdistelmä eri vammaryhmiä, kuten pyöräily ja ratsastus.

Minimivammakriteeri

Sen lisäksi, että urheilijalla tulee olla paralympiaurheiluun soveltuva vamma, niin lajikohtaiset luokittelusäännöt määrittävät kuinka vaikea urheilijan vamman tai toimintakyvyn rajoitteen pitää olla, jotta urheilija voidaan luokitella kilpailukelpoiseksi kyseissä lajissa. Tätä kutsutaan minimivammakriteeristöksi.

Minimivammakriteerit ovat aina lajikohtaisia, koska lajisuoritukset ovat erilaisia, jolloin myös vamman vaikutus lajisuoritukseen on riippuvainen lajista, esimerkiksi vamma yläraajoissa vaikuttaa eri tavalla uinnin kuin juoksun urheilusuoritukseen. Tämän takia urheilija voi täyttää minimivammakriteerit yhdessä lajissa, mutta ei jossain toisessa.

Lajikohtainen minimivammakriteeristö voi määrittää esimerkiksi maksimipituuden lyhytkasvuisille urheilijoille tai amputaation tason urheilijalle, jolla on raajapuutos. Mikäli urheilija ei täytä minimivammavaatimuksia, se ei tarkoita sitä, etteikö urheilijalla olisi vammaa mutta kyse on urheilun säännöistä.

Esimerkiksi:

Henkilö, jolta on amputoitu yksi varvas, on teknisesti amputoitu (soveltuva vammatyyppi), mutta kyseinen vamma ei kuitenkaan aiheuta riittävää toimintakyvyn rajoitusta juoksun urheilusuoritukseen, jolloin urheilija ei täytä paralympiaurheilun minimivammakriteereitä eikä näin voi saada lajin luokitusta.

Vammaluokka

Vammaluokka on kategoria, joka jakaa urheilijat eri ryhmiin riippuen vamman vaikutusasteesta urheilusuoritukseen. Vammaluokka ryhmittelee urheilijat, joilla on saman tyyppiset rajoitteet toimintakyvyssä samaan luokkaan, jotta kilpailu olisi mahdollisimman tasapuolista. Tästä syystä vammaluokka ei välttämättä sisällä vain yhden vammatyypin urheilijoita vaan samaan vammaluokkaan voi kuulua eri vammatyypin urheilijoita.

Esimerkiksi:

Suomalainen Amanda Kotaja ja yhdysvaltalainen Hannah McFadden kilpailevat molemmat ratakelauksessa T54-vammaluokassa. Kotajan vamma on paraplegia eli alaraajahalvaus ja McFaddenin vamma on raajapuutos, sillä häneltä on amputoitu toinen jalka polven yläpuolelta. Paralympisurheilussa Kotaja ja McFadden kilpailevat samassa vammaluokassa, sillä heidän vammoillaan on saman tyyppiset vaikutukset kelausten urheilusuoritukseen.

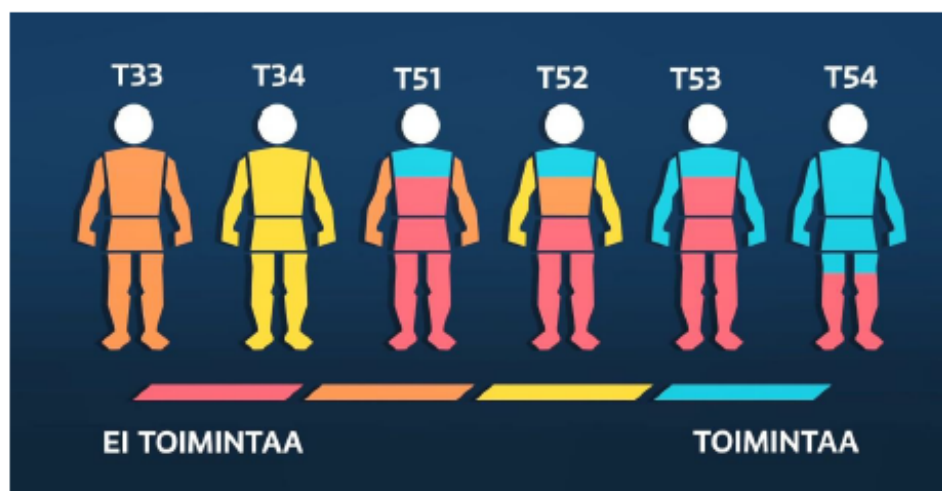
Vammaluokat ovat aina lajikohtaisia, jolloin urheilija pitää luokitella erikseen jokaiseen lajiin. Esimerkiksi suomalainen Liisa Lilja kilpailee paratriathlonissa vammaluokassa PTS2, kun taas uinnissa Lilja kilpaili S9-vammaluokassa. Luokittelu ja urheilijan vammaluokka ovat lajikohtaisia, sillä eri lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilusuoritukseen on riippuvainen lajista.

Vammaluokkien kirjaimet kertovat urheilijan lajin, esimerkiksi paralympisurheilussa urheilijan vammaluokka sisältää joko T tai F kirjaimen riippuen siitä kilpaileeko urheilija rata- vai kenttälajissa, T = track (rata) ja F = field (kenttä). Sen sijaan paratriathlonissa PTS tulee sanoista Para Triathlon Standing, joka tarkoittaa, että urheilija kilpailee paratriathlonin pystyluokassa.

Vammaluokkien numerot kertovat vamman vaikeusasteen, jossa pätee sääntö mitä pienempi luku, sitä vaikeampi vamma.

Esimerkiksi:

Paralympisurheilussa kelauksen vammaluokassa T51 urheilevalla selkäydinvamma on korkeammalla nikamatasolla, eli toimintakyky on alhaisempi, kuin T54-vammaluokan urheilijalla. Suomalaisista kelaajista Toni Piispasen kilpailee T51-vammaluokassa ja Leo-Pekka Tähti T54-vammaluokassa, mikä tarkoittaa, että Piispasen vamma on vaikeampi ja korkeammalla selkärangan nikamissa kuin Tähten. Sekä Piispasen että Tähti ovat omassa vammaluokassaan maailmanhuippuja mutta erot urheilijoiden toimintakyvyssä selittävät miksi Leo-Pekka Tähten 100 metrin kelauksen ennätys on 13,63 sekuntia ja Toni Piispasen 20,21 sekuntia.

Toni Piispanen: "Huipulla vaaditaan 110%"

Paraurheilija Toni Piispanen on ratakelauksen maailmanhuippuja. Hän on vammaluokan T51 paralympiakultamitalisti Lontoon 2012 paralympialaisista, hallitseva maailmanmestari vuodelta 2019 ja lisäksi hän on uransa aikana voittanut lukuisia arvokisojamatiloita.

Ratakelauksessa T51-vammaluokassa kilpailevilla urheilijoilla vamman vaikutusaste urheilusuoritukseen on suurempi ja toimintakyky on alhaisempi, kuin T54 vammaluokan urheilijalla, jolla voi olla jopa 80% enemmän lihaksia käytössä kuin T51-luokan urheilijalla. Monesti vaikeamman vamma-asteen vammaluokissa valmentajan tai avustajan on oltava paikalla jokaisessa harjoituksessa, mikä vaatii sitoutumista ja valtavan panostuksen valmentajalta tai mahdolliselta valmennustiimiltä, jotta harjoittelu monta kertaa viikossa on mahdollista. Paraurheilussa kilpailu on erittäin kovaa eikä huipulla pärjää ilman määrätietoista ja systemaattista valmentautumista ja kokonaisvaltaista panostamista urheilu-uralle.

- Jos oikeasti haluaa huipputasolle niin etenkin tällaisen tason vammoissa on pakko rakentaa valmennustiimi ympärille ja sen tiimin täytyy toimia. Korkean tason vammoissa haastavin asia ei niinkään ole se kilpailusuoritus, vaan se jokapäiväisen harjoittelun toteuttaminen, jossa onnistuminen on mielestäni kovempi juttu kuin se, että sä pystyt kelaamaan satasen siihen 20 sekuntiin. Toki itse suorituksessa kelaustuolin hallitseminen on haastavampaa kuin lievemmissä vammoissa, johtuen mm. vartalon tukilihasten toimimattomuudesta, toteaa Piispanen.

Piispanella on kaksi valmentajaa, Jari Nordblom ja Merja Isokoski, joista jompikumpi on aina mukana harjoituksissa. Piispanen on koennut tiiminsä niin, että valmentajilla on tarvittavat taito- ja tietotasot paraurheilusta sekä aikaresurssit olla mukana harjoituksissa.

- Itsekin olen rakentanut tiimin niin, että siinä ovat ne henkilöt, jotka pystyvät muokkaamaan oman aikataulunsa mun harjoitusten mukaan eikä toisinpäin. Nyt rutiinit ovat muodostuneet, mikä helpottaa itseäni urheilijana, kun ei tarvitse stressata sitä, että kuka tulee ja milloin tulee tai milloin edes pääsee harjoittelemaan, kertoo Piispanen.

Lisäksi valmentajan täytyy tuntea lajin ominaispiirteet ja huomioida valmennuksessa paraurheilun erityispiirteet, kuten vamman vaikutukset arkeen, harjoitteluun ja levon tarpeeseen. Kaikilla Piispanen vammaluokan GP-kisoja maailmalla kiertävillä urheilijoilla on vastaavanlaiset tiimit kuin Piispanella, sillä muuten huipputasolla harjoittelu olisi mahdotonta. Paljon on kuitenkin urheilijoita, joilla ei vastaavanlaista tiimiä ympärillään, jolloin he eivät myöskään pysty kiertämään kansainvälisiä GP-kisoja tai harjoittelemaan niin paljon kuin kilpa- ja huipputaso vaatisi.

Amanda Kotaja haluaa olla lajinsa kärjessä

Amanda Kotaja sai ensikosketuksen ratakelaukseen vuonna 2007 paralympisurheilun kokeiluleirillä Kuortaneella. Jo leirille mentäessä Kotaja oli päättänyt, että hänestä tulee kelaaja ja siltä hetkestä lähtien laji on vienyt mennessään.

Amanda Kotaja kilpailee ratakelauksessa T54-vammaluokassa, jossa kilpailee urheilijoita, joiden vamman haitta-aste on kaikista pienin kelauksen lajisuoritukseen. Vammaluokka ryhmittelee urheilijat, joilla on saman tyyppiset toimintakyvyn rajoitteet samaan luokkaan, joten vammaluokka ei välttämättä sisällä vain yhden vammatyyppin urheilijoita, esimerkiksi Kotajan kanssa samassa vammaluokassa kilpailee amputaatiourheilijoita.

Kotaja sai ratakelaukseen luokituksen vuonna 2011, jolloin hänet luokiteltiin T54-vammaluokkaan. Kotajan vamma ja todella jyrkkä skoliosis huomioiden voisi olla, että jos Kotaja nyt luokiteltaisiin uudestaan niin hänen vammaluokkansa voisi muuttua T53-luokkaan, jossa urheilijoiden toimintakyky on alhaisempi kuin T54-luokassa.

- Ehkä jonkun lääkärintodistuksen avulla mä pystyisin saamaan uudelleen luokituksen, mutta mä en todellakaan halua sitä. Pidän haasteista ja olen myös tuloksellisesti pärjännyt hyvin sekä kehittynyt fyysisesti, joten en näe syytä miksi yrittäisin päästä alempaan vammaluokkaan, Kotaja sanoo.

Kotajan vamma ei ehkä ole suotuisin hänen vammaluokkaansa mutta hän ei ole antanut sen estää häntä menestymästä paraurheilun huipulla. Kotaja on hallitseva maailmanmestari 100 metrillä, moninkertainen MM- ja EM-mitalisti sekä kaksien paralympialaisten kävijä.

- Mä en todellakaan anna mun vamma haitata, että vaikka mä oon vammani puolesta siellä vammaluokan hännillä niin mä haluan olla urheilijana siellä kärjessä, sanoo Kotaja.

Luokittelulla pyritään mahdollistamaan mahdollisimman tasapuolinen kilpailu, jotta tuloksen ratkaisee urheilijan taito ja suoritus eikä vamman vaikeusaste. Erilaiset vammat tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän, jolloin täysin tasapuolisten lähtökohtien takaaminen on mahdotonta. Paljon puhutaankin luokittelun epäreiluidesta ja sen vaikutuksesta urheilijan mahdollisuuksiin menestyä mutta Kotaja on loistava esimerkki siitä, että urheilijan vamma ei ole ainoa tekijä mikä ratkaisee menestyksen.

- Aika usein vedotaan siihen, että millainen sun vamma ja toimintakyky on muihin urheilijoihin nähden, ja sillä perusteella jaetaan niitä sijoituksia ja määritetään, että kuka voi pärjätä ja kuka ei, toteaa Kotaja.

- Totta kai se on fakta, että sun vamma ja toimintakyky vaikuttaa tosi paljon siihen suoritukseen mutta silti sä aina pystyt kehittämään muita ominaisuuksia ja minimoimaan niitä vamman vaikutuksia sun suoritukseen ja viemään itseäsi eteenpäin urheilijana, Kotaja jatkaa.

Liisa Lilja: "Vammaluokka on lajikohtainen"

Liisa Lilja luokiteltiin ensimmäisen kerran uinnissa vuonna 2008 ja kuusi vuotta myöhemmin laji vaihtui triathloniin. Lilja sai triathlonin kansainvälisen luokituksen vuonna 2015 ja kilpaili Rio de Janeiron kesäparalympialaisissa vuotta myöhemmin.

Liisa Lilja on kilpailut paraurheilussa kahdessa lajissa; uinnissa ja triathlonissa. Liljan vammaluokka ei kuitenkaan ole muuttunut urheilu-uran aikana, uinnissa Liisa kilpaili luokassa S9 ja triathlonissa PTS2 -luokassa, mutta koska luokittelu ja urheilijan vammaluokka ovat aina lajikohtaisia, niin urheilija pitää luokitella jokaiseen lajiin erikseen. Eri lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheiluasuoritukseen on riippuvainen lajista.

- Uinnissa mä olin aika korkeassa luokassa (luokka S9), mikä tarkoittaa, että mun vamman vaikutus uinnin lajisuoritukseen oli lievä. Sitten taas triathlonissa mun vammaluokka (PTS2) on alhainen eli vaikeasti vammaisten urheilijoiden luokka, koska lajina triathlon painottaa jalkoja ja multa puuttuu kokonaan toinen jalka, joten mun vamman vaikutus siihen lajisuoritukseen on jo huomattava, kertoo Lilja.

Paratriathlonissa urheilijat uivat 750m, pyöräilevät 20km ja juoksevat 5km. Entisenä uimari Liljan vahvuuden uskoi olevan uinti mutta triathlonissa hän on tasaisen vahva kaikissa kolmessa lajissa.

Paratriathlonissa Lilja kilpailee vammaluokassa PTS2 (Para Triathlon Standing), joka on vammaluokka vaikeavammaisille pystyurheilijoille, joilla voi olla esimerkiksi reisiamputaatio tai muu vaikea vamma. Paratriathlonissa urheilijat laitetaan vammaluokkiin lajisuorituksissa tehtävien lihasaktivaatiotestien avulla, joiden avulla katsotaan kuinka paljon urheilijan vamma vaikuttaa urheiluasuoritukseen. Testin tuloksen perusteella urheilija saa pisteet, joiden mukaan hänet sijoitetaan sopivaan vammaluokkaan. Esimerkiksi jos urheilija saa testistä 720-800 pistettä, hän kuuluu PTS2-vammaluokkaan.

- Mähän sain siitä testistä 719 pistettä eli periaatteessa mä olisin kuulunut ykkösiin eli pyörätuoliluokkaan, mutta koska mä en kelaakaan vaan juoksen, niin mä halusin pystyluokkiin. Totta kai tohon pistehaitarin väliin mahtuu urheilijoita eri toimintakyvyillä et niiden ketkä on vammaluokan alapäässä ja niiden ketkä on vammaluokan yläpäässä, välinen ero on jo aika iso, sanoo Lilja.

- Munkin vammaluokassa on urheilijoita, keiden pisteet on sen 800 pistettä, että heihin verrattuna se ero on jo merkittävä. Mä oon kuitenkin aina ajatellut, että se kuuluu vammaisurheiluun eikä urheilijoita saa ikinä laitettu täysin samalle viivalla ja jonkin tasoinen ero täytyy myös hyväksyä, Lilja jatkaa.

Erilaiset vammat tekevät paraurheilijoista erittäin heterogeenisen ryhmän, jolloin täysin tasapuolisten lähtökohtien takaaminen on mahdotonta. Toisaalta vammattomienkin puolella urheilijoilla ei ole täysin samoja lähtökohtia, esimerkiksi 180cm ja 190cm korkeushyppääjä eivät ole lähtökohdiltaan samalla viivalla mutta se ei kuitenkaan tarkoita, etteikö molemmista voisi tulla maailman huippuja. Esimerkiksi ruotsalainen korkeushyppääjä Stefan Holm on korkeushyppääjäksi melko lyhyt, 181 senttimetriä, mutta hän olympiavoittaja ja nelinkertainen hallimaailmanmestari.

Tämä opas kokosi yhteen paraurheilun luokittelun periaatteet tiiviiksi ja selkeäksi paketiksi, sisältäen tietoa mm. soveltuvista vammoista, minimivammakriteeristöstä sekä vammaluokista. Oppaan tarkoituksena oli havainnollistavien esimerkkien avulla parantaa paraurheilun ymmärrettävyyttä ja lähestyttävyyttä. Tämä opas on tehty opinnäytetyönä Haaga-Helian ammattikorkeakoulussa, yhteistyönä Suomen Paralympiakomitea ry:n kanssa.

Lisätietoa paraurheilun luokittelusta löydät Suomen Paralympiakomitean nettisivuilta www.paralympia.fi/urheilu/luokittelu sekä kansallisesta luokittelukäsikirjasta (Saarinen, Kauhanen & Mononen 2018), joka toimi tämän oppaan pohjamateriaalina.

Terminologiaa

LUOKITTELU = systeemi, jonka tavoitteena on mahdollisimman tasapuolinen kilpailu, jossa tuloksen ratkaisee urheilijan taito ja suoritus eikä vamman vaikeusaste. Luokittelu on aina lajikohtaista, sillä eri lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilusuoritukseen on riippuvainen lajista. Luokittelu on koko vammaisurheilun kilpailun mahdollistava tekijä.

SOVELTUVA VAMMA = Paralympiaurheilun luokitteluun kuuluvat vammat, jotka kuuluvat johonkin Kansainvälisen Paralympiakomitean IPC:n luokittelukoodin määrittelemistä kymmenestä soveltuvasta vammasta; alentunut lihasvoima, nivelten alentunut passiivinen liikkuvuus, raajapuutos, raajojen pituusero, lyhytkasvuisuus, hypertonia, ataksia, atetoosi, näkövamma ja kehitysvamma. Kilpaillakseen paralympialaisissa urheilijalla tulee olla vähintään yksi näistä paralympiaurheiluun soveltuvista vammoista.

MINIMIVAMMAKRITEERI = lajikohtainen luokittelusääntö, joka määrittää kuinka vaikea urheilijan vamman tai toimintakyvyn rajoitteen pitää olla, jotta urheilija voidaan luokitella kilpailukelpoiseksi kyseissä lajissa.

VAMMALUOKKA = Vammaluokka on kategoria, joka jakaa urheilijat eri ryhmiin riippuen vamman vaikutusasteesta urheilusuoritukseen. Vammaluokka ryhmittelee urheilijat, joilla on saman tyyppiset toimintakyvyn rajoitteet samaan luokkaan, jotta kilpailu olisi mahdollisimman tasapuolista. Urheilijan vammaluokka on aina lajikohtainen, sillä lajit vaativat urheilijoilta erilaisia ominaisuuksia, jolloin myös vamman vaikutus urheilusuoritukseen on riippuvainen lajista.

PARALYMPIALAISET = kahden vuoden välein toistuva vammaisurheilun huippu-urheilutapahtuma, jossa kilpailee urheilijoita, joilla liikunta-, näkö- ja kehitysvammoja.

VAMMAISURHEILU / VAMMAISURHEILIJÄ = Yleiskäsite vammaisten henkilöiden urheilusta ja liikunnasta. Yleiskäsite vammaisesta urheilijasta.

VAMMAISHUIPPU-URHEILU / VAMMAISHUIPPU-URHEILIJÄ = Päämääränä on vammaisurheilijoiden menestyminen arvokilpailuissa, ennen kaikkea paralympialaisissa ja muiden kuin paralympialajien osalta MM-kilpailuissa tai vastaavissa. Urheilija, joka kilpailee arvokilpailuissa ja/tai paralympialaisissa. Kts. seuraava kohta.

PARALYMPIAURHEILU / PARAUURHEILU / PARALYMPIAURHEILIJÄ = Paralympiaurheilu ja paralympiaurheilija ovat sanoja, joita käytetään vain paralympialajien ja paralympialaisiin osallistuvien/osallistuneiden urheilijoiden kohdalla. Paraurheilu- ja paraurheilija-termit puolestaan ovat nykykielessä lähes synonyymejä vammaisurheilu- ja vammaisurheilijatermeille, mutta pääasiassa paraurheilua/paraurheilijaa käytetään vain paralympialajien urheilun ja urheilijoiden yhteydessä. Paraurheilu-termin osalta elämme murrosvaiheessa, jossa se on valtaamassa alaa vammaisurheilu-termiltä.

PARALYMPIAURHEILIJAT = Paralympialaisissa kilpailevat liikuntavammaiset ja näkövammaiset sekä kehitysvammaiset urheilijat. Näissä pääluokat ovat:

Liikuntavammaiset urheilijat

- Urheilija, jolla on amputaatio
- Urheilija, jolla on CP-vamma
- Urheilija, jolla on selkäydinvamma
- Urheilija, joka on lyhytkasvuinen

Näkövammaiset urheilijat

- Urheilija, joka on sokea (B1)
- Urheilija, joka on heikkonäköinen (B2-B3)
- Näkövamma on yleiskäsite, joka kattaa sokeat ja heikkonäköiset urheilijat.

Kehitysvammaiset urheilijat

- Urheilija, jolla on kehitysvamma

VAMMAISURHEILULAJIT = Vammaisurheilulajit ovat yleensä alkuperältään muunnelmia vammattomien urheilusta joko olosuhteiden (kuten verkon korkeus istumalentopallossa), välineiden (pyörätuolikoripallo) tai sääntöjen (kuten uinnin luokittelu) osalta. Osa vammaisurheilulajeista on aivan omia lajejaan omine sääntöineen ja välineineen, kuten boccia ja maalipallo.

Kesäparalympialajien soveltuvat vammat

	ALAVAMMA Lower limb	YLVÄVAMMA Upper limb	HEILAPÄITE Trunk	RAAJALIJAN Prosthetics	EVÄTTÄMÄINEN Blindness	SYNTYMÄN MUKAINEN LÄHÄNÄÄRÄ Intellectual	ÄRSÄKÄ Epilepsy	ÄRSÄKÄ Epilepsy	HEILAPÄITE Trunk	EVÄTTÄMÄINEN Blindness	
 OPPIAMMUNNELU	X	X	X			X	X	X	X		7
 MASSA	X	X	X			X	X	X			6
 ALAVAMMA	X	X	X	X		X	X	X			7
 YLVÄVAMMA									X		1
 JALAVAMMA	X	X	X			X	X	X			6
 YLVÄVAMMA									X		1
 YLVÄVAMMA									X		1
 YLVÄVAMMA	X	X	X								3
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X		X	X	X	X		8
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X		X	X	X			7
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X		X	X	X			7
 YLVÄVAMMA	X	X	X			X	X	X			6
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X		X	X	X			7
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X		X	9
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X	X		9
 YLVÄVAMMA	X	X	X			X	X	X	X		7
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X			8
 YLVÄVAMMA	X		X			X	X	X			5
 YLVÄVAMMA	X	X	X			X	X	X	X		7
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	10
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X			8
 YLVÄVAMMA	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	10

Talviparalympialajien soveltuvat vammat

	KUULONNEN	SIIVITYS	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE	ALUEALUE
 ALUEALUE	X	X	X	X		X	X	X	X		8
 ALUEALUE	X	X	X	X		X	X	X	X		8
 ALUEALUE	X	X	X	X		X	X	X			7
 ALUEALUE	X	X	X	X		X	X	X	X		8
 ALUEALUE	X	X	X	X		X	X	X			7
 ALUEALUE	X	X	X			X	X	X			6

SUOMEN PARALYMPIAKOMITEA

Suomen Paralympiakomitea on valtakunnallinen urheilu- ja liikuntajärjestö liikunta-, näkö- ja kehitysvammaisille sekä elinsiirron saaneille ja dialyysissä oleville henkilöille. Suomen Paralympiakomitean tehtävänä on kehittää ja koordinoida suomalaista vammaisurheilua ja liikuntaa matalan kynnyksen harrastamisesta aina kansainväliseen huippu-urheiluun saakka. Suomen Paralympiakomitean tavoitteena on edistää yhdenvertaista liikunta- ja urheilukulttuuria Suomessa ja tuoda vammaiset sekä erityistä tukea tarvitsevat henkilöt esille muille yhteiskunnan sektoreille liikunnan ja urheilun kautta.